

ვედეუი ბუნება

WILDLIFE

საერთაშორისო პრაქტიკის
აღიჭრელი სტრატეგია

გამგებულ 2021 №15 (40)

Panthera pardus tulliana

დემონსტრირის დამზადება საქანთვედოში

ნიკო

კეცხოვედის
კვადრატული

საქანთვედო

დემონსტრირის
სამუშაო

ნიმუხები

ბიოგრაფი
კვადრატული

ესპანური

ბიოგრაფი
სამუშაო

ეკო სოლუშენსი ECO SOLUTIONS

რეკულტივაცია - პროექტირება და განხორციელება RE-CULTIVATION - PROJECT AND REALIZATION

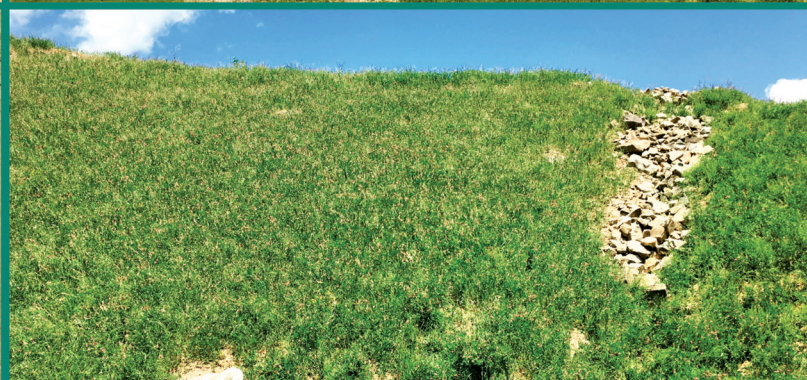
შემოდგომა 2018

გაზაფხული 2019

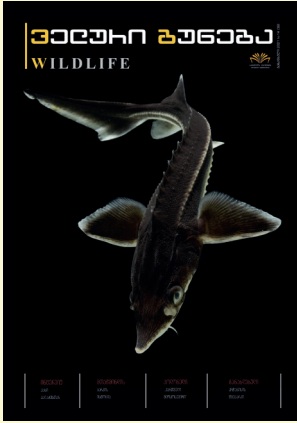
გაზაფხული 2020

პროექტის შედეგად

ბიომომენტის რეკულტივაცია ნიშნავს არა მხოლოდ მცენარე საზოგადოების შექმნას, არამედ ნიადაგის ფუნქციონირების აღდგენას!

სამართლებლო, თბილისი, ვაჟა-ფშაველას 16, ოფისი #1401 +995 599 266070 INFO@ECOSOLUTIONS.GE WWW.ECOSOLUTIONS.GE

ბაზაფხული 2021

ზამთარი 2021

შემოდგომა 2020

შარშან მიღებული გადანაცვები, პანდემიიდან გამომდინარე, ზამთრისა და გაზაფხულის ნომრების ორიგინალური გზით ერთად გამოშვება, ყველას გვეგონა, რომ ერთჯერადი აქტი იყო და პანდემიასთან უმალ გამკლავების შედეგად ანალოგიურ პრაქტიკას აღარ მივუბრუნდებოდით. არათუ უმალ, მსოფლიო, შეიძლება ითქვას, საერთოდ ვერ გაუმკლავდა ამ გამოწვევას, შედეგად ჩვენც, 2020-ის მსგავსად, 2021 წელსაც ერთ სქელტანიან, გაერთიანებულ, ზაფხულისა და შემოდგომის ნომერს გთავაზობთ.

რადგან პანდემიასთან გამკლავების საკითხს შევხებით, მინდა ჩემი მოკრძალებული აზრი მოგახსენოთ იმ მოვლენასთან დაკავშირებით, რასაც საერთო მტრის, პანდემიის, წინააღმდეგ გაერთიანება უნდა გამოიწვიოს, ამის სანაცვლოდ კი ვხედავთ მსოფლიო მასშტაბით პოლარიზებულ საზოგადოებას. შედეგად მივიღეთ: განვითარებად ქვეყნებში ვაქცინაციის ძალიან დაბალი დონე, ხოლო განვითარებულ სამყაროში მასობრივი გამოსვლები და პროტესტი მწვანე პასპორტების წინააღმდეგ.

პანდემიამ კითხვები გააჩინა დემოკრატიის უმთავრესი ფუნდამენტის - ადამიანის უფლებების დაცვის თვალსაზრისით; ასევე, კიდევ უფრო აქტუალური გახდა კაპიტალიზმის კრიტიკა, როგორც შესაძლებლობების სამართლიანი განაწილების ინსტრუმენტისა. ვაქცინების გადანაწილების პროცესში მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაცია ვერ მალავდა აღშფოთებას, რადგან ვაქცინა პირველ რიგში მიეწოდებოდა არა საჭიროების, არამედ მატერიალური შესაძლებლობის მიხედვით.

შედეგად მივიღეთ საზოგადოება, რომელიც მიიღებს მხოლოდ სიმდიდრისკენ. ამასთან, არ თავილობს პანდემიაც გამოიყენოს სწრაფად გამდიდრების დამატებით საშუალებად.

ამავე საზოგადოებას მთლიანად აქვს გამქრალი ნდობა მედიის მიმართ, რადგან ჯერ კიდევ პანდემიამდე უამრავი კითხვა დაისვა დემოკრატიის მეორე ფუნდამენტის - სიტყვის თავისუფლების უზენაესობის მიმართ. ჟურნალისტებმა მოახერხეს ის, რომ აღარ არსებობენ საზოგადოებისთვის პატივსაცემი ავტორიტეტები, რომელთა სიტყვა თანაბრად სარწმუნო იქნება ყველა მხარისთვის. ლაფში ამოსვრილია ერიცა და ბერიც!

გოჩა კობერიძე
მთავარი რედაქტორი

We all assumed that our last year's decision to publish a joint issue of the winter and spring magazines owing to the pandemic would be a one-time act, but for the same reason, we will have to return to a similar practice in 2021. Our readers will receive a combined summer and fall issue this time.

Since we've talked about pandemics, I'd want to share my thoughts with you. In developing countries, immunization rates are extremely low, whereas in wealthier ones, large demonstrations and protests against green passports have taken place.

The pandemic has prompted concerns about democracy's most fundamental tenet: the protection of human rights. The World Health Organization could not hide its displeasure during the vaccine redistribution process, as it was mostly distributed based on material capacity rather than need.

ჟურნალი იბეჭდება საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის ფინანსური მხარდაჭერით

Magazine is published with financial support of the National Parliamentary Library of Georgia

საქართველო, თბილისი 0102
ლადო გუდიაშვილის 7
+995 551 29 44 64

რედაქციები:
თეიმურაზ ტყემალაძე
მირიან ხოსიტაშვილი
არჩილ ტყემალაძე

მთავარი რედაქტორი:
გოჩა კობერიძე

EDITOR IN CHIEF:
Gocha Koberidze

EDITING BOARD:
Teimuraz Tkemakadze
Mirian Khositashvili
Archil Tkemaladze

ლიტ. რედაქტორი:
მარინე ხუციშვილი

LIT. EDITOR:
Marine Khutsishvili

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

გრაფიკული დიზაინი:
თამარ გრძელიძე

GRAPHIC DESIGN:
Tamar grdzeliidze

www.wildlife.ge | info@wildlife.ge | facebook/wildlife.ge

10

18

6 | დოქარის დაბრუნება საქართველოში

10 | თბილისის უჩინარი სურათი

16 | საქართველოს 4 მუნიციპალიტეტის 24 000 მაცხოვრებელი წყალდიდობისგან უკეთ იქნება დაცული

18 | ინტერვიუ გიორგი კაკაბიძესთან

24 | კლიმატის სვლიდა

29 | მდინარე ტურიზმის განვითარება თუშეთში

32 | ონითოლოგიური სწოება ილია ჭავჭავაძის პირადი კოლექციიდან

36 | პლანი ბუნების ფოტოთი

42 | პრეს ბალი

44 | ბანაშოვანთა ფაქტობრივი დამატებითი დამატებითი

46 | გზა

70

პოტუნი ტყეები და მარტინიანი ტერიტორიები | 50

ქობულეთის დაცული ტერიტორიები | 56

პანდემიები | 64

საქართველო - ღვინის სამშობლო | 70

ეთნოსი და გუნება | 74

ნიკო კუცხოვედის კვადრები | 76

თიერ ქონსტრუქციები | 80

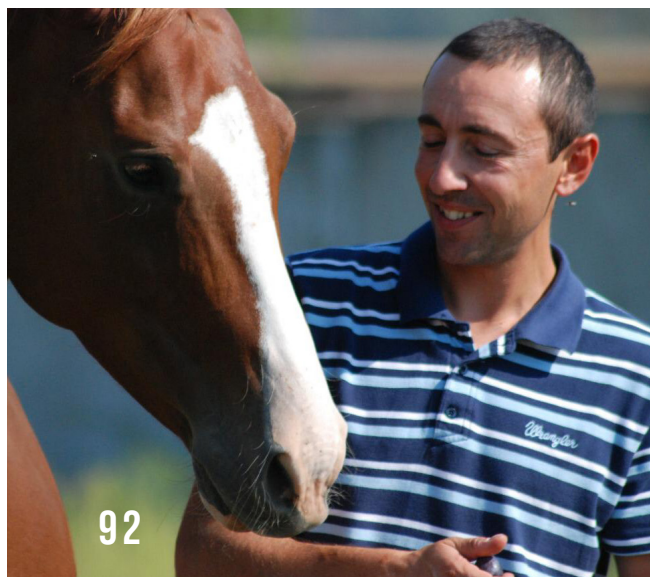
ბარემოსდავითი ბანათების სენტი | 84

ესპანური ბრინჯის დამამრეველი შიშვები | 86

გურა მინერაბი | 92

თუშური ტაბა | 98

ირაკლი ტყემალაძე Irakli Tkemaladze

36

ლეოპარდის დაბრუნება

საქართველოში

საქართველოს ტერიტორიაზე ლეოპარდის კვალი პირველად 2003 წელს გაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე, ბჟვან ლორთქიფანიძის ხელმძღვანელობით, „ნაკრესის“ კონსერვაციული კვლევის ჯგუფმა აღმოაჩინა, რაც შემდგომ ფოტოხაფანგის მიერ გადაღებული მასალით დადასტურდა. აღნიშნული ინდივიდის ნაკვალევი ბოლოს გაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე 2009 წელს ნახეს. წლების განმავლობაში სამეცნიერო ჯგუფი იმედს არ კარგავდა და დიდი კავკასიონის ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ნაწილში, კერძოდ, ხევსურეთსა და თუშეთში, კვლავ ეწეოდა მონიტორინგს.

ლეოპარდის კონსერვაციის საკითხზე კავკასიის რეგიონში ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) კავკასიის პროგრამის ოფისი, თავის პარტნიორებთან ერთად, უკვე 20 წელზე მეტია მუშაობს. ამ პროცესში აქტიურად

მონაწილეობენ როგორც სომხეთის, აზერბაიჯანისა და საქართველოს მთავრობები, ასევე სამეცნიერო წრეებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის წარმომადგენლები. სწორედ ასეთი ფართო ჩართულობით 2017 წელს, ეკორეგიონის მასშტაბით, შეიქმნა რეგიონული სტრატეგია, როგორც ლეოპარდის, ასევე მისი მსხვერპლი სახეობების და მათი ჰაბიტატების სიცოცხლისუნარიანი პოპულაციების კონსერვაციისთვის.

ამავე სტრატეგიაში განისაზღვრა კავკასიის ეკორეგიონში ლეოპარდის გავრცელების არეალები, კერძოდ: მეღრის(Meghri), ზანგებურის(Zangezur-Mountain), მარაკან-ქიამიკის(Marakan-Kiamaky) და თალიშის მთების (In Talysh-Zuvand-Mountains) ტერიტორიები. ასევე, დასავლეთ დიდ კავკასიონზე, სოჭის აღმოსავლეთით მდებარე „კავკასკის ბიოსფეროს“ ნაკრძალი (Western Greater Caucasus

ნაკრძალიდან ნახტევანამდე და თალიშის მთებში.

2021 წლის ოქტომბერში კი, „ნაკრესის“ კონსერვაციის კვლევის ჯგუფმა, ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) ინიციატივითა და ფინანსური მხარდაჭერით, 2009 წლის შემდეგ პირველად დააფიქსირა ლეოპარდი აღმოსავლეთ დიდი კავკასიონის მთებში. ცხოველის ფოტოსურათი (2021 წლის, 25 აგვისტოს) თუშეთის დაცულ ტერიტორიებზე დამონტაჟებული ერთ-ერთი ფოტოხაფანგის მიერ იქნა გადაღებული.

in the Kavkazskiy Biosphere Reserve east of Sochi), რადგან, კვლევებით სწორედ ამ ტერიტორიებზე დასტურდებოდა ლეოპარდის არსებობა კავკასიაში. სტრატეგიის ჩამოყალიბების დროს გაურკვეველი იყო ვითარება დიდი კავკასიონის ცენტრალურ-აღმოსავლეთ ნაწილში, კერძოდ ხევსურეთსა და თუშეთში, ასევე ლაგოდეხი-ჩაქათალა-დასავლეთ დაღესტანში, სადაც, მართალია, ნახეს ლეოპარდის კვალი და ექსკრემენტები, თუმცა, დამადასტურებელი ფოტომასალა არ მოიპოვებოდა. ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) კავკასიის პროგრამის ოფისისა და მისი პარტნიორების ერთობლივი ძალისხმევით შედეგად ხელშესახები შედეგები უკვე სახეზეა. 2014-2019 წლებში WWF-ის კონსერვაციის ჯგუფის მიერ აზერბაიჯანსა და სომხეთში განხორციელებული კვლევების დროს იდენტიფიცირდა 20-ზე მეტი ლეოპარდი სამხრეთ-აღმოსავლეთ მცირე კავკასიაში, ხოსროვის

ყოველივე ამას კი ხელი შეუწყო სომხეთის, აზერბაიჯანისა და საქართველოს მთავრობებთან თანამშრომლობის შედეგად, დაცული ტერიტორიების დაგეგმვა-გაფართოება-დაარსებასა და მათი მართვისა და ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებაზე მუშაობამ, ასევე-სისტემური მონიტორინგის ჩამოყალიბებამ, რაც გულისხმობს ფოტოხაფანგების დაყენებასა და საველე სამუშაოების ჩატარებას. გარდა ამისა, ლეოპარდის კონსერვაციის პროგრამაში მნიშვნელოვანია ადგილობრივი მოსახლეობის წარმომადგენლების მონაწილეობა. WWF-ის ხელშეწყობით, სომხეთსა და აზერბაიჯანში შეიქმნა მოხალისეთა ჯგუფები, რომელთა მიზანია კონსერვაციის ქმედებებში მონაწილეობა და ლეოპარდის კონსერვაციის შესახებ ადგილობრივ თემებში ცნობიერების გაზრდა. ასევე, უნდა აღინიშნოს საერთაშორისო, რეგიონულ და ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის განვითარება და მისი წვლილი ლეოპარდის კონსერვაციაში.

ველური ბუნება

აღსანიშნავია, რომ კავკასიური ლეოპარდი (*Panthera pardus tulliana*), იგივე ჭიქი, ასევე ცნობილი როგორც სპარსული ლეოპარდი, მსოფლიოში ყველაზე დიდი ლეოპარდის ქვესახეობაა. ის, IUCN-ის წითელ ნუსხაშია შეტანილი, როგორც მოწყვლადი სახეობა (vulnerable species) და იდენტიფიცირებულია, როგორც კონსერვაციისთვის მთავარი (focal) სახეობა კავკასიის ეკორეგიონში.

ლეოპარდის კონსერვაციის პროგრამას 2000-იან წლებში, WWF კავკასიის პროგრამის კონსერვაციის დირექტორმა, ან გარდაცვლილმა, ბატონმა ნუგზარ ზაზანაშვილმა, ჩაუყარა საფუძველი. მან თავისი კარიერა ბუნების დაცვას მიუძღვნა და მრავალი წელი იმუშავა ლეოპარდის კონსერვაციაზე კავკასიის რეგიონში. აღნიშნული წარმატება, სწორედ მის ხსოვნას ეძღვნება.

ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) კავკასიის პროგრამის ოფისის ლეოპარდის კონსერვაციის პროგრამა სამხრეთ კავკასიაში მადლობას უხდის განეული სამუშაოებისთვის ყველა დაინტერესებულ მხარეს და, WWF-შვეიცარიისა და WWF-გერმანიის მხარდაჭერით, აგრძელებს კოლეგებთან, სპეციალისტებთან, ექსპერტებთან და ადგილობრივ თემებთან ერთად მუშაობას ლეოპარდის სიცოცხლისუნარიანი პოპულაციის აღსადგენად.

The leopard reappeared in Georgia after a 12-year hiatus. The Nacres in Vashlovani Protected Areas discovered leopard traces in Georgian territory for the first time in 2003. The governments of Armenia, Azerbaijan, and Georgia are all actively involved in leopard conservation in the Caucasus. The Nacres, with the help of the WWF, recorded the first leopard in the Greater Eastern Caucasus mountains after 2009. WWF Caucasus Program in the South Caucasus continues to work with colleagues, specialists, and experts to restore the leopard's viable population, thanks to the efforts of all stakeholders and the support of WWF- Switzerland and WWF- Germany.

თბილისის ურბანული ტყე

თბილისის ურბანული ტყის სახანძრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სივრცით-ფუნქციური განვითარების ხედვა

წინაპირობები

თბილისის ურბანული ტყის სახანძრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სივრცით-ფუნქციური განვითარების ხედვა სამართლებრივი თვალსაზრისით ეფუძნება შემდეგ დოკუმენტებს:

- „საქართველოს ტყის კოდექსი“ საქართველოს კანონი;
- „ტყის ფონდის მართვის შესახებ“ საქართველოს კანონი;
- „ქალაქ თბილისის საზღვრებში და მიმდებარე ტერიტორიაზე არსებული მწვანე ნარგავებისა და სახელმწიფო ტყის განსაკუთრებული დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი;
- „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონი;
- „ტყის მოვლისა და აღდგენის წესის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 13 აგვისტოს N 241 დადგენილება;
- „ტყის აღრეცხვის, დაგეგმვისა და მონიტორინგის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 20 აგვისტოს N 242 დადგენილება;
- „ტყის აღრეცხვის, დაგეგმვისა და მონიტორინგის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 17 ივლისის N 179 დადგენილება;
- „სამოქალაქო უსაფრთხოების ეროვნული გეგმის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 24 სექტემბრის N508 დადგენილება;
- „საგანგებო სიტუაციის დროს სამოქალაქო უსაფრთხოების ეროვნული სისტემის სუბიექტების რეაგირების ძალებისა და საშუალებების საგანგებო სიტუაციაზე რეაგირების ღონისძიებებში ჩაბმის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილება;
- საქართველოს ტყის აღრეცხვის სისტემის, კატეგორიზაციისა და მონიტორინგის წესის შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილება;
- „ზოგიერთი დაცული ტერიტორიის ფუნქციონირების დროებითი რეგულირების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მინისტრის 2008 წლის 7 ნოემბრის N729 ბრძანება;
- - UNISDR, GFMC, OSCE / ENVSEC, „Global Wildland Fire Network“ რეკომენდაციები ბუნებრივი ხანძრებით გამოწვეული უარყოფითი გავლენის შემცირებისათვის.
- - Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). 2002. Guidelines on Fire Management in Temperate and Boreal Forests. Forest Protection Working Papers, Working Paper FP/1/E. Forest Resources Development Service, Forest Resources Division. FAO, Rome - რეკომენდაციები ტყის ხანძრებთან ბრძოლის საქმეში.
- - „EUROPEAN NEIGHBOURHOOD AND PARTNERSHIP INSTRUMENT 2007-2013 CROSS BORDER COOPERATION PROGRAMME LATVIA-LITHUANIA-BELARUS“ პროგრამის კონცეფცია ტყის ხანძრების აღკვეთისა და ჩაქრობის სფეროში.

გეგმაში წარმოდგენილია სატყეო მეურნეობის ტერიტორია სივრცით-ფუნქციური და ტექნიკურ-ეკონომიკური განვითარების ხედვის წინა-გეგმარებითი გადაწყვეტილებები. ასევე, საბაზისო მონაცემების მომზადება-დამუშავებისას გათვალისწინებულ იქნა საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახურის ტყეებსა და ტყე-პარკებში მომხდარი ხანძრების ლიკვიდაციის საუკეთესო პრაქტიკა. პროექტზე მუშაობდა ექსპერტთა ჯგუფი: როინ ვარშანიძე, ზურაბ თალაკვაძე, ნანა ბლარაშვილი და სხვ.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოში დღემდე არ შემუშავებულა „საქართველოს ტყის სახანძრო უსაფრთხოების წესები“, რომელიც დაადგენდა ტყის მართვის სფეროში ერთიან სახანძრო უსაფრთხოების მოთხოვნებს; წინამდებარე ხედვა კი ამ მიმართულების გაუმჯობესების კარგი საპილოტე საფუძვლის შექმნას ემსახურება.

მიზანი

თბილისის ურბანული ტყის სახანძრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სივრცით-ფუნქციური განვითარების ხედვის დამუშავების მიზანს წარმოადგენს საპროექტო ტერიტორიაზე ხანძრის თავიდან აცილებისა და მისი შედეგების შემცირებისათვის პრევენციული ღონისძიებებისათვის აუცილებელი სივრცით-ფუნქციური გადაწყვეტილებების დაგეგმვა, რაც უზრუნველყოფს საპროექტო ტერიტორიაზე ტყის დაცვას ხანძრისაგან, ხოლო ხანძრის გაჩენის შემთხვევაში მისი გავრცელების მაქსიმალურად შემზღუდავსა და ხანძრის ქრობისა და სამაშველო სამუშაოების ჩატარებისათვის სათანადო პირობების შექმნის სივრცით-ფუნქციური საფუძვლის მომზადებას.

ამოცანები

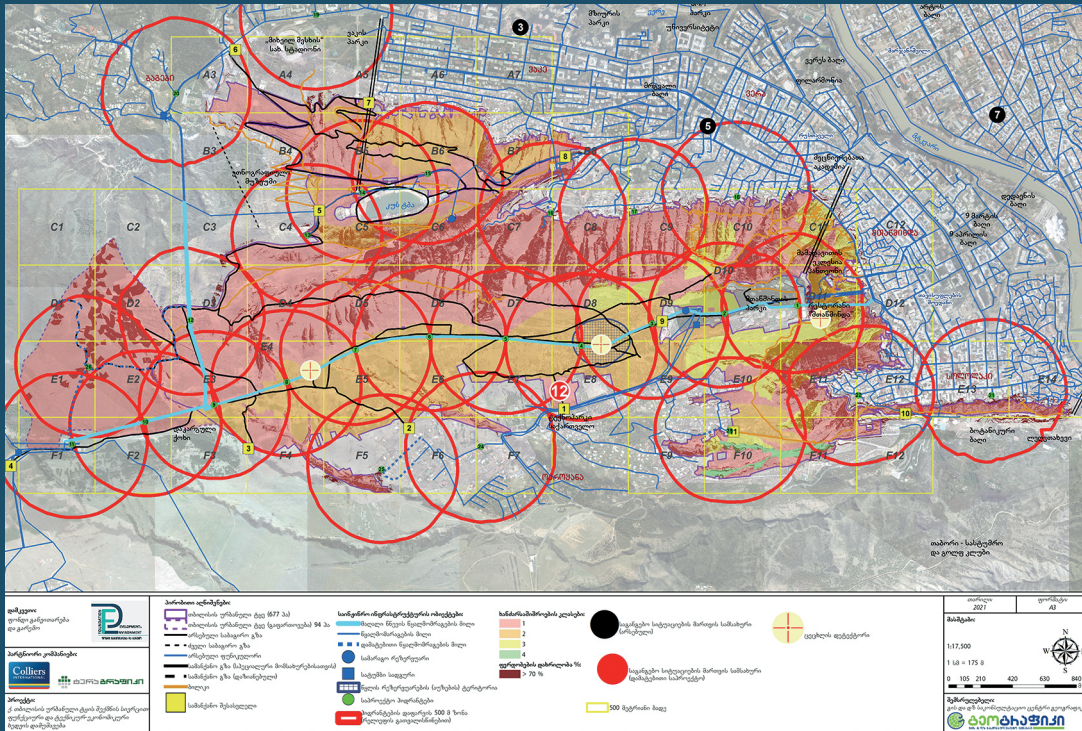
თბილისის ურბანულ ტყეში ხანძრის თავიდან აცილებისა და მისი შედეგების შემცირებისათვის საჭიროა შემდეგი ძირითადი ამოცანების, ქმედებებისა და კონკრეტული ღონისძიებების გატარება:

1. ტყის დაცვას, მოვლასა და აღდგენას დასაქვემდებარებულ ან/და დაქვემდებარებულ ფართობებზე ტერიტორიის განაწილება და თემატური რუკის შემუშავება ხანძრის საშიშროების კლასების მიხედვით;
2. ტყის ფართობზე არსებული და მოსაწყობი სატყეო გზების თემატური რუკის შემუშავება სამანქანო მისადგომის სირთულის ჩვენებით და მაღალი ხანძარსაშიშროების კლასის ტყის უბნებში მათი შეკეთება;
3. ტყეპარკში საავტომობილო შესასვლელების მოწყობა;
4. ტყის ჯგუფურად ჩახერგილი (მათ შორის ხე-ტყის ნარჩენებით, მცხმელი ხეებით, ძირნაყარი ხე-ტყით), დამიანებული უბნების გამოვლენა და მათი განმენდა;
5. ხანძარსაშიშრო ტყის კორომების გასწვრივ ადვილად აალებადი მასალებისაგან (ძირნაყარი, ქვეტყე, მკვდარი საფარი და სხვ.) განმენდილი და ნიადაგის მინერალურ ფენამდე დამუშავებული მინერალიზებული ზო-

ლის მოწყობა;

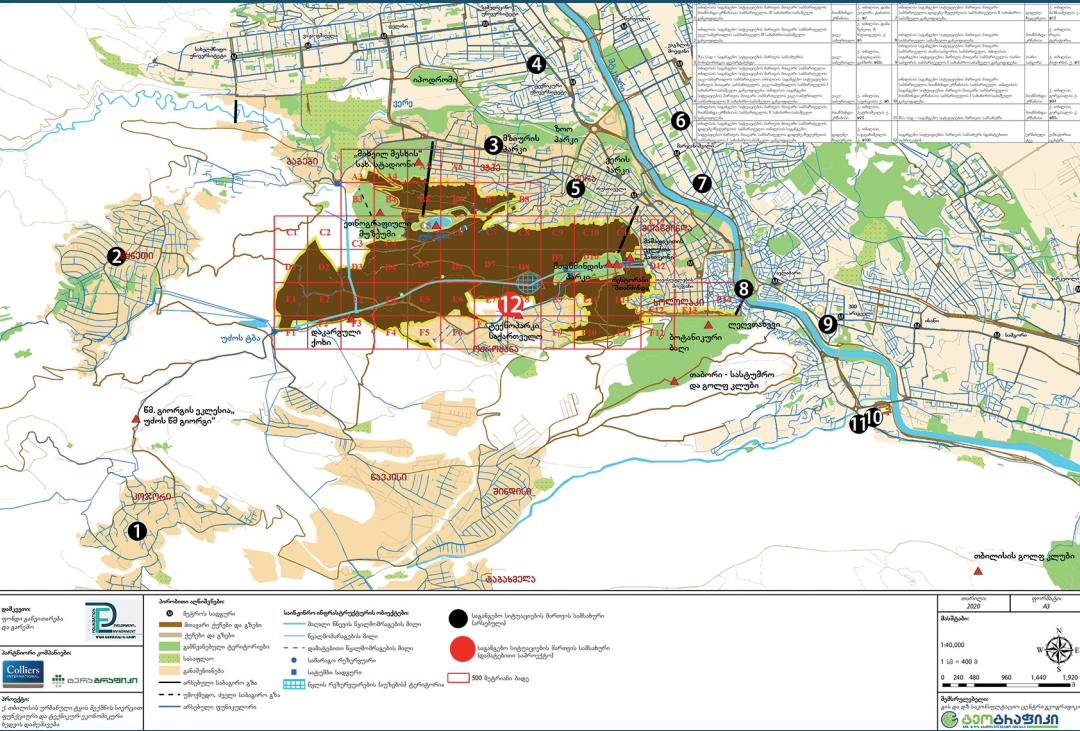
6. დაბლითი ტყის ხანძრების გავრცელების თავიდან აცილებისათვის წინვოგან კორომებში ხეთა ვარჯის ფორმირებისათვის სატყეო-სამეურნეო ღონისძიებების დაგეგმვა-განხორციელება;
7. ტყეში ხანძარმედები კორომების შექმნის მიზნით ფოთლოვან და წიწვოვან სახეობათა მწკრივთაშორისი მონაცვლეობით გაშენებისათვის სატყეო-სამეურნეო ღონისძიებების დაგეგმვა-განხორციელება;
8. ტყეში სახანძრო უსაფრთხოების საინფორმაციო დაფებისა და სპეციალური ნიშნების განთავსების უზრუნველყოფა;
9. მაღალი ხანძარსაშიშროების კლასის ტყის უბნებში ხანძრის ჩაქრობის სამუშაოებში ჩაბმული ვერტმფრენების, სახანძრო ავტომობილებისა და სხვა სახანძრო ტექნიკური მოწყობილობის საჭირო წყლით უზრუნველყოფა სახანძრო ჰიდრანტებისა და რემერგუარების მოწყობის გზით;
10. ხანძარზე სწრაფი და ეფექტური რეაგირებისთვის ადრეული შეტყობინების ტექნიკური საშუალებებით (სისტემები) ტყის უზრუნველყოფა;
11. ტყეში გაჩენილ ხანძრებზე სწრაფი და ეფექტური რეაგირებისთვის მაღალი გამავლობის სამი ერთეული ტყის ხანძრის ქრობისთვის განკუთვნილი სახანძრო ავტომობილების საჭიროება და მათი განთავსებისათვის ტერიტორიის გამოყოფა და შენობის აშენება;
12. მაღალი ხანძარსაშიშროების კლასის ტყის იმ უბნების გამოვლენა, სადაც ტექნიკურად შეუძლებელია სახანძრო ჰიდრანტების მოწყობა ან რთული რელიეფის გამო არ არსებობს საავტომობილო გზა, მაღალი ხანძარსაშიშროების კლასის ტყეში გაჩენილ ხანძრებზე სწრაფი და ეფექტური რეაგირებისთვის საჭიროა ხანძრის ჩაქრობის ორგანიზება ვერტმფრენის საშუალებით; სასურველია გამოყოფილ იქნას ვერტფრენის დასაჯდომი ადგილი, სადაც მოხდება მისი საწვავით უზრუნველყოფა;
13. ტყის უბნებთან მოსაზღვრე ქალაქის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული საზღვრების ფარგლებში ყველაზე ახლოს მდებარე დასახლებების ინფრასტრუქტურის ობიექტსა და ტყის საზღვარს შორის მთელ სიგრძეზე 50-მეტრიან ზოლში ტყის ჩახერგილობისგან, ხე-ტყის ნარჩენებისა და სხვა ადვილად აალებადი მასალებისაგან განმენდა;
14. ურბანული ტყის უბნებთან მოსაზღვრე ქალაქის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული საზღვრების ფარგლებში არსებული სახანძრო ჰიდრანტების ტექნიკური მდგომარეობის შესწავლა, საჭიროების შემთხვევაში მათი შეკეთების ორგანიზება;
15. ტყის სახანძრო უსაფრთხოების მდგომარეობაზე სახმელეთო მონიტორინგის ორგანიზება;
16. ტყეში გაჩენილი ხანძრების დროული აღმოჩენისა და მის ადრეულ სტადიაზე სწრაფი რეაგირების უზრუნველყოფისათვის მეტყვევებისა და სატყეო საქმის სპეციალისტების მომზადება;
17. მაღალი ხანძარსაშიშროების კლასის ტყის უბნებისათვის ხანძრის ჩაქრობის გეგმებისა და ბარათების შემუშავება.

სივრცით-ფუნქციური მოწყობის ხედავ

საპროექტო ტერიტორია უზრუნველყოფილია გამჭოლი და მიმდებარე მაღალი და საშუალო წნევის წყალმომარაგების მაგისტრალური ქსელით, რომელიც წამოედგენილია განაშენიანებულ (ქალაქის ქსოვილი) და დაუსახლებელ (სატყეო ფონდის მიწები) ტერიტორიებზე.

სახანძრო უსაფრთხოების კონცეფციის ძირითადი რუკა

თბილისის ურბანული ტყის საპროექტო და მიმდებარე ტერიტორია (771 კა) უზრუნველყოფილია ხანძარსაწინააღმდეგო წყალმომარაგების სისტემით, მასზე ინტეგრირებული ჰიდრანტებით, აღნიშნული ჰიდრანტებით ოპერირებისათვის საკმარის მანძილებზე მაღალი ვამაგლობის ხანძარსაქრობი მექანიზაციის მისასვლელი გზებითა და სახანძრო-სამაშველო დანაყოფებისათვის მიღწევადი სივრცეებით.

თბილისის ურბანული ტყის მრავალპროფილური (ბიო-მრავალფეროვნება, რეკრეაცია, გარემოსდაცვა, ურბანული გაგანსაღება, განათლება, შემეცნება, ეკოტურიზმი, ლანდშაფტის ესთეტიკა და ა.შ.), ურბანულფუნქციური, საინჟინრო-ინფრასტრუქტურული, ტურისტულ-სარეკრეაციო და ტერიტორიის მაღალი ხარისხის ხანძარსაწინააღმდეგო სისტემებით უზრუნველყოფის პირობებშიც კი საფრთხის შემცველია, ფუნქციურ საჭიროებას მოკლებულია და შესაბამისად დაუშვებელია ე.წ. საცეცხლე (მათ შორის არსებული) ადგილების მოწყობა.

ხანძარსაშიში ზონები

არსებული და დასაშვები მცენარეთა სახეობების თვისებებისა და ზოგადი გეოგრაფიული მახასიათებლების გათვალისწინებით, ტერიტორია დაყოფილია ოთხი სახანძრო კლასის მიხედვით, (I, II, III, და IV კლასები). ურბანული ტყის ტერიტორიაზე ძირითადად ვხვდებით ხანძარსაშიშროების ორ - მაღალ (I კლასი) და საშუალო (II და III კლასი) საშიშროების კლასებს.

ხანძრის ადრეული შედგომების სისტემები

თბილისის ურბანული ტყის ტერიტორია უზრუნველყოფილია ცეცხლის პირველადი კერის სწრაფი დეტექციის სისტემით (იხ. ილ. 3) და შესაძლებლობით დღის ნებისმიერ მონაკვეთში. აღნიშნული უზრუნველყოფილია მსოფლიო პრაქტიკაში დანერგილი IQ FireWatch სისტემით. ხანძრის დეტექციის სისტემების სენსორები ფუნქციონირებენ ღამის საათებშიც, ცუდი ამინდისა და, შესაბამისად, ცუდი ხილვადობის პირობებშიც. ტერიტორიაზე დამონტაჟებული სენსორები მარტივად ამჩნევენ ცეცხლის პირველად კერას-ბოლს. ტერიტორიის სახანძრო მონიტორინგის მიზნით, დეტექციის სისტემასთან ერთად, ფუნქციონირებს ჯგუფი გამოცდილი ოპერატორებისა, რომლებიც FireWatch სენსორების მიერ მიღებული გამოსახულების შეფასებასა და საჭირო რესურსების მობილიზებას ადგენს.

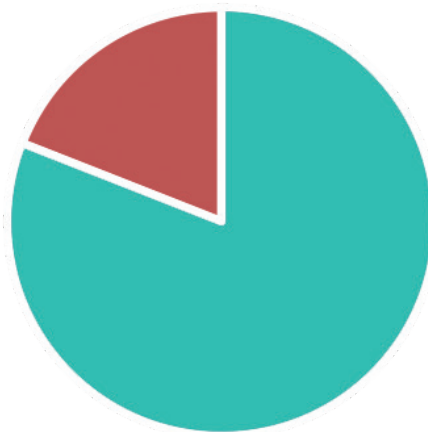
წყალმომარაგების მაგისტრალისა და ჰიდრანტების ქსელი

საპროექტო ტერიტორია უზრუნველყოფილია როგორც გამჭოლი, ასევე ურბანული ტყის პერიმეტრზე საქალაქო განაშენიანებაში არსებული მაღალი და საშუალო წნევის წყალმომარაგების მაგისტრალური ხაზებით და მათზე ოპტიმალურად დამონტაჟებული ხანძარსაწინააღმდეგო ჰიდრანტებით. წარმოდგენილი ქსელის სირცხვი-გეომეტრიული მახასიათებლები უზრუნველყოფს საპროექტო ტერიტორიის თითქმის სრულ დაფარვას ჰიდრანტებიდან რელიეფის ზედაპირებზე 500 მ-იანი დაფარვის რადიუსებისა და ხანძარსაწინააღმდეგო

მექანიზაციის დასაშვებ მანძილებზე მიღწევადობის (დადგენილი უსაფრხოების სამანქანო გზები) ოპტიმალური განაწილებით (იხ. ილ. 3).

საბანქანო მისასვლელი გზები, ქვეითად მიღწევადი და მიუდგომელი რთული სივრცეები

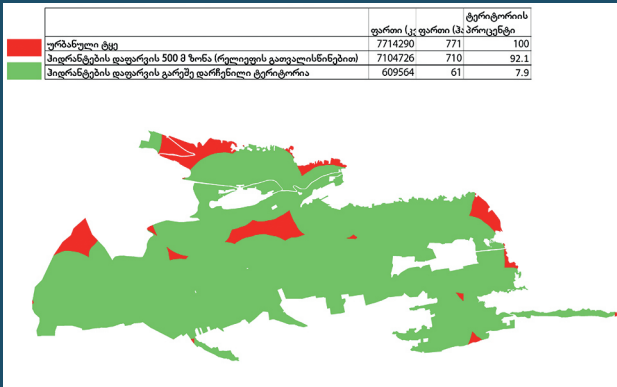
საპროექტო ტერიტორია წარმოდგენილია მაღალი გამავლობის ხანძარსაწინააღმდეგო მექანიზაციისთვის გამოსადეგი სამანქანო გზათა ქსელით (28 კმ), ქვეითად გასავლელი ტყით დაფარული ტერიტორიები და ღია მდელოები (საერთო ფართი - 625 ჰა (81%)), მიუდგომელი ტერიტორიები (საერთო ფართი - 147 ჰა (19%), იხ. ილ. 3. რაც შეეხება ურბანული ტყის კონცეპტუალური ჰიდრანტებს (500 მეტრი (რელიეფის გათვალისწინებით) რადიუსებით დაუფარავი ტერიტორიები ურბანული ტყის ტერიტორიის 8%-ს შეადგენენ.

ღია მდელოები და ტყე
მიუდგომელი ტერიტორიები

ჰიდრანტების დაფარვის (500მ) რადიუსის ზონა
ჰიდრანტების რადიუსების გარეთ დარჩენილი ზონა

ბაქანიზაცია

თბილისის ურბანული ტყის ტერიტორიაზე ჰიპოთეტურად გაჩენილი ხანრის ქრობისთვის განკუთვნილი მექანიზაცია წარმოდგენილია მაღალი გამავლობის Mercedes-Benz Unimog U5000 ZIEGLER – TLF 30/30-3 მოდელის (წყლის ავზის მოცულობა 3000 ლიტრი, ტუმბო FPN 10-3.000-2HH) ავტომობილებით, რომლებიც დისლოცირებულები არიან ურბანული ტყის მთავარ შესასვლელთან.

სახანძრო-სამაშველო დანაყოფები

სახანძრო-სამაშველო დანაყოფები მოქმედებენ ხანძრის ჩაქრობისა და საავარიო-სამაშველო სამუშაოებში-სამაშველო სამუშაოების ჩატარებაზე მიმართული წინასწარი დაგეგმვის დოკუმენტების შესაბამისად.

სახანძრო-სამაშველო დანაყოფების დისლოკაციის ადგილები

ქალაქის ცენტრალურ დასახლებასა და მიმდებარე დაბა-სოფლებში არსებული სახანძრო-სამაშველო დანაყოფების დისლოკაციების ადგილების გარდა, თბილისის ურბანული ტყის ტერიტორიის ფექტური მომსახურებისათვის ფუნქციონირებს საპროექტო ტერიტორიის სამხრეთი ფერდის მიდამოებში (სასურველია ურბანული ტყის მთავარი შესასვლელის სიახლოვეს ან მასთან ინტეგრირებულად შექმნილი) არსებული დამატებითი სახანძრო-სამაშველო დანაყოფის მუდმივი დისლოკაციის ადგილი (იხ. ილ. 3).

პრობლემატიკა

ლოკალური მეტეოროლოგიური პირობების (ძირითადად მთა-ხეობათა ტიპის ადგილობრივი და ლოკალური ჰაერის ნაკადები, რომლებიც ერთ შემთხვევაში ქალაქიდან მკაფიოდ თხემისკენ, ხოლო მეორე შემთხვევაში ასევე მკაფიოდ, მაგრამ საპირისპიროდ), რთულად მიღწევადი ადგილების სიმრავლისა და ინტენსიური მიმდებარე განაშენიანების ხანძრის ქრობის სისწრაფე და სრული დაფარვა (საპროექტო ტერიტორიაზე არსებული რთულად მიღწევადი ადგილების სიმრავლის გამო) ხორციელდება ვერტმფრენებითაც.

ხანძრის ოპერატიული ქრობის საჭიროებისათვის, ვერტმფრენები წყალს იმარაგებენ საპროექტო ტერიტორიაზე საგანგებოდ გამზადებული წყლის ღია რეზერვუარებიდან (იხ. ილ. 3).

ერთიანობაში, ურბანული ტყის ტერიტორიაზე საგანგებოდ მოწყობილი ხანძრის დამდგენი ადრეული შეტყობის სისტემებით გამოვლენილი ხანძრის ქრობის გეგმა მოიცავს პრევენციულ და ოპერატიულ ნაწილებს.

პრევენციური ნაწილი წარმოდგენილია წინამდებარე ხედვით, ზონირებითა და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის მოწყობით, ხოლო ოპერატიული ნაწილი შესაბამისი ინსტრუქციებითა და ნორმატივებით.

ხანძრის რისკის მართვის პროცესი ეფუძნება წინასწარ მოწყობილ ხანძარსაწინააღმდეგო წყალგაყვანილობის სისტემას, სახმელეთო მაღალი გამავლობის მექანიზაციის შესაბამისი რაოდენობის პარკს, სხვა რეგიონულ და ეროვნულ ამოცანების მართვაზე ფოკუსირებულ ვერტმფრენების წლიურ გეგმებთან ინტეგრირებას, ოპერატიულ სახანძრო ბრიგადებს და ამ ყველა კომპონენტის ერთიანად შეჯერებულ მართვის გეგმებს.

თბილისის ურბანულ ტყეში გარე ხანძარსაწინააღმდეგო წყალგაყვანილობის ქსელის მოწყობისა და გაჩენილი ხანძრის სახანძრო ავტომობილითა და ვერტმფრენით ჩაქრობის ორგანიზება.

ვინაიდან თბილისის ურბანული ტყის სახანძრო უსაფრთხოების კონცეფციის დებულებები ითვალისწინებს ტყე-პარკში გამავალ წყალმომარაგების ქსელზე სახანძრო ჰიდრანტების მოწყობას, გთავაზობთ რეკომენდაციებს, რომელთა ასახვა მიზანშეწონილია ტყის სივრცით-ფუნქციური და ტექნიკურ-ეკონომიკური განვითარების ხედვის წინასაპროექტო გადაწყვეტილებებისა და საბაზისო მონაცემების ამსახველ დოკუმენტაციაში:

- წყალმომარაგების ქსელზე სახანძრო ჰიდრანტების მონტაჟი მიზანშეწონილია განხორციელდეს უპირატესად ერთმანეთისაგან არაუმეტეს 500 მეტრის დაშორებით, რაც შეეხება ტყეში ჰიდრანტების განთავსების არეალის სპეციფიკას, ვიქტობობ, შესაძლებლობის ფარგლებში, ჰიდრანტები დაცილებული უნდა იქნეს ნარგავებიდან არა ნაკლებ 10-15 მეტრით, და უპირატესად განთავსდეს ისეთ ადგილებში, სადაც ნარგავები საერთოდ არ არის;
- ევროპული ტიპის მიწისზედა სახანძრო ჰიდრანტი (მშრალი მილყელით), უნდა აკმაყოფილებდეს ამ ტიპის ჰიდრანტებისათვის სტანდარტით დადგენილ შემდეგ მოთხოვნებს: ჰიდრანტის სიმაღლე მიწის ზედაპირიდან მიღებული უნდა იქნას არა უმეტეს ერთ მეტრი, ჰიდრანტის სახანძრო ავტომანქანაზე მისაერთებელი თავაკების დიამეტრი უნდა იყოს 80 მმ, ჰიდრანტს უნდა გააჩნდეს გამტარ-ჩამკეტი სარქველი, რომელიც განთავსებული იქნება მიწისქვეშა სივრცეში და იგი გაიღება შესაბამისი პარამეტრების მქონე გასაღების გამოყენებით (ჰიდრანტი დაცული უნდა იყოს გაყინვისაგან ცივი ამინდის პირობებში. ჰიდრანტის ფუნქციონირებისათვის ხანძარსაწინააღმდეგო წყალ-

გაყვანილობის მაღალი წნევის ქსელში წყლის თავისუფალმა წნევამ უნდა უზრუნველყოს 10 მეტრის სიმაღლის წყლის კომპაქტური ჭავლის მიღება წყლის მაქსიმალური ხარჯის დროს, ხოლო დაბალი წნევის ხანძარსაწინააღმდეგო ქსელის მიწყობის შემთხვევაში ქსელში წყლის თავისუფალი წნევა უნდა იყოს 10 მეტრი (1 ატმოსფერო);

- ახალი ხანძარსაწინააღმდეგო წყალმომარაგების ქსელის მოწყობის შემთხვევაში გასათვალისწინებელია, რომ აღნიშნული ქსელი უნდა იყოს რგოლური;
- ჩიხური ხანძარსაწინააღმდეგო წყალგაყვანილობის ქსელის მოწყობის შემთხვევაში ამ ქსელის სიგრძე უნდა იყოს არაუმეტეს 200 მეტრი;
- გასათვალისწინებელია, რომ სახანძრო ჰიდრანტების განთავსების ადგილი, აგრეთვე, მათკენ მიმავალი გზები (უპირატესად საავტომობილო სავალი გზის გასწვრივ) უნდა იყოს აღნიშნული სახანძრო უსაფრთხოების ნიშნებით. ნიშნები სრულდება მოცულობით შუქსიგნალიანი ან ბრტყელი, დამზადებული შუქამრეკლი საფარების გამოყენებით, რომლებზეც აღნიშნული უნდა იყოს წყარომდე მანძილის მაჩვენებელი ციფრები.

მიზანშეწონილია შესწავლილი იქნეს და დაზუსტდეს ურბანული ტყის უბნებთან მოსაზღვრე ქალაქის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული საზღვრების ფარგლებში არსებული სახანძრო ჰიდრანტების დღევანდელი ტექნიკური მდგომარეობა, საჭიროების შემთხვევაში კი ისინი შეკეთდეს;

მიზანშეწონილია ტყე-პარკში არსებული წყლის რეზერვუარები საჭიროების შემთხვევაში გამოყენებული იქნეს, როგორც სახანძრო ავტომობილის, მოტოტუმბოს და ვერტმფრენის წყლით შევსებისათვის;

ასევე ტყე-პარკში ტყის ფონდის მორწყვისათვის განკუთვნილი წყლის რეზერვუარების ხანძარსაწინააღმდეგო მიზნებისათვის გამოყენების შემთხვევაში მიზანშეწონილია გათვალისწინებული იქნეს შემდეგი მოთხოვნების დაცვა (განიხილება ღია ტიპის რეზერვუარის შემთხვევა):

- რეზერვუარის დიამეტრი მიღებული იქნეს არანაკლებ 7-10 მეტრისა, მისი სიმაღლე/სიღრმე არა ნაკლებ 3 მეტრი;
- უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს სახანძრო ტექნიკის წყლის რეზერვუართან მისვლის შესაძლებლობა

წლის ნებისმიერ დროს (თუ მისი მოწყობა ტექნიკურ სირთულეს არ წარმოადგენს);

- უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს სახანძრო ავტომობილით, მოტოტუმბოთი, ვერტმფრენით წყლის აღების შესაძლებლობა (ამ შემთხვევაში ჰიდრანტის მოწყობა აუცილებელი აღარ ხდება მიმდებარე ტერიტორიაზე);
- რეზერვუარში მიზანშეწონილია გათვალისწინებული იქნეს რეზერვუარის საერთო მოცულობიდან 50% წყლის სახანძრო მარაგის შენახვა;
- იმ შემთხვევაში, თუ წყლის რეზერვუარის ტიპი ან კონფიგურაცია (მიწისზედა რეზერვუარი და სხვა) არ იძლევა წყლის სახანძრო ავტომობილით ან მოტოტუმბოთი უშუალოდ რეზერვუარიდან აღების შესაძლებლობას, დასაშვებია რეზერვუართან 3-5 მ³ მოცულობის მიმღები ჭის მოწყობა. ამ შემთხვევაში რეზერვუარისა და მიმღები ჭის დამაკავშირებელი მილის დიამეტრი მიღებული უნდა იქნეს არა ნაკლებ 200 მმ. მიმღები ჭის წინ შემაერთებელ მილგაყვანილობაზეც, ასევე, ეწყობა ჭა, რომელშიც მონტაჟდება ურდული, რომლის შტურვალი გამოყვანილი უნდა იქნეს ჭის ლუკის სახურავის ზევით.

მიზანშეწონილია ურბანული ტყის მთავარ შესასვლელთან სწრაფი და ოპერატიული რეაგირებისთვის აშენდეს „სახანძრო დაცვის დანაყოფების შენობა-ნაგებობების დაპროექტების ნორმების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 09 მარტის N119 დადგენილების შესაბამისად მეორე ტიპის - ქალაქის დასაცავად განკუთვნილი შენობა/ნაგებობა. და აღნიშნული დანაყოფის გათვლაში გათვალისწინებული იქნას სამი ერთეული ტყის ხანძრების ჩაქრობისთვის განკუთვნილი მაღალი გამავლობის სახანძრო ავტომანქანა.

ამასთან, სამანქანო შესასვლელების შემცირება მიზანშეწონილად არ მიგვაჩნია, რადგან ტყეში გაჩენილი ხანძრისა და მისი გავრცელების ფართობის, მიმართულების და ხანძრის ჩაქრობის დროს შექმნილი ვითარების წინასწარი პროგნოზირება შეუძლებელია.

რაც შეეხება ტყეში ადრეული შეტყობინების ტექნიკური საშუალებების განთავსებისა და მათი რაოდენობის საკითხებს, ვფიქრობთ, მათი რაოდენობისა და განთავსების განსაზღვრის საკითხები უნდა მოგვარდეს მათი ქარხანა-დამამზადებელის მიერ დადგენილი ტექნიკური პარამეტრების და მოთხოვნების შესაბამისად.

The article represents the vision of spatial-functional development of Tbilisi Urban Forest fire safety. During the preparation of the data, the best practices for the elimination of fires in forests and forest parks were taken into account. A group of experts worked on the project. It should be noted that Georgian forest fire safety rules have not been developed in Georgia so far, which would meet the requirements of unified fire safety in the field of forest management. The present vision serves to create a good pilot basis for improving this direction. The aim of developing the vision of spatial-functional development of Tbilisi Urban Forest fire safety is to plan the necessary spatial-functional solution for fire prevention and reduction of its consequences in the project area. This will ensure the protection of the forest area from the fire, and the preparation of appropriate conditions for rescue operations.

საქართველოს 4 მუნიციპალიტეტის 24 000 მაცხოვრებელი წყალდიდობისგან უკეთ იქნება დაცული

გაეროს განვითარების პროგრამა და საავტომობილო გზების დეპარტამენტი, კლიმატის მწვანე ფონდისა და შვედეთის მთავრობის 4.5 მილიონი აშშ დოლარის დაფინანსებით, წყალდიდობისგან დამცავი სამუშაოების განხორციელებას იწყებენ.

გაეროს განვითარების პროგრამისა (UNDP) და საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს თანამშრომლობის შედეგად საქართველოს ოთხ მუნიციპალიტეტში წყალდიდობისგან დამცავი სამუშაოები განხორციელდება. 30 სექტემბერს UNDP-ის ხელმძღვანელმა ნიკ ბერესფორდმა და რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს საავტომობილო გზების დეპარტამენტის თავმჯდომარემ გიორგი წერეთელმა შესაბამის შეთანხმებას მოაწერეს ხელი.

UNDP-ისა და საქართველოს გზების დეპარტამენტის შეთანხმების ფარგლებში, წყალდიდობისგან დამცავი სამუშაოები, რომელთა მთლიანი ღირებულება 4.5 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს, მდინარეებზე- აჭყვა (ქობულეთის მუნიციპალიტეტი), ლაგოდეხისხევი (ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტი), ცივი (სენაკის მუნიციპალიტეტი) და ცხენისწყალი (აბაშის მუნიციპალიტეტი) - განხორციელდება. ამ უბნებზე მდინარეების კალაპოტები გაიწმინდება, ნაპირები გამაგრდება და სხვადასხვა სახის ნაპირდამცავი ინფრასტრუქტურა, მათ შორის, წყალდიდობისგან დამცავი ბარიერები აშენდება. შედეგად 24 000 ადგილობრივი მაცხოვრებელი უკეთ იქნება დაცული წყალდიდობებისგან, რომელთა საფრთხე ამ რეგიონებში განსაკუთრებით მაღალია.

წყალდიდობისგან დამცავი სამუშაოების განხორციელება კიდევ ექვს მუნიციპალიტეტში იგეგმება (ახმეტა, გორი, თელავი, სამტრედიი, სიღნაღი და ხობი).

„ადამიანების სიცოცხლისა და საკუთრების დაცვა პირველი და ყველაზე აუცილებელი ნაბიჯია კლიმატის ცვლილებისადმი მედეგი საზოგადოების მშენებლობის გზაზე. ამის შემდეგ ერთიანი ძალისხმევით განვითარების ყველა სფეროში უფრო მდგრადი გადაწყვეტილებების შემუშავება და დანერგვა უნდა გავაგრძელოთ“, - განაცხადა UNDP-ის ხელმძღვანელმა ნიკ ბერესფორდმა.

„საქართველოს მოსახლეობის 60 პროცენტი კატასტროფების საფრთხის შემცველ რეგიონებში ცხოვრობს. ასეთი მოსახლეობის დაცვა საქართველოს მთავრობის უმთავრესი პრიორიტეტია. წყალდიდობისგან დაცვის თანამედროვე სისტემის დანერგვის შედეგად, ექსტრემალური კლიმატური მოვლენები დამანგრეველ კატასტროფებად აღარ გადაიქცევა, ხოლო წყალდიდობასთან დაკავშირებული რისკები მნიშვნელოვნად შემცირდება“, - აღნიშნა საავტომობილო გზების დეპარტამენტის თავმჯდომარემ გიორგი წერეთელმა.

გასული 20 წლის მანძილზე წყალდიდობამ და კლიმატის ცვლილებით გამოწვეულმა სხვა კატასტროფებმა საქართველო 1.2 მილიარდი აშშ დოლარით აზარალა. მომდევნო 10 წლის მანძილზე ეკონომიკური დანაკარგები, შესაძლოა, კიდევ უფრო გაიზარდოს და 12 მილიარდ აშშ დოლარს მიაღწიოს. ძლიერი წყალდიდობით მიყენებული ზარალი საქართველოს ყოველწლიურად დაახლოებით 190 მილიონი აშშ დოლარი უკდება. შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსვლას საქართველო მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეძლებს, თუ კატასტროფებზე რეაგირების ნაცვლად (უკვე მომხდარი კატასტროფით მიყენებული ზარალის შეფასება, კომპენსაცია და შემდგომი აღდგენა) პრევენციულ ზომებს გაატარებს და კლიმატის ცვლილებით გამოწვეულ რისკებს შეამცირებს.

სწორედ ამ მიზნის მიღწევას ემსახურება 74 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების შვიდწლიანი პროგრამა, რომელსაც UNDP კლიმატის მწვანე ფონდისა და საქართველოს, შვედეთისა და შვეიცარიის მთავრობების ფინანსური ხელშეწყობით ახორციელებს. ამ ფართომასშტაბიანი ინიციატივის მიზანია კატასტროფების რისკის შემცირება, საქართველოს 11 მდინარის აუზში მცხოვრები მოსახლეობის დაცვა და ეკონომიკური დანაკარგების 90 პროცენტით შემცირება.

Protecting 24,000 people from floods

With US\$4.5 million from the Green Climate Fund and the Government of Sweden, UNDP and the Roads Department of Georgia are launching flood protection works in four municipalities.

Four Georgian municipalities will benefit from a flood protection initiative that UNDP is implementing in close partnership with the Ministry of Regional Development and Infrastructure.

On 30 September, UNDP Head Nick Beresford and Chairperson of the Ministry's Roads Department Giorgi Tsereteli signed a US\$4.5 million agreement to implement flood protection measures in the Abasha, Kobuleti, Lagodekhi and Senaki municipalities for the Tskhenistkali, Achkva, Lagodekhiskhevi and Tsivi rivers.

By cleaning riverbeds, reinforcing riverbanks, constructing flood barriers and building other crucial infrastructure, UNDP and the Roads Department will provide direct protection to 24,000 people.

Similar measures will ultimately expand to six more municipalities that also face a particularly high risk of flooding (Akhmeta, Gori, Khobi, Samtredia, Signaghi and Telavi).

"To break cycles of climate-induced disasters, we must protect people's lives and property from the most severe consequences of climate change and work together to find greener and more sustainable development solutions," Beresford said.

"Over 60 percent of Georgia's population lives in disaster-risk regions. Their safety is one of the government's top priorities," Tsereteli said. "We are establishing a modern protection system to prevent extreme weather events from turning into devastating disasters."

Floods and other climate-induced disasters have cost Georgia more than \$1.2 billion in economic losses over the past two decades. Extreme flood events alone have cost the country around \$190 million per year. Total economic losses could increase to \$1.2 billion per year over the next decade if the country does not replace its reactive approach (compensation and reconstruction after each successive disaster) with preventative measures.

As part of a \$74 million nationwide effort funded by the Green Climate Fund and the governments of Georgia, Sweden and Switzerland, UNDP is assisting Georgia to develop a national system of climate adaptation and disaster prevention measures. The seven-year programme will reduce the risk of climate-induced disasters in 11 Georgian river basins and cut economic losses by up to 90 percent.

საქართველოს პარლამენტის
ქრონიკა ბიბლიოთეკა

ჟურნალ „ველური ბუნების“ სტუმარია საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის გენერალური დირექტორი, მწერალი ბიორიპი კაკალიძე

ბუნება ჩვენი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია, კაცობრიობა მასთან ერთად ჩამოყალიბდა, განვითარდა და გარკვეულწილად დამოკიდებულია მასზე. რა მნიშვნელობა აქვს ბუნებას და მასთან ურთიერთობას ადამიანების ცხოვრებაში?

ადამიანი ბუნებასთან სხვადასხვაგვარად ურთიერთობს. ცხადია, კულტურის ჩამოყალიბებამ, ცივილიზაციათა შექმნამ, გარკვეულწილად, ადამიანი დააშორა ბუნებას და არტეფაქტებმაც თითქმის ცალკე სივრცე მონიშნა ბუნებაში. ამ თვალსაზრისით, თითქმის გარდაუვალი მარცხს გულისხმობს ადამიანის სურვილი, საბოლოოდ გამოეყოს ბუნებას, როგორც მისი ნაწილი, რადგან მისი

არსი დეტერმინირებულია რეალურად იმ გარემოთი და იმ ბუნებით, რომელშიც ის ათასწლეულების განმავლობაში ცხოვრობდა. ამ შემთხვევაში გველისხმობ კულტურულ მემკვიდრეობას, რომელიც დღემდე შემორჩა კაცობრიობას.

რეალურად ადამიანისთვის ბუნება არის ის, რაც საკუთრივ განაპირობებს მის სიცოცხლეს, შესაბამისად, ბუნების „წაყრუება“ არის ერთ-ერთი ყველაზე ცუდი და არა-შესაბამისი საქმე. ჩვენ უნდა დავაკვირდეთ ბუნებას, მასში მიმდინარე ცვლილებებს და პასუხისმგებლობით მოვევიდეთ მასთან დაკავშირებულ საკითხებს იმიტომ, რომ რეალურად ბუნება თვისობრივად განსაზღვრავს ჩვენს არსებობას. როგორც ვაჟა-ფშაველა აყალიბებს თავის ლექსებში ბუნების მნიშვნელობას და იმას, თუ რამდენად დამოკიდებულია ადამიანი მასზე და რამდენად ვერსად წაუვა ბუნებას, ჩვენც სწორედ ამ კრიტერიუმებით უნდა მივუდგეთ ბუნებასთან ურთიერთობას. მე ვერ ვიტყვი, რომ ჩემი ყოველდღიურობა დიდწილად განსაზღვრულია ამ ყველაფრით, თუმცა მცდელობა ნამდვილად მაქვს და ამ შეხვედრის შემდეგ კიდევ უფრო მეტს ვიფიქრებ ამ საკითხთან დაკავშირებით.

In general, a person interacts with nature in different ways. Nature determines human life, therefore ignoring nature is one of the worst and inappropriate things to do. We should observe nature, make a note about the changes that are happening there, and take responsibility for the issues related to nature because it qualitatively defines our existence.

ადამიანისა და ბუნების ამგვარი დაცემა დრომ მოიტანა, თუ ტექნოლოგიურმა განვითარებამ?

ზოგადად, ადამიანს ასწავლიან, რომ იყოს გამორჩეული, მაგრამ სინამდვილეში ეს ძალიან კომიკურია უბრალო მიზეზის გამო - რეალურად, რაც უნდა უზარმაზარი ცათამბჯენები შევქმნათ, რაც უნდა ტექნოლოგიურ გარემოში გამოვიკეთოთ, ჩვენი ბიოლოგიური არსითაც და სხვა მოცემულობებითაც ბუნების ნაწილი ვართ.

Humans are taught to be distinctive, but it is comical for a simple reason - no matter how many huge skyscrapers we build, no matter how much we lock ourselves in the technological environment, by our biological essence and other data, we are an internal part of nature.

- სად გადის მღვარი გარემოს დაცვასა და განვითარებას შორის?

ვფიქრობ, ეს ერთ-ერთი რთული საკითხია, ბალანსიც რთულად საპოვნელია. დისკუსიები მემარჯვენე და მემარცხენე ფლანგებს შორის სწორედ ამ ბალანსის გამოკვეთას უკავშირდება, მაგრამ ფაქტია, რომ ნამდვილად შესაძლებელია მისი პოვნა. ამის კარგი მაგალითია სკანდინავიური ქვეყნები. ამ ყველაფერს სჭირდება კონსენსუსი სამოგადოებაში, სჭირდება ასევე მოცემულობის დაბალანსება, რაც, თავის მხრივ, გულისხმობს ეკოლოგიური დაბინძურების პოტენციურ საფრთხეს, მაგრამ არა მთლიანად გაქრობას, ვინაიდან წარმოუდგენელია, წარმოების სრული გაქრობითა და ინდუსტრიაზე უარის თქმით ვაცობრიობამ მოახერხოს თანამედროვე იერსახის შენარჩუნება, მაგრამ ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ პროგრესმა არ უნდა შეინიროს ადამიანის ჯანმრთელობა და ბუნება, რადგან ეს უკვე პროგრესი აღარ იქნება.

It is one of the hardest issues and finding the balance is truly difficult too. I do think that it is possible to find it. All these discussions between opposite sides are about to outline this balance, the perfect examples are Scandinavian countries. We need to achieve consensus, which means that we can't reject industry, but on the other hand, it has to be mentioned that we should not sacrifice our health and nature to progress.

არსებობს აზრი, რომ კოვიდ-19 პანდემია ბუნების მიმართ ადამიანის მტაცებლური დამოკიდებულების შედეგია. რას ფიქრობთ ამ საკითხზე, ხედავთ თუ არა კავშირს პანდემიასა და ბუნებას შორის?

ვფიქრობ, ნებისმიერი ასეთი პანდემია თუ სხვა კატაკლიზმები სწორედ ამ დაუკვირვებლობის შედეგია. ეს არის

პასუხი ბუნების „წაყრუებაზე“ და, შეიძლება ითქვას, რომ მკაცრი პასუხიც. ასე ხდებოდა მუდმივად სხვადასხვა საუკუნეში სხვადასხვა მიზეზით. საბოლოოდ კი ადამიანი ჯერ კიდევ ვერ გამოფხიზლდა და თითქოს წრეზე ვტრიალებთ, მაგრამ, მიუხედავად ამ ყველაფრისა, მაინც იმედი უნდა გიქონიოთ, რომ ეს ბოლო და დიდი გაფრთხილება საბოლოოდ გამოაფხიზლებს ჩვენს ერს.

I do think that these kinds of pandemics and other cataclysms are the results of our inattention. This is a response of not taking nature into account, a very cruel response, I guess. It has been happening constantly throughout the centuries for different reasons.

- გასაგებია, რომ გლობალურ საკითხებზე საუბრისას სახელმწიფოსა და მთავრობის როლი უმნიშვნელოვანესია, მაგრამ, თქვენი აზრით, რა როლი აქვს ერთ კერძო მოქალაქეს ბუნებაში და, ზოგადად, რა დამოკიდებულება უნდა ჰქონდეს მას ამ საკითხისადმი?

ეს არის საკითხი, რომელშიც ყველაზე მკაფიოდ ჩანს ერთი კერძო მოქალაქის როლი. დაწყებული იმით, ვინმე კონკრეტულ სადარბაზოში ნაგავს დაყრის ან ქუჩაში მანქანიდან მოისვრის და დასრულებული იმით, თუ რამდენად აქტიურად ჩაერთვება სწორი და ჯანსაღი ცხოვრების წესის პროპაგანდაში. ამ საკითხის გათვითცნობიერება ნამდვილად საჭიროა და, ვფიქრობ, ეს ყველაფერი სათავეს უნდა იღებდეს სკოლიდან. სახელმწიფოს მთავარი როლიც სწორედ ის არის, რომ არა მხოლოდ გარკვეული ტიპის დისკრეციული უფლებამოსილებები განახორციელოს, როგორცაა დაჯარიმება, არამედ იზრუნოს სხვა მხრივ პრევენციაზე. სწორედ განათლებით შევძლებთ ამ პრობლემის აღმოფხვრას და სასურველი შედეგის მიღწევას. თუკი ჩვენ სწორი მიმართულებით ვიქნებით განათლებულები, ანუ ზუსტად გვეცოდინება, რა შეიძლება და რა- არა, ბუნებრივია, გაცილებით მეტ და ზუსტ შედეგს მივიღებთ. უკეთესი შესაძლებლობა კი, რა თქმა უნდა, არის სასკოლო განათლება.

The role of the citizen is pretty important in this issue. The understanding of the issue is essential and it has to be started at school. The role of the state is not only to make discretionary decisions, like fines but on the other hand to provide other kinds of prevention. We will be able to solve the problem only through education, it is a way to achieve the desired results.

რამდენად დიდი ოჯახის როლი ბავშვში ბუნებისადმი სწორი დამოკიდებულების ჩამოყალიბებაში?

ზოგადად, ოჯახის როლი თავისი არსით ძალიან მნიშვნელოვანია თითოეული ადამიანის ცხოვრებაში. ჩვენ ერთმანეთს ვბაძავთ ბავშვობიდანვე და შემდგომში ვაყალიბებთ ბაძვის პრიორიტეტებს, მათ შორის, ბუნებრივია, არსებობენ ავტორიტეტები და ავტორიტეტთა შორის პირველი, რა თქმა უნდა, ოჯახია. როდესაც ბავშვი ხედავს სწორ ქცევას, ის იოლად ითვისებს ამას. როდესაც ხედავს, რომ მისი მშობლებისთვის ბუნება მნიშვნელოვანი არ არის და მისი უგულებელყოფა პერმანენტულ ხასიათს ატარებს, ჰგონია, რომ ეს არის ჩვეულებრივი ცხოვრების ნაწილი და არავითარი სახის ზიანი არ მოჰყვება ამ ყველაფერს. სწორედ ამიტომ აუცილებელია ბავშვების სწორი აღზრდა და გაცნობიერება ამა თუ იმ საკითხში.

The family has one of the important roles in people's lives, in general. When the child realizes that nature is not a priority and is permanently neglected, he thinks that it is normal and it doesn't harm anything. That's why it is vital to raise a child properly.

მოგადად, რა როლს ასრულებს ბუნება ლიტერატურაში და გარკვეულწილად შეგვიძლია თუ არა რომ მივიჩნიოთ პოეზიის მუზად?

ბუნება განუსაზღვრელია. ჩვენი პოეზიის მეტაფორების ნაწილიც სწორედ ბუნებაზეა დაყრდნობილი. „გინახავთ თქვენ ფერი დაბინდულ ქლიავის? ეს ჩემი სამშობლო მთებია!“

გალაკტიონი სრულიად საკმარისია ამის გამოსახატად, შეუძლებელია არ გაგვახსენდეს ვაჟა-ფშაველას: „შგლის ნუკრის ნაამბობი“, „ხმელი წიფელი“, რომლებშიც მკაფიოდ ჩანს ბუნების გასულიერება, რაც ძალიან მნიშვნელოვანი ნაწილია ქართულ ლიტერატურაში. ალბათ ამ ყველაფრის მწვერვალი კი „გველის მჭამელია“, რომელშიც გადმოცემულია, თუ როგორ მიიღო ადამიანმა დიდი სიბრძნე, ამ შემთხვევაში - მისტიკური სიბრძნე და დაინახა ბუნება, გაიგო მისი ენა.

Many of the metaphors of our poetry are based on nature. It is enough only to mention Galaktioni and Vazha Pshavela. The personification of nature is an important part of Georgian literature. The top example of this trend is The Snake Eater, which describes how the man received wisdom, mystical wisdom and how he understands nature's language.

როგორ ხედავთ ეროვნული ბიბლიოთეკის როლს ბუნებასთან მიმართებით?

ჩვენ აქტიურად ვცდილობთ ჩავერთოთ ბუნებასთან დაკავშირებულ აქტივობებში. გავაკეთებთ მაყაშვილის ბაღი და ქუთაისში ვგვგმათ ცისფერყანელთა ბაღის გაკეთებას. გარდა ამისა, ვაკეთებთ სკვერის ბიბლიოთეკებს და გადავწყვიტეთ, რომ სხვადასხვა სოფლის ბიბლიოთეკებში სტუმრობისას, პარალელურად ნერგიც დავრგოთ. საბოლოოდ ჩვენი მიზანია, მისაბამ ორგანიზაციად ვიქცეთ, გამოვიჩინოთ სოციალური პასუხისმგებლობა და ხელი შევუწყოთ გარემოს განვითარებას.

We are actively trying to get involved in nature-related activities. Our goal is to become a role model, show social responsibility and contribute to the development of the environment.

News

კლიმატის ცვლილება და მარჯნის რიფები

მარჯნის რიფები მსოფლიოს 100-ზე მეტ ქვეყანაში გვხვდება და ოკეანის ფსკერის დაახლოებით 0,2 % - ს ფარავს. ისინი მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ზღვის ეკოსისტემაში, უზრუნველყოფენ ადამიანებს საკვებით, იცავენ სანაპირო ზოლს შტორმებისგან და ქმნიან დიდ ეკონომიკურ დოვლათს ქვეყნებისთვის. მათი ეკონომიკური სარგებელი წელიწადში დაახლოებით 2,7 ტრილიონ დოლარად არის შეფასებული, საიდანაც დაახლოებით 36 მილიარდი დოლარი მარჯნის რიფების ტურისტულ სერვისებზე მოდის.

სხვადასხვა ანთროპოგენული ზემოქმედების შედეგად მარჯნის რიფები ერთ-ერთ ყველაზე მოწყვლად და დაუცველ ეკოსისტემად ითვლება პლანეტაზე. საფრთხეებს შორის აღსანიშნავია - კლიმატის ცვლილება, ოკეანეების მჟავიანობის მატება, დაბინძურება, ჭარბი და აკრძალული ხერხებით თევზაობა.

ბოლო კვლევების თანახმად, კლიმატის ცვლილება დამანგრეველ ზემოქმედებას ახდენს მარჯნის რიფებზე. 2009 წლიდან მოყოლებული, მსოფლიომ მარჯნის რიფების დაახლოებით 14 %-ი დაკარგა.

„მარჯნის რიფების გლობალური ქსელის“ ბოლო ანგარიშში ნათქვამია, რომ მიუხედავად გლობალური დათბობის მიერ მიყენებული კატასტროფული შედეგებისა, ჯერ კიდევ არის შესაძლებელი მათი ნაწილის გადარჩენა, თუკი ადამიანები შეამცირებენ სათბურის აირებს. რიფების ნაწილი მდგრადია ოკეანის მჟავიანობის მიმართ, რაც თან

სდევს გლობალურ დათბობას და, შესაბამისი პირობების შემთხვევაში, ჯერ კიდევ აქვს რეგენერაციის უნარი.

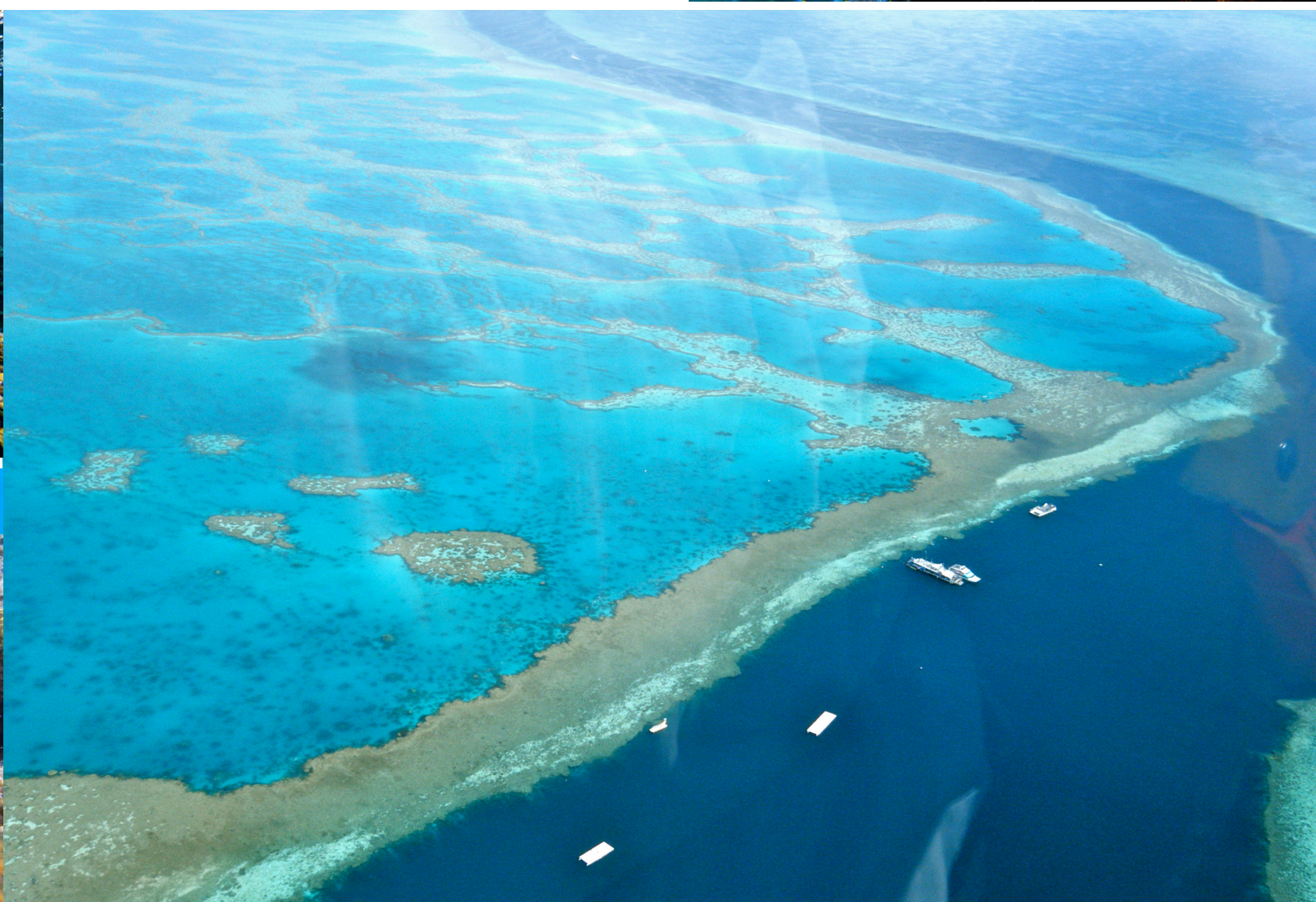
ავსტრალიის კუკის უნივერსიტეტის მარჯნის რიფების კვლევითი ცენტრის ხელმძღვანელი ჯეიმს ჰიუზი აცხადებს - „დეგრადირებული ადგილების კვლევა და მონიტორინგი არ ხდება, რადგან არავის სურს შეისწავლოს რიფი, რომელიც, მარჯნების ნაცვლად, სილითა და წყალმცენარეებითაა დაფარული.“

კლიმატის ცვლილებასთან ერთად, მარჯნის რიფების გადარჩენის საქმეში ასევე კრიტიკულად მნიშვნელოვანია არსებული დაბინძურების შემცირება. ოკეანეში ჩაედინება საკანალიზაციო, სასოფლო-სამეურნეო და საწარმოო წყლები, რომლებიც ძლიერ აბინძურებს მას მაგნი და მძიმე მეტალებით, შხამ-ქიმიკატებით და ხშირ შემთხვევაში შესაძლოა გამოიწვიოს წყალმცენარეების აყვავება.

IUCN - ის მარჯნის რიფების ჯგუფის ხელმძღვანელი დოქტორი დევიდ ობურა ამბობს - „სულ მალე, მსოფლიო ლიდერები ბიომრავალფეროვნების ახალი შეთანხმების განსახილველად შეიკრიბებიან. მიუხედავად იმისა, რომ ბევრს აქვს ხელუხლებელი რიფების დაცვის სურვილი, ეს არ იქნება საკმარისი.“

ის, ასევე, აღნიშნავს, რომ მარჯნის რიფების ფუნქციონირება უნდა შენარჩუნდეს, რათა მომავალში მათზე დამოკიდებულ ადამიანებს საარსებო საშუალება ჰქონდეთ.

წყარო - <https://www.nytimes.com>; <https://gcrmn.net>

კლიმატის ცვლილების ეფექტი კავკასიონის მყინვარებზე

კლიმატის ცვლილების ფონზე მყინვარების უკან დახევა მთელი მსოფლიოს მასშტაბით შეინიშნება. მეცნიერებმა გამოაქვეყნეს კავკასიონის მყინვარების ორი ახალი ინვენტარიზაციის შედეგები. კვლევა მოიცავს დიდი კავკასიონის (საქართველო, აზერბაიჯანი, რუსეთი) მყინვარების მონაცემებს 2 ათწლეულის (2000-2020 წწ) განმავლობაში. დადგინდა, რომ 20 წლის მანძილზე დიდმა კავკასიონმა 320 კმ² ყინულის საფარი დაკარგა, რაც ამ დროის მონაკვეთში უპრეცედენტოდ მაღალი მაჩვენებელია. ყინულის ფართობის შემცირება უფრო მკვეთრად აღმოსავლეთ კავკასიონზე მიმდინარეობს, სადაც მყინვარების უმეტესობა ძალიან მცირე ზომისაა. კვლევის შედეგები ასახულია GLIMS მონაცემთა ბაზაში, რაც, შესაძლოა, გამოყენებულ იქნეს სამომავლო კვლევებისთვის.

<https://tc.copernicus.org/preprints/tc-2021>

ბიომრავალფეროვნების კრიზისი

რა არის ბიომრავალფეროვნება და რატომ არის მნიშვნელოვანი?

ბიომრავალფეროვნება დედამიწაზე არსებული ყველა ცოცხალი ორგანიზმის ერთობლიობაა (ეკოსისტემები, სახეობები, გენები). ეს არის ერთგვარი ჯაჭვი, რომელშიც ყველა ცოცხალი ორგანიზმი ერთმანეთანაა დაკავშირებული. ის ქმნის საკვებს, წყალს, ჟანგბადს და სხვა უამრავი სარგებელი მოაქვს ადამიანისთვის.

სამთავრობათაშორისო მეცნიერების ჯგუფის გასული წლის ანგარიშში ნათქვამია, რომ დაახლოებით ცხოველისა და მცენარის 1 მილიონ სახეობას გადაშენება ემუქრება.

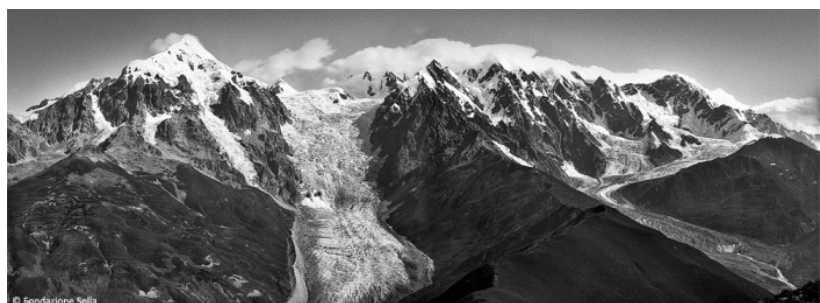
1970-2016 წლების პერიოდში ძუძუმწოვრების, ფრინველების, თევზების, ამფიბიებისა და რეპტილიების გლობალური პოპულაცია საშუალოდ 68% -ით შემცირდა.

მეცნიერები გვაფრთხილებენ, რომ შევდივართ მეექვსე მასობრივი გადაშენების ეპოქაში.

„ლოდინის დრო არა გვაქვს, ბიომრავალფეროვნებისა და ბუნების კარგვა კაცობრიობის ისტორიის მანძილზე ყველაზე წრაფი ტემპით მიმდინარეობს,“ - აღნიშნავს ელიზაბეთ მრემა, ბიომრავალფეროვნების კონვენციის აღმასრულებელი მდივანი.

სახეობების გადაშენება ადამიანების ქმედებებითაა გამოწვეული, მათ შორის არის ეკოსისტემების განად-

გურება. სახეობებისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია საარსებო გარემოს შენარჩუნება. ადამიანები სწრაფად ცვლიან ბუნებრივ ლანდშაფტს, მიმდინარეობს მასობრივი და ქაოტური ურბანიზაცია, რაც, ფაქტობრივად, სახეობებს გადარჩენის შანსს არ უტოვებს.

ერთ-ერთი ბოლო კვლევის თანახმად, მეცნიერები ვარაუდობენ, რომ თუ არ შეიცვლება ბუნებისადმი დამოკიდებულება, ამ საუკუნეში კიდევ 550 სახეობა გადაშენდება.

ხმელეთის 75% და ოკეანეების 66 % ადამიანის საქმიანობის შედეგადაა დევრადირებული.

როგორ უნდა გამოსწორდეს სიტუაცია?

ამისთვის დიდი ცვლილებები იქნება საჭირო. სახელმწიფოებმა უნდა წარმოადგინონ თავიანთი ვალდებულებები გარემოს მიმართ და საქმის კეთების უკეთესი გზები შეიმუშაონ.

„მათ უნდა თქვან უარი დესტრუქციულ გზაზე და მდგრადობის გზა აირჩიონ,“ - ამბობს ინგერ ანდერსენი, გაეროს გარემოს დაცვითი პროგრამის ხელმძღვანელი (UNEP).

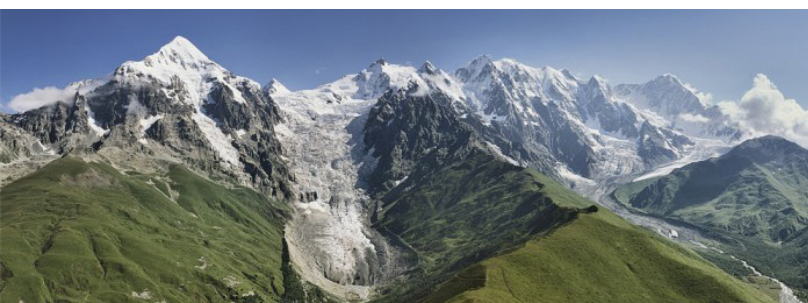
ბიომრავალფეროვნების აღდგენა-შენარჩუნების გეგმა კომპლექსურია და ბევრ ასპექტს მოიცავს. თითოეული მათგანი თანხვედრაშია ბიომრავალფეროვნების საერთაშორისო კონვენციასთან, რომელიც მიიღეს 1992 წელს გაეროს დედამიწის სამიტზე, ბრაზილიაში.

ბიომრავალფეროვნების კონვენციის 3 ძირითადი ამოცანაა:

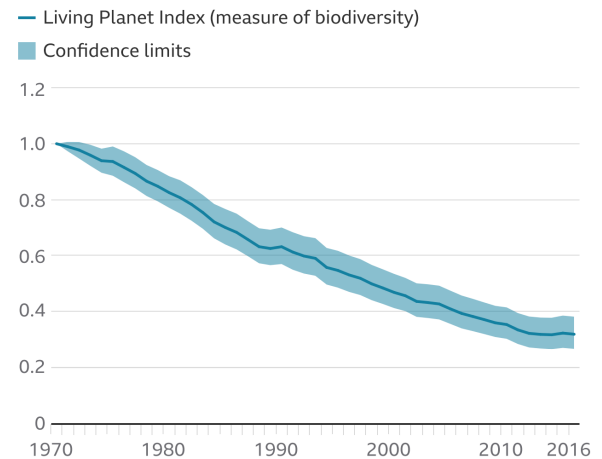
- ბიოლოგიური მრავალფეროვნების კონსერვაცია; ბუნების მდგრადი გამოყენება;
- გენეტიკური მეცნიერების გამოყენების შედეგად მიღებული სარგებლის სამართლიანი და თანაბარი განაწილება.

ქვეყნებს ამ წლის ბოლომდე აქვთ საშუალება, მიაღწიონ ათწლეულის წინ დასახულ მიზნებს, რაც გულისხმობს ქმედებებს სახეობების გადაშენების შეჩერებისა და დაბინძურების შემცირებიდან, ტყეების შენარჩუნებამდე. მიუხედავად პროგრესისა, არცერთი მიზანი ჯერჯერობით მიღწეული არ არის. ბუნების კარგის შემცირება ჯერ კიდევ შესაძლებელია თუკი დაპირებები და ვალდებულებები შესრულდება.

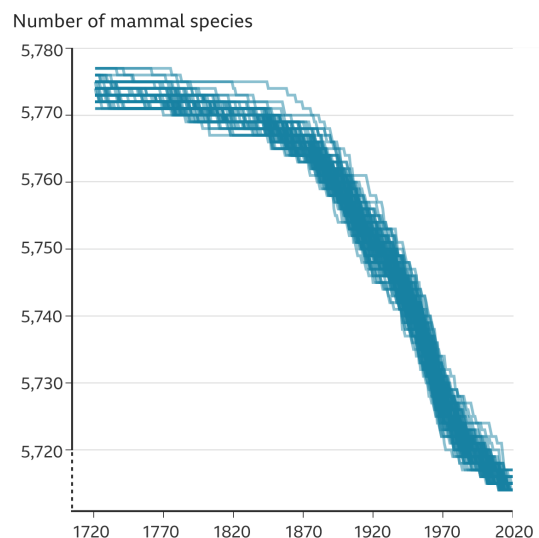
<https://www.bbc.com/news/science-environment-54357899>

How wildlife has declined, 1970-2016

Mammal species lost in the past 300 years

1.9m

Square km of natural habitat lost since 2000

That's about 8x the size of the UK

1m

Wildlife species threatened with extinction

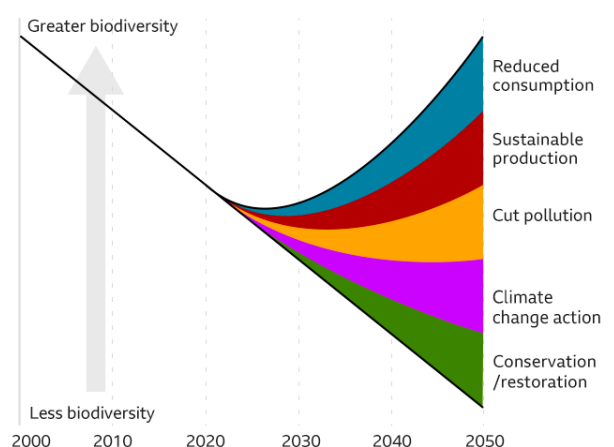
1.3bn

Tonnes of food wasted each year

\$1tn

That's a huge loss to the economy

How different actions could help restore biodiversity

ბაერო გვაფრთხილებს - დადამიწაზა წყლის კრიზისია მოსალოდნელი

გაერთიანებული ერების ამინდის სააგენტოს ბოლო ანგარიშში აღნიშნულია, რომ, კლიმატის ცვლილებიდან გამომდინარე, არაპროგნოზირებადი ამინდების რიცხვი მოიმატებს. ქვეყნების უმეტესობას კი წინასწარი შეტყობინების უკეთესი სისტემები სჭირდება, რათა შეძლონ ზარალის პრევენცია.

2000 წლიდან მოყოლებული, წინა 2 ათლეულთან შედარებით, წყალდიდობების რაოდენობა მთელი მსოფლიოს მასშტაბით გაორმაგდა; გვალვები კი გახშირდა, თითქმის 29 % - ით გაიზარდა.

2050 წლისთვის, მოსალოდნელია, რომ 5 მილიარდამდე ადამიანს არ ექნას სათანადო წვდომა წყალზე.

გაეროს ანგარიშით, გლობალურად, მსოფლიო ქალაქების 25 % უკვე განიცდის წყლის დეფიციტს. 2 ათლეულის განმავლობაში პლანეტის ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლების, თოვლისა და ყინულის საერთო მარაგი, წელიწადში 0,4 ინჩით (1 სანტიმეტრით) შემცირდა.

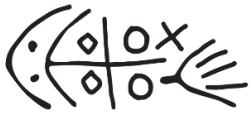
მოსახლეობის ზრდა კიდევ უფრო შეუწყობს ხელს წყლის რესურსების შემცირებას, განსაკუთრებით მძიმე შედეგს მოუტანს სუბ-საჰარის რეგიონს.

აუცილებელია ფინანსირების გაუმჯობესება და ქვეყნებს შორის უკეთესი კოორდინაციის დამყარება წყლის მენეჯმენტის მიმართულებით.

მიუხედავად ბოლო წლებში მიღწეული პროგრესისა, წინსვლის ამჟამინდელი ტემპიდან გამომდინარე, მსოფლიოს 107 ქვეყანა ვერ მიაღწევს წყლის რესურსების მდგრად მართვას, შესაბამისად, წყალზე წვდომაც არათანაბარი იქნება.

<https://www.cbsnews.com/news/united-nations-report-global-water-crisis-floods-drought/>

მდგრადი ტურიზმის განვითარება თუშეთში

ულამაზესი ლანდშაფტითა და უნიკალური კულტურული მემკვიდრეობით გამორჩეული თუშეთი ერთ-ერთი მთავარი ტურისტული დანიშნულების ადგილია საქართველოში და მნახველებს მთელი მსოფლიოდან იზიდავს.

თუშეთში მდგრადი ტურიზმის მოდელის განვითარებას უკვე რამდენიმე წელია USAID-ის პროექტი „ზრდა საქართველოში“ აქტიურად უჭერს მხარს და მრავალი ნაყოფიერი ინტერვენციის ავტორია. შედეგად, თუშეთის განვითარების მოდელი საკმარისად კარგი პრეცედენტი აღმოჩნდა იმისთვის, რომ მისი რეპლიკაცია სხვა რეგიონებშიც წარმატებით განხორციელდეს.

თუშეთში 4 ძირითადი ხეობაა და თითოეულს ცალ-ცალკე სათემო საბჭო ჰყავს. მათი ჩართულობა მიმდინარე პროცესებში უმნიშვნელოვანესია. ამ მიზნით, „ზრდას“ ინიციატივით შეიქმნა „ბაბანეურის ჯგუფი ახმეტაში“, რომელთა დახმარებითაც მოსახლეობასთან მუშაობა ყველა სეზონზე შესაძლებელი გახდა. „ბაბანეურის ჯგუფში“ გაერთიანდნენ თუშეთში მომუშავე ბიზნესები, მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლები, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს და დაცული ლანდშაფტის ადმინისტრაციის თანამშრომლები, ადგილობრივი არასამ-

თავრობო ორგანიზაციები და თუშეთის მოსახლეობა, ფაქტობრივად, ყველა, ვინც ამ კუთხისთვის მნიშვნელოვანია.

საგულისხმოა, რომ პროექტის მხარდაჭერით ადგილობრივები უკვე მესამე წელია, რაც ინტენსიურად სწავლობენ ინგლისურ ენას და ეცნობიან როგორ უნდა შექმნან ბიზნესი და წლიური სამოქმედო გეგმები. მოსახლეობა აქტიურად არის ჩართული ამ პროექტების განხორციელების სრულ ციკლში და საკუთარ ძალისხმევას მათ გასაუმჯობესებლად არასდროს ზოგავენ.

როგორც USAID-ის პროექტის „ზრდა საქართველოში“ ხელმძღვანელი - ქეთი ჭუმბურიძე საუბრისას აღნიშნავს, სათემო გაძლიერების მიღმა ასევე მნიშვნელოვანია ინფრასტრუქტურის განვითარებაც. „ინფრასტრუქტურა გულისხმობს ეკონომიკურ სათემო გაძლიერებას. ამ მიმართულებით, ერთ-ერთი ნაბიჯი იყო თუშეთში ჩვენ მიერ გაკეთებული სამაცივრე მეურნეობა პროდუქტების ერთიანი მომარაგებისა და საჭირო დროს საჭიროებისამებრ გამოყენების მიზნით. აღნიშნული მაცივარი სრულიად მზის პანელების გამოუმუშავებულ ენერგიაზე მუშაობს. აუცილებელია ისიც, რომ თუშურ სუფრაზე იქაური ხორც-

პროდუქტები იყოს, რომლის შენახვა მარტივად იქნება შესაძლებელი. შესაბამისად, სამაცივრე მეურნეობებით ხელს ვუწყობთ ადგილობრივი პროდუქციის გამოყენებას და გამართულ ლოგისტიკასაც.

თუშეთის მდგრადი ტურიზმის განვითარების პროგრამის ფარგლებში „ზრდას“ ასევე საკემპინგო ინფრასტრუქტურის მოწყობაზეც იზრუნა. მოცემული აქტივობის მიზანი გახლდათ რეგიონში ტურისტული ნაკადის ოთხივე ხეობაზე თანაბრად გადანაწილება, ცენტრის განმუხტვისა და დამაზიანებელი პროცესების თავიდან არიდების მიზნით. ამისათვის, ომალოში დაიგეგმა ე.წ. დეპრესიული ხეობების ათვისებისა და გამოცოცხლების კამპანია, რისთვისაც გომენრის ხეობაში საკემპინგო ადგილები მომზადდა. მსგავსი ინფრასტრუქტურის მოწყობა დაცულ ტერიტორიებზე, ნარჩენების მართვისა და ხანძრის პრევენციისთვის, საკმაოდ აპრობირებულ მეთოდს წარმოადგენს.

საინტერესოა, რომ თუშეთის გაცნობას ტურისტი პირველ რიგში ვიზიტორთა ცენტრიდან იწყებს. შესაბამისად, ამ წლების განმავლობაში, მოხდა თუშეთის დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ვიზიტორთა ცენტრის რედიზაინიც, რომელიც საერთაშორისო სტანდარტებს აკმაყოფილებს. თუშეთის მდგრად განვითარებაში ასევე დიდ როლს თამაშობს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დაქვემდებარებაში არსებული თუშეთის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია ვახტანგ გიუნაიძის ხელმძღვანელობით, რომელიც პროექტის უმთავრესი პარტნიორია. ამ სამსახურს ჰყავს რეინჯერები, რომელთა მთლიანი აღჭურვილობით მომარაგება პროექტმა საკუთარ თავზე აიღო. გაკეთდა ტურისტული გიდეების პროგრამაც, სადაც გადამზადდნენ როგორც საცხენოსნო, ასევე გამყოლი გიდები. მდგრადობის ელემენტი კი სწორედ იმაში მოიპოვება, რომ „ზრდას“ მოახერხა ადგილობრივი მოსახლეობის კვალიფიკაციის ამაღლება და დასაქმება. აღნიშნული პროექტის ფარგლებში ჩამოიყვანეს ბრიტანელი ექსპერტი, რომელმაც სპეციალური პროგრამა შექმნა, კურსმა უკვე მიიღო სახელმწიფო აგტორიზაცია და 6 კოლეჯში, სადაც მსურველებს შეეძლება სერტიფიცირებული გიდები გახდნენ. ერთ-ერთი ასეთი კოლეჯი დღეს ქვემო ალვანშიც გვხვდება.

„საცხენოსნო ტურიზმს რაც შეეხება, დღესდღეობით სათავგადასავლო ტურიზმში ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა მსოფლიოში, ცხენები კი თუშეთში ძალიან პოპულარულია. იქ უკვე 12 საცხენოსნო გიდი გვყავს. მათ გადასამზადებლად საფრანგეთიდან ჩამოვიყვანეთ საცხენოსნო ტურიზმის სპეციალისტები. პრაქტიკული ნაწილისთვის კი გიდები თავად წავიყვანეთ საზღვარგარეთ და ადგილზე დეტალურად ვაჩვენეთ, თუ რა და როგორ ხდება ამ საქმიანობაში. ისინი თავად გაეცნენ ყველაფერს, რაც ამ სფეროს მაღალი სტანდარტის სერვისისთვისაა საჭირო. აღსანიშნავია, რომ თუშეთში გვყავს ქალი გიდიც – თინა ილიძე, რომელიც საცხენოსნო ტურიზმის და შორ მანძილზე რბოლის ასოციაცია (ERETA) საბჭოს წევრია“.

როდესაც თუშეთზე ვსაუბრობთ, არ უნდა გამოგვრჩეს მისი კულტურული მხარეც. როგორც ქეთი ჭუმბურიძე გვიყვება, მათ თუშეთში არსებული უძველესი და უნიკალური კედლის მხატვრობისა და პიქტოგრამების ტურისტებისთვის გაცნობის საკითხზეც იმუშავებს.

„დაახლოებით 10 სოფელში შევქმენით პიქტოგრამებისა და კედლის მხატვრობის ტური. მოწესრიგდა ინფრასტრუქტურა, განთავსდა ბანერები, რომელზეც ისტორიული ფაქტებია მოთხრობილი. რეალურად, ეს ახალი ტურისტული პროდუქტია. ამ თემით დაინტერესებული ადამიანების რიცხვი მთელ მსოფლიოში მზარდია. ფაქტობრივად, ეს დამატებითი ატრაქცია და მრავალფეროვნების საშუალებაა, ხოლო რაც უფრო მეტ სერვისსა და შესაძლებლობას შეუქმნი ტურისტს, ის მეტად დაიხარჯება და უკეთესი შთაბეჭდილებებით წავა შენგან.“

რაც შეეხება კულტურულ მემკვიდრეობას, თუშეთში ვხვდებით უძველეს მუზეუმს - კესელო, სადაც შემონახულია ძველი არტეფაქტები. უნდა აღინიშნოს, რომ აქ არანაირი პირობა არ არსებობდა, სადაც მათი შენახვა უსაფრთხოდ იქნებოდა შესაძლებელი. თუმცა, თუშეთში ცხოვრობს იდოიძეების საოცარი ოჯახი და უკვე წლებია, რაც ბატონი ნუგზარ იდოიძე მის ოჯახთან ერთად უვლის კესელოს და მის არტეფაქტებს. ეს არის მათი მხრიდან სრულიად მოხალისეობრივი საქმიანობა. როგორც ქეთი ჭუმბურიძე აღნიშნავს, „ზრდას“ მიერ საქართველოში დაფინანსებულ 15 მუზეუმს შორის კესელოს მუზეუმიცაა, რომელსაც შესაბამისი სამუზეუმო აღჭურვილობა გადასცეს.

ამრიგად, ამ წლების განმავლობაში თუშეთში პროექტ „ზრდას“ ფარგლებში ნახევარ მილიონ ლარზე მეტი თანხის ინტერვენცია განხორციელდა, რამაც ადგილზე შემოსავლები 4 300 000 ლარამდე გაზარდა. ერთი მცირე რეგიონისთვის საკმაოდ დიდი შედეგია, რაც იმას ნიშნავს, რომ აღნიშნული ინვესტიციები უდიდესი მნიშვნელობის მატარებელია.

„აქ მომუშავე დონორთა სწორ მუშაობას, კოორდინაციას და კიდევ ახალი მექანიზმების შემუშავებას კი, დამატებით სულ სხვა, უფრო მასშტაბურ შედეგებზე გასვლა შეუძლია. ამის კარგი მაგალითია USAID-ის პროექტი „ზრდა საქართველოში“ და კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF). გვინდა, თუშეთი საქართველოსთვის სავიზიტო ბარათად იქცეს და აქ განვითარებული მდგრადი ტურიზმის მოდელი სამაგალითო იყოს სხვა რეგიონებისთვისაც, რისთვისაც ძალისხმევას არ ვზოგავთ“ - ქეთი ჭუმბურიძე.

საერთო ჯამში, 2018-2021 წლებში „ზრდა“-ს ინვესტიციამ თუშეთში დაახლოებით 600,000 ლარი შეადგინა, რის შედეგადაც ადგილობრივი მოსახლეობის შემოსავლების გენერირებამ, მთლიანად ახმეტის მუნიციპალიტეტში, 4.1 მილიონ ლარს მიაღწია, საიდანაც ნახევარი თუშეთს ეკუთვნის. აღნიშნული ინვესტიციების შედეგად შეიქმნა 45-ზე მეტი ახალი სამუშაო ადგილი.

SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT in TUSHETI

In 2018-2021, Zrda implemented sustainable tourism development model in Tusheti by assisting Tusheti community to create a sustainable market economy through interventions in agriculture, tourism, and service sectors, as well as to ensure continues balance between economic development of the territory and nature/environment protection through involvement of the local community.

Through initial investment of up to GEL 600,000, overall impact of Zrda's sustainable tourism development model in Tusheti, resulted in around GEL 4.1 million increase in revenue totally in Akhmeta Municipality, out of which half generated in Tusheti, as well as 45 new jobs were created.

Within the project, Zrda established a working group comprised of community leaders, local government, The Tusheti Protected Landscape Administration (TPLA), civil society, and private sector to establish a participatory public-private platform to serve as a united voice that advocates for concerns and community needs of Tusheti. Zrda built the capacity of the working group on how to create annual action plans, design, implement, and monitor activities to support the sustainable economic development of mountainous Tusheti;

Further, in an attempt to improve overall service delivery, support community infrastructure and technical assistance, USAID Zrda Activity in

Georgia established solar-powered community cold storage facility for tourism and service businesses, equipped campsites to sustainably accommodate and distribute tourist flows, redesigned tourism information center to make it more user-friendly, donated equipment and uniforms to TPLA rangers, as well as solar panels to sustainably power ranger station. Zrda also revived cultural routes through provision of maps, information boards, and cultural route guides to create new tourism attractions in 10 villages and created digital footprints for all of Tusheti, putting businesses, museums, and other essential tourism infrastructure on google maps.

Within the project, 12 equestrian tour guides were trained certified by international experts in Tbilisi and France and equipped with gear in line with international standards. Zrda also supported the Endurance Riding and Equine Tourism Association (ERETA) to become a member of the Fédération Internationale de Tourisme Equestre (FITE) putting Georgia on the map for safe adventure tourism.

As for the cultural development, USAID/Zrda donated equipment to Tushetian Ethnographic Museum of Keselo to preserve artifacts and create a more tourism-friendly environment. Furthermore, Zrda partnered with Georgian Wheat Growers Association to support the revival of ancient Tush grains in support of application process to be accepted on the UNESCO intangible cultural heritage list.

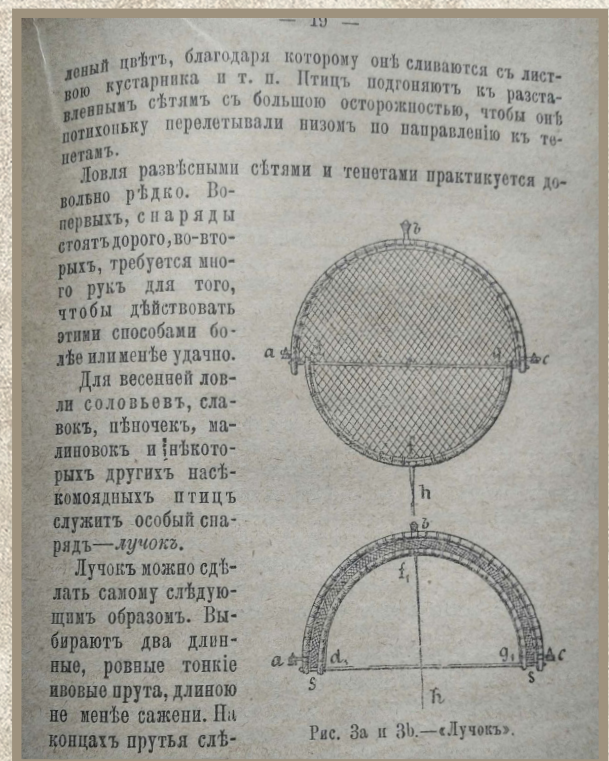
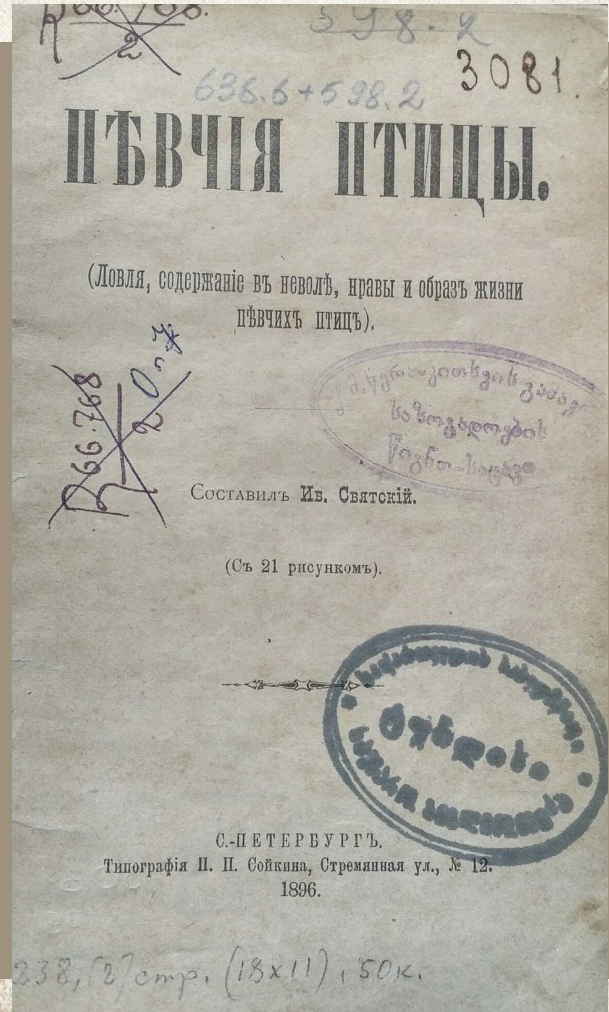

ეროვნული ბიბლიოთეკის წიგნის მუზეუმში დაცული კოლექციებს შორის ყველაზე მრავალრიცხოვანი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების კოლექციაა. აქ განსაკუთრებული ადგილი უკავია დიდი ქართველი მწერლის, პუბლიცისტისა და საზოგადო მოღვაწის - ილია ჭავჭავაძის პირად კოლექციას, რომელიც ქართველი ერის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საგანძურია. იგი მოიცავს სხვადასხვა ენაზე დაბეჭდილ, განსხვავებული დარგის ლიტერატურას. გამოცემებს შორის ბევრია სასაჩუქრე ეგზემპლარი, თუმცა ჭარბობს მწერლის მიერ შერჩეული და შეძენილი წიგნები. ერთ-ერთი ასეთია ორნითოლოგიური ცნობარი - «Пѣвчія птиці».

ორნითოლოგია ზოოლოგიის ერთ-ერთი დარგია, რომელიც სწავლობს ფრინველებს, მათ ეკოლოგიას, სისტემატიკას, ქცევებს, ხმებს, მიგრაციებსა და სხვა საკითხებს. ტერმინი „ორნითოლოგია“ იტალიელმა ბუნებისმეტყველმა ულისე ალდროვანდიმ შემოიღო XVI საუკუნის ბოლოს. თუმცა ამ დარგის ისტორია იწყება ძვ. წ. IV საუკუნეში და უკავშირდება სახელს არისტოტელესას, რომელმაც 170 ფრინველი აღწერა საკუთარ ნაშრომში - „ცხოველთა ისტორია“. ფრინველთა შესახებ ბევრ ცნობას ვხვდებით I-II საუკუნეებში შექმნილ შრომებში. მათ შორის უმნიშვნელოვანესია გაიუს პლინიუს უფროსის „ბუნების ისტორია“. ფრინველებზე წერდა შუა საუკუნეებში ფრიდრიხ II დიდი ჰოენშტაუფენი თავის თხზულებებში. XVI-XVII საუკუნეებში გამოქვეყნდა რამდენიმე შემაჯამებელი ხასიათის ნაშრომი. თანამედროვე მეცნიერული ნომენკლატურისა და კლასიფიკაციის საფუძვლები მოცემულია კარლ ლინეს „ბუნების სისტემაში“ (I გამოცემა), რომელიც 1735 წელს დაიბეჭდა. ჟორჟ ბიუფონმა გამოსცა (1770-1778) მსოფლიოს ფრინველთა მიმოხილვა ათ ტომად. ფრინველების შესახებ აღწერილობითი ხასიათის ნაშრომები უხვად იქმნებოდა XIX საუკუნის II ნახევრამდე. 1859 წელს, ჩარლზ დარვინმა გამოაქვეყნა ნაშრომი გალაპავგოსის მთიულებზე. მან შექმნა, ორგანული სამყაროს ევოლუციური თეორია, რომელმაც სტიმული მისცა გამოკვლევებს ფილოგენიასა და შედარებით მორფოლოგიაში.

ილია ჭავჭავაძეს, როგორც თვითონ იტყოდა, „საკვირველად“ უყვარდა ბუნება და ეტრფოდა ტყისა და ბარის უსულოსა და სულიერს. „მე, სწორედ, ნადირობის ტრფილს რომ იტყვინ, ისა ვარ. საკვირველად მიყვარს დაბურულს, ხმაგაკმენდილ ტყეში ხის ძირას ჯდომა და მიღეულის გულისცემით ლოდინი ნათვალევის ნადირისა. არის რაღაცა მოუწყინარი სიამოვნება ამ ხალისიან გართვაშია. თუ გნებავთ, ამასაც კი ვიტყვი, რომ ნადირობა ცოდვაა: ყოველი სულიერი ღვთის დანაბადია, ყველას აქვს თანასწორი ნება ამ

Малиновка.—Горихвостка.

Свирестель.

Полевой жаворонок.—Лесной жаворонок (вверху).—Хохлатый жаворонок.

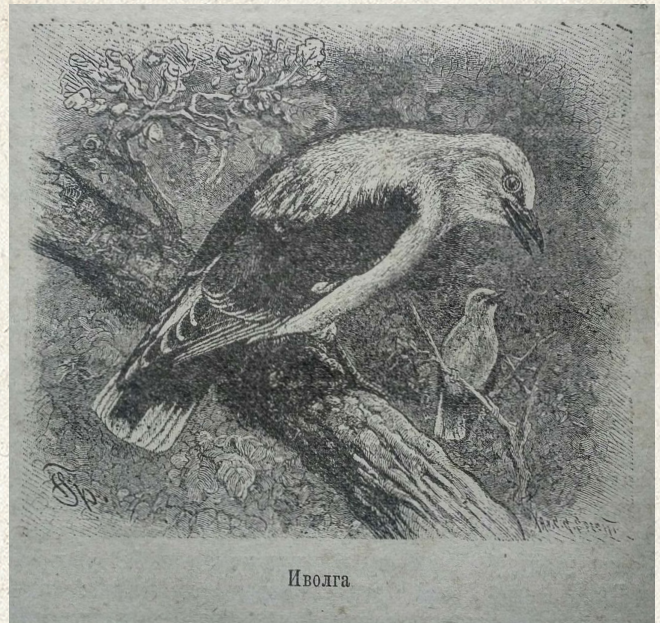
თვალუწდომელ ქვეყანაში ცხოვრებისა, მაგრამ რა გაეწყობა?...“წერდა ილია „გლახის ნაამბობში“. მის მსგავსად ბუნების განსაკუთრებული სიყვარულით გამოირჩეოდა წიგნის - «Певчие птицы» ავტორიც. გამოცემის, პირველ გვერდებზე იგი შთამავგონებლად და მიმზიდველად აღწერს თავის პირად მოგზაურობას ფრინველთა სამყაროში: „კიდევ რამ შეიძლება მოგვცეს, განსაკუთრებით ახალგაზრდობაში, ის სუფთა სიხარული, რომელსაც ბუნების ყურება და მისი დაკვირვება გვაძლევს? ჩემი მოზარდობისა და ახალგაზრდობის ყველაზე ნათელი მოგონებები უკავშირდება ტყეებსა და მინდვრებში ხეტიალს, იარაღს, პეპლის ბადეს ან სათევზაო ნივთებს. და რამდენად სწრაფად გადის ზაფხულის არდადეგები ბუნებასთან მჭიდრო კონტაქტში. მთავრდება ზაფხული და ისევ ვუბრუნდებით ჩახუთულ ქალაქს, საკლასო ოთახს. ქალაქში ცხოვრების პირველ თვეებში ჩვენ კვლავ ვცხოვრობთ ზაფხულის მოგონებებით. რამდენი სასიამოვნო მოგონება დაგვიტოვა ტყეში და მინდორში გატარებულმა ზაფხულმა, რამდენი განსხვავებული შემთხვევა მოხდა ნადირობისას, ცხოველებისა და ფრინველების რამდენი საინტერესო ქცევა დავაფიქსირეთ. ზაფხულის არდადეგების გატარება ტყეში და მინდორში ახალგაზრდობისათვის განსაკუთრებით სასარგებლო იქნება, როგორც სხეულის ასევე სულის სიჯანსაღისთვის. ბუნებაზე დაკვირვება კვებას გონებას და მოქმედებს გულზე. ბუნება ყოველთვის ახდენს სასიკეთო გავლენას ახალგაზრდა სულზე, იხსნის მას ნაადრევი დაბერებისაგან“.

ასე წერდა ილიას კუთვნილი წიგნის - «Певчие птицы» ავტორი ინჟინერი, მწერალი და მთარგმნელი ივანე ივანეს-ძე სვიატსკი (1859?-1898). იგი წარმოშობით პეტერბურგის პროვინციდან გახლდათ. სვიატსკები ძველი კეთილშობილი თავადების შტოს მიეკუთვნებოდნენ. ოჯახის უფროსი, ივანე სვიატსკი, წიგნის ავტორის მამა, შინაგან საქმეთა დეპარტამენტში მსახურობდა. ვანია ბავშვობიდან დაინტერესებული იყო ბუნებისმეტყველებით. მან 1885 წელს დაამთავრა სამთო ინსტიტუტი. უმაღლესი განათლებისა და სამთო ინჟინერიის დიპლომის მიღების შემდეგ ივანემ მუშაობა დაიწყო როსტოვის ოლქში, სამთო და მარილის მომპოვებელ სამმართველოში. 1890 წელს მას მიენიჭა ტიტულოვანი მრჩეველის წოდება. ამასთან, ივანეს იზიდავდა ლიტერატურული საქმიანობა. იგი გატაცებული იყო წერითა და თარგმნით. მან თავისი ცხოვრება 1890-იანი წლებიდან სიკვდილამდე მწერლობას მიუძღვნა. მისი ინტერესების სპექტრი საკმაოდ ფართო იყო: 1893 წელს ივანე სვიატსკიმ დაწერა მოთხრობა ფანტასტიკური ელემენტებით «Бабочка-обличительница»; 1894 წელს ფრანგულიდან რუსულ ენაზე თარგმნა შარლ ლუი რიშარის (1711-1794) წიგნი - „სამყაროს დასაწყისი და დასასრული“; 1895 წელს დაიბეჭდა მისი წიგნი «Драгоценные камни», რომელიც დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. გამოცემა განმეორებით დაიბეჭდა 1902 წელს, მისი გარდაცვალების შემდეგ. 1897 წელს გამოიცა ივანე

სვიატსკის ახალი წიგნი სულ სხვა თემაზე - «История электричества». მისი წიგნები დიდი წარმატებით სარგებლობდნენ. მაგრამ, სვიატსკის ცხოვრება ძალიან ადრე დასრულდა.

ვ.ი. საიტოვის წიგნში პეტერბურგის მიტროფანიევსკის მართლმადიდებლური სასაფლაოს სამარხების შესახებ ასეთი ჩანაწერია: „სვიატსკი ივან ივანოვიჩი, სამთო ინჟინერი, +1998 წლის 18 მარტი, 39 წლის“. სამწუხაროდ, მისი საფლავი დღემდე არ შემორჩენილა. ივანე სვიატსკის «Певчие птицы» ქვესათაურით (Ловля, содержание в неволе, нравы и образ жизни певчих птиц) 1896 წელს გამოიყა სანქტ-პეტერბურგში. წიგნში შეგიძლიათ იხილოთ დეტალური აღწერილობა მომღერალი ფრინველების გარეგნული ნიშნების, ცხოვრების წესის, გამრავლებისა და ჩვევების შესახებ, როგორც ბუნებაში, ასევე ტყვეობაში მათი შენარჩუნებისას. გამოცემა მკითხველს აწვდის სრულ ინფორმაციას ფრინველების განმასხვავებელი ნიშნებისა და სამეცნიერო კლასიფიკაციის, მომღერალი ფრინველების გეოგრაფიული განაწილებისა და ცხოვრების წესის, მათი სარგებლიანობის ან მავნეობის ხარისხის შესახებ და სხვა. ცნობარი საზოგადოებაში დიდი მოთხოვნილებით სარგებლობდა. იგი მგალობელი ფრინველების მოყვარულებისა და ორნითოლოგების საყვარელ სამაგიდო წიგნად გადაიქცა. «Певчие птицы» კიდევ ორჯერ გამოიყა 1900 და 1917 წელს.

წიგნი მოიცავდა შემდეგ თავებს: ჩვენი მგალობელი ფრინველების დაჭერის შესახებ; მგალობელი ფრინველების მოვლა-შენახვა ტყვეობაში; მგალობელი ფრინველების დაავადებები, პროფილაქტიკა და მკურნალობა; ფრინველთა სხვადასხვა სახეობის - ბუღბუღების, ბოლოქანქარების, ტოროლების, შაშვების, ჭილყავების, ბელურების, კოდალების, იადონების, თუთიყუშების, ჩხიკვების ბუნებისა და ჩვევების, ცხოვრებისა და გამრავლების შესახებ ტყვეობაში. წიგნში გხვდებით ისტორიულ მონაცემებსაც. ივანე სვიატსკი წიგნის «Певчие птицы» პირველი გამოცემის წინასიტყვაობაში წერდა: „მიუხედავად რუსული ზოოლოგიური ლიტერატურის სიმცირისა, მათ შორის ვკულისხმობ უცხო ენებიდან ნათარგმნსაც, ჩვენ გვაქვს რამდენიმე მნიშვნელოვანი ნაშრომი, სადაც მკითხველი იპოვის საკმარის დეტალურ ინფორმაციას მგალობელი ფრინველების შესახებ. მაგრამ ეს ნამუშევრები არ შეიცავს ბევრ პრაქტიკულ მონაცემს, რომელიც აუცილებელია მოყვარულისთვის, რომელსაც სურს ამ ფრინველების დაჭერა და მათზე დაკვირვება ველურ ბუნებასა თუ გალიაში. ამის გათვალისწინებით შეგვეცადეთ შეგვევსო ეს ხარვეზი ჩვენს პოპულარულ სამეცნიერო ლიტერატურაში - ამ წიგნით მოყვარულებს მივანდოთ ყველა ინფორმაცია მგალობელი ფრინველების შესახებ, კერძოდ: გარეგანი ნიშნები, განწყობა და ცხოვრების წესი, დაჭერის მეთოდები, ინსტრუქციები ველურ ბუნებაში ფრინველების დაკვირვებისა და მათი გალიაში

Иволга

Желтоволосый король.

Аполлоновки.

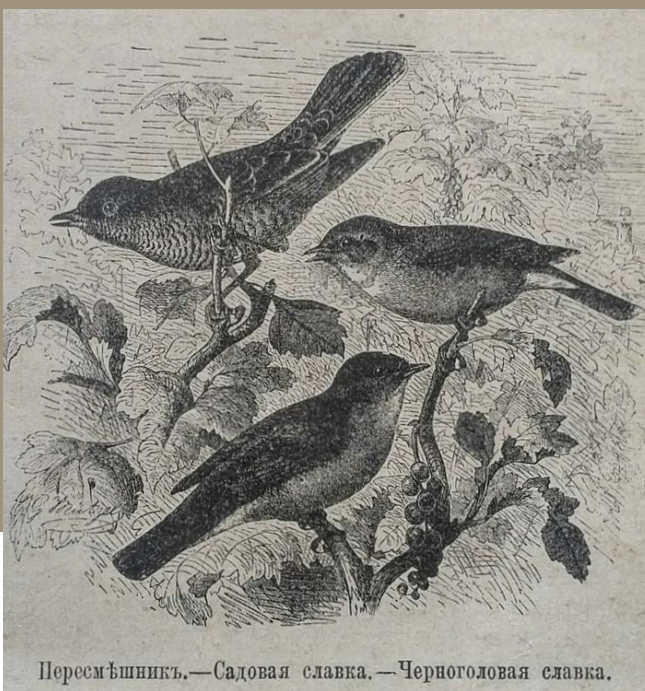

შენახვის შესახებ. ეს ინფორმაცია ზოგიერთ მომღერალ ფრინველზე ჩვენ მიერ ნასესხებია ნაწილობრივ-უცხოური, ნაწილობრივ რუსული ნაშრომებიდან და ჩვენივე დაკვირვებებიდან. ჩვენ შევეცადეთ ყველა მასალა მაქსიმალურად თანაბრად გადანაწილებულიყო საგნის წმინდა აღწერილობით ან პრაქტიკული კუთხით უპირატესობის მინიჭების გარეშე. ჩვენი მომღერალი ფრინველების აღწერისას არ ვჩერდებით მხოლოდ ყველაზე გავრცელებულ სახეობებზე, არამედ ვცდილობთ ყურადღების გამახვილებას ნაკლებად გავრცელებულ ფრინველებზე. სისრულის მიზნით, ზედმეტად არ ჩავთვალეთ, ცალკე თავი დავგვეთმო ისეთი ფრინველისთვის, როგორიცაა თუთიყუში. მიუხედავად იმისა, რომ ის არ მიეკუთვნება მგალობელ ფრინველებს, ადამიანებს ხშირად ჰყავთ ისინი ოჯახებში.

თუ ჩვენ შევძელით ახალგაზრდების შთაგონება ნამდვილი წიგნით ბუნებაზე დამოუკიდებელი დაკვირვებისთვის, მაშინ ჩვენი შრომისთვის საკუთარ თავს დაჯილდოვებულად ჩავთვლიდით.“

The National Library Museum has the most numerous collection of literacy. Here you can find a personal collection of Georgian writer, publicist, and public figure Ilia Chavchavadze. The collection consists of different kinds of publications in foreign languages, the books that are selected and purchased by him and it is fairly considered as one of the treasures of our nation. In the collection, you can find a publication about the songbirds by Ivan Sviatski.

Ivan Sviatski loved nature passionately, has been interested in natural sciences since childhood, also liked to write and translate. In the book, he described the lifestyle, reproduction, and habits of the birds. It has become bird lovers' favorite book and has been published twice, in 1900 and 1917. The book included the following chapters: Birds capture, their keeping in captivity, bird diseases, treatment, and historical data of various birds.

პეიზაჟი

ბუნების

PHOTO

ისტორია

ირაკლი ტყემალაძე Irakli Tkemaladze

ირაკლი ტყემალაძე ფოტოგრაფი

„ფოტოგრაფიით პირველად 2001 წელს დავინტერესდი, როდესაც სამედიცინო უნივერსიტეტის ჯგუფთან ერთად, ჯუთაში, ალპინიადაზე აღმოვჩნდი. მაშინ ბევრმა არ იცოდა, სად იყო ჯუთა, ჭაუხები და არც იმ ადგილების მაგიურ სილამაზეზე ჰქონდა წარმოდგენა. მას შემდეგ ფოტოგრაფია ჩემს პროფესიად და შემოსავლის წყაროდ იქცა.

პირვალად ჩემი შესაძლებლობები სპორტულ ფოტოგრაფიაში მოვსინჯე, რომელიც ასევე დინამიური და საინტერესო მიმდინარეობაა. ასტროფოტოგრაფიაც ძალიან მიტაცებს, მაგრამ ველურ ბუნებაში კადრის დაჭერას ვერაფერს შევადარებ...

ველური ბუნების გადაღება მთელი თავგადასავალია: თავბრუდამხვევი, არაპროგნოზირებადი ამბის მონაწილე ხდები, რადგან არასოდეს იცი, რას გიმზადებს ბუნება, როგორი კადრებით ხელდამშვენებული დაბრუნდები შინ. თითოეული კადრის მიღმა დიდი შრომა, მოთმინება და, რა თქმა უნდა, იღბალი იმალება. თუკი ცხოველს გადაეყარე ე.ი ძალიან გაგიმართლა და კადრის გაფუჭების უფლება არ გაქვს... ფოტოზე წამის დაფიქსირება კი უდიდესი აზარტია, ბუნების საიდუმლოებების გადმოცემის ასპარეზია... იმპრესიონისტი მხატვრების შემოქმედებას მაგონებს, ისინი მრავალ საათს ატარებდნენ პლენერზე, რომ ტილოზე ბუნების სიდიადე აღებეჭდათ.

ირაკლი ტყემალაძე Irakli Tkemaladze

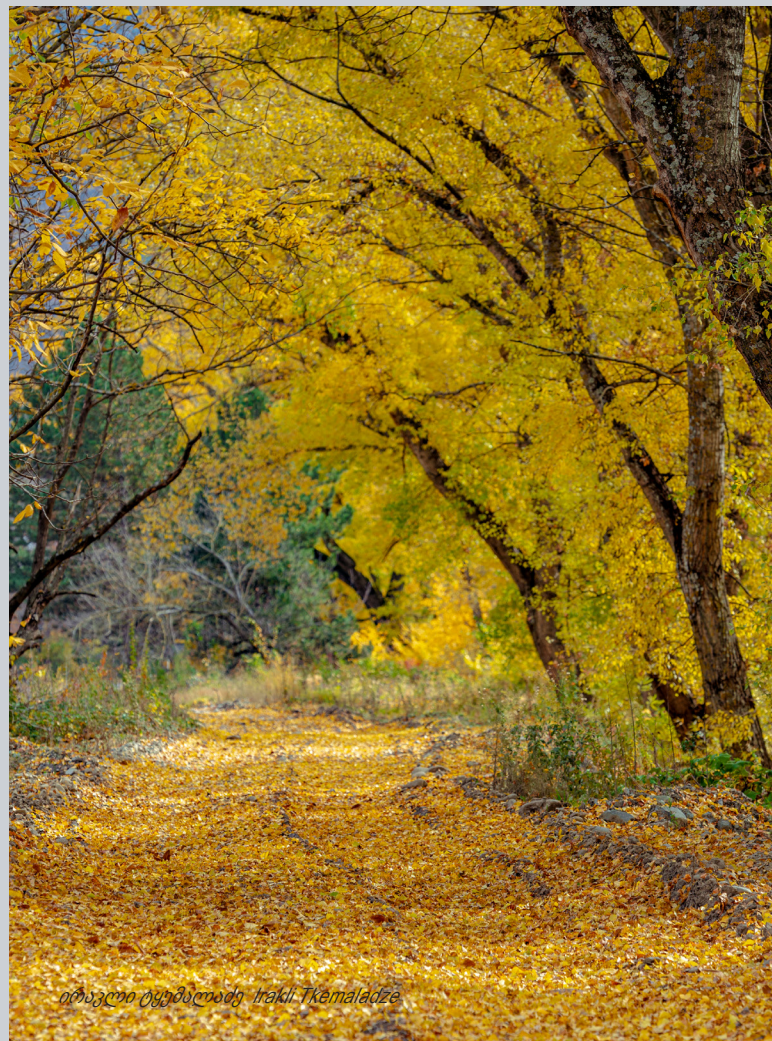
ირაკლი ტყემლაძე Irakli Tkemaladze

ირაკლი ტყემლაძე Irakli Tkemaladze

ირაკლი ტყემლაძე Irakli Tkemaladze

ირაკლი ტყემლაძე Irakli Tkemaladze

ირაკლი ტყემლაძე Irakli Tkemaladze

ირაკლი ტყემლაძე Irakli Tkemaladze

ირაკლი ტყემლაძე Irakli Tkemaladze

ირაკლი ტყემლაძე Irakli Tkemaladze

ირაკლი ტყემალაძე Irakli Tkemaladze

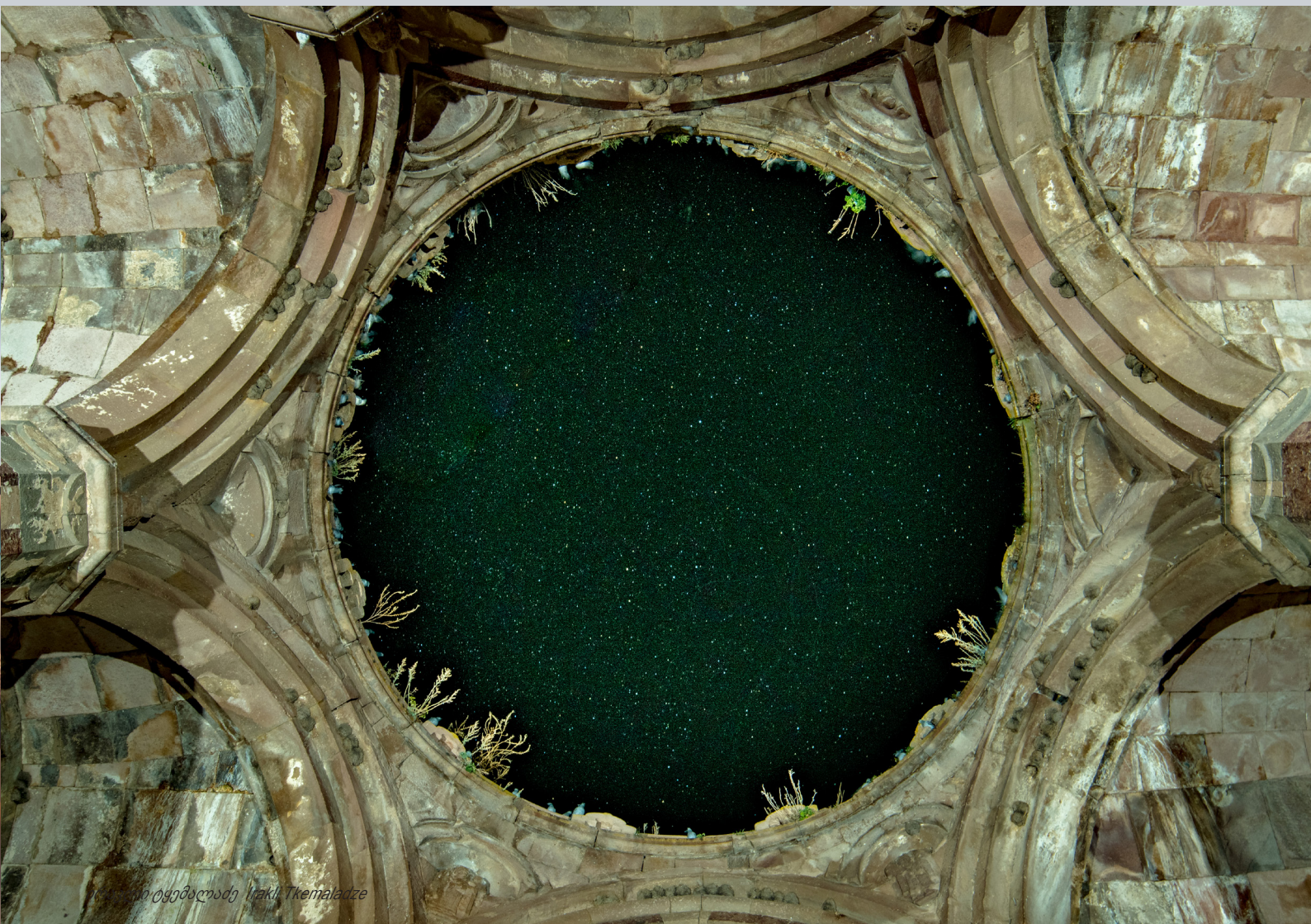

ირაკლი ტყემალაძე Irakli Tkemaladze

ციფრულმა ტექნოლოგიებმა უდიდესი შესაძლებლობები მოგვცა ფოტოგრაფებს. ჩვენი წარმატება, რა თქმა უნდა, პირდაპირ კავშირშია სწორად შერჩეულ ფოტო აპარატურასთან. ფოტოკამერის შერჩევისას ზუსტად უნდა იცოდე, რის გადაღებას აპირებ, როგორი განათება და ლინზა გჭირდება, რომ შედეგი ისეთი იყოს, როგორიც გინდა.

საქართველო გადასაღებად ძალიან საინტერესო ქვეყანაა, ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავებული, მრავალფეროვანი ლანდშაფტებით. სწორედ ბუნება აქცევს მას ველური ბუნების ფოტოგრაფებისთვის მიმზიდველ ქვეყნად. ჩემი მიზანიც ესაა, მოვყვე საქართველოს ბუნების ფოტოისტორია, გავაცნო ხალხს ისეთი ადგილები, სადაც ძნელად თუ მოხვდები. ვაქციო ნაკლებად ცნობილი ადგილები ტურისტებისთვის მიმზიდველად...”

We'd like to introduce Georgian wildlife photographer Irakli Tkemaladze in this edition. He primarily photographs nature and his primary focus is a wildlife - "I first became interested in photography in 2001, when I went to Jura with a medical university group. Georgia is a very interesting country to photograph because of its diverse landscapes".

ირაკლი ტყემალაძე Irakli Tkemaladze

ვერის ბაღი

ძველად ვერის ბაღის ტერიტორია ლურჯი მონასტრიდან მდინარე ვერეს მტკვართან შეერთების ადგილს მოიცავდა, სადაც ხეხილის ბაღები, ბოსტნები და ვენახები იყო გაშენებული. ბაღ-ვენახები ირწყვებოდა მდინარე ვერედან გამოყვანილი არხებით. მას შემდეგ, რაც ბერებმა დავით და ნიკოლოზ გაბაშვილებმა 1542 წელს მთანმინდაზე ძველი ეკლესიის ადგილზე „წმიდა დავითის“ სახელობის ახალი ეკლესია ააგეს, გაბაშვილებმა სოფელ ვერეში მოიკიდეს ფეხი და XVIII ს-ში საგაბაშვილო მამული მოიცავდა „ვერის ხევის ქვემო წელს - წყნეთამდე“. ლურჯი მონასტრის მიმდებარე ტერიტორია რაფიელ დანიბეგაშვილს ეკუთვნოდა, ხევის გადაღმა მიწები კი მღვდელ გამდლიშვილს. ვერის უბანში ორი ხიდი იყო გადებული. 1. „ბაჰუდას ხიდი“ - მდინარე ვერეს ქვედა დინებაზე გადებული, ოთხმალიან ქვის ხიდს წარმოადგენდა. ხიდის სახელი მეფე როსტომის დროს მოდგანე ზარაფთუხუცეს ხოჯა ბეჰუდას უკავშირდება, რომელსაც ქვითკირის ხიდის აგება მიეწერება. 1932 წლამდე ხიდზე საქართველოს სამხედრო გზა გადიოდა. ხიდი დღევანდელი გმირთა მოედნის რეკონსტრუქციას შეეწირა. 2. ვერის ხიდი (ამჟამად „გალაკტიონის ხიდი“) სამმალიან ქვის ბურჯებზე გადებული რკინის კონსტრუქციას წარმოადგენდა. ხიდის მშენებლობა 1883 წელს ს. უმანსკისა და პ. ზამიატინის პროექტით დაიწყო, 1885 წლის 10 თებერვალს კი ხიდი საზეიმოდ გაიხსნა. „ამ დღეს ხიდზე მოძრაობა უფასო იყო. მეორე დღიდან კი მის გადასაკვეთად - როგორც ბორბლიანი, ასევე საპალნე ტრანსპორტისათვის - შაური დაწესდა“.

მე-19-მე-20 საუკუნის დასაწყისში მდინარე ვერისა დამტკვრის შესართავთან, ვერის ბაღების ტერიტორია თბილისელთა საყვარელ თავშეყრის ადგილს წარმოადგენდა. სწორედ ამ ნაწილში მთავრდებოდა ქალაქი და იწყებოდა საქართველოს სამხედრო გზა.

ვერის ბაღები ცნობილი იყო ღუქნებითა და მოსალხენი ადგილებით: „ფანტაზია“ „ედემი“, „ნე უეზუაი გოლუბნიკ მოი“ (პოპულარული რუსული სიმღერის გამო) და სხვა. ბაღის ეს ნაწილი დღევანდელი გმირთა მოედნის მშენებლობას შეეწირა.

საბჭოთა კავშირის პერიოდში ბაღს რუსი რევოლუციონერის სერგეი კიროვის სახელი დაერქვა. 1990-იანი წლებიდან ბაღს ისევ ვერის ბაღი ეწოდება.

Tbilisi's Vera Garden is one of the city's oldest recreational areas. In the Vera neighborhood, there were two bridges: "Behbuda's bridge" and "Vera bridge." The first was destroyed during the Heroes Square reconstruction, and the second is now known as the Galaktion Bridge. Vera Garden areas were popular among Tbilisi residents in the 19th and 20th centuries.

საქართველოს ჰაერაწმენის
ჯიუჯნაი ბიბლიოთეკა

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის თანამშრომლებმა 3 თვეში 2050 საპარტალ-დარღვევა გამოავლინეს.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის თანამშრომლებმა, ქვეყნის მასშტაბით გატარებული პრევენციული ღონისძიებების შედეგად, 2021 წლის 1 აპრილიდან 30 ივნისის ჩათვლით, 2050 გარემოსდაცვითი სამართალდარღვევა გამოავლინეს. მათგან 155 ფაქტი სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნებს შეიცავს და მასალები, შემდგომი რეაგირების მიზნით, საგამოძიებო ორგანოებს გადაეგზავნა.

ყველაზე მეტი - 794 ფაქტი, უკანონო ტყითარგებლობას ეხება. მათგან 331 ტყის კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტია, 290 - ხე-ტყის უკანონო ტრანსპორტირება, 173 კი - სახერხი საამქროების მიერ ტექნიკური რეგლამენტის დარღვევა.

2021 წლის 1 აპრილიდან 30 ივნისის ჩათვლით, დეპარტამენტის თანამშრომლებმა ასევე გამოავლინეს ნარჩენების მართვის კოდექსის დარღვევის - 580, ატმოსფერული ჰაერის კანონმდებლობის დარღვევის - 167, თევზჭერისა და ნადირობის წესების დარღვევის - 160, ნებართვის პირობების დარღვევის/უნებართვო საქმიანობის - 130, წიაღის უკანონო მოპოვების - 121, წყლის კანონმდებლობის დარღვევის - 38 და მიწის კანონმდებლობის დარღვევის 37 ფაქტი. ამავე პერიოდში სხვა გარემოსდაცვითი სამარ-

თალდარღვევის 23 ფაქტია გამოვლენილი.

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა 630 გარემოსდაცვითი სამართალდარღვევა გამოავლინეს აჭარისა და გურიის რეგიონული სამმართველოს სამოქმედო ტერიტორიაზე. კახეთში გამოვლინდა 300 ფაქტი, დასავლეთის რეგიონული სამმართველოს სამოქმედო ტერიტორიაზე - 281, ქვემო ქართლში - 204, აღმოსავლეთის რეგიონული სამმართველოს სამოქმედო ტერიტორიაზე - 198, სამეგრელო-ზემო სვანეთში - 198, სამცხე-ჯავახეთში - 125 ფაქტი. შავი ზღვის დაცვის კონვენციური სამმართველოს თანამშრომლებმა კი 12 გარემოსდაცვითი სამართალდარღვევა გამოავლინეს.

რაც შეეხება დედაქალაქს, გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის თანამშრომლების მიერ, 2021 წლის 1 აპრილიდან 30 ივნისის ჩათვლით, თბილისში 102 გარემოსდაცვითი სამართალდარღვევა გამოვლენილი. მათგან 4 სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნებს შეიცავს.

დეპარტამენტის ეფექტიანი მუშაობისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება 24 საათიანი ცხელი ხაზის ფუნქციონირებას. 2021 წლის 1 აპრილიდან 30 ივნისის ჩათვლით გარემოსდაცვითი საგარეო სამართალდარღვევის შესახებ ცხელ ხაზზე (153) შევიდა 704 შეტყობინება. თითოეულ შეტყობინებაზე დეპარტამენტი შესაბამის რეაგირებას ახდენს და კანონმდებლობით დადგენილ ზომებს ატარებს.

Employees of the Ministry of Environment Protection and Agriculture's Department of Environmental Supervision identified 2050 environmental offenses as a result of preventive measures implemented across the country between April 1 and June 30, 2021.

In the Adjara and Guria Region, department personnel discovered 630 environmental offenses.

Employees of the Black Sea Convention Division have identified 12 environmental violations.

102 environmental violations were discovered in Tbilisi from April 1 and June 30, 2021. Four of them have evidence of criminal activity.

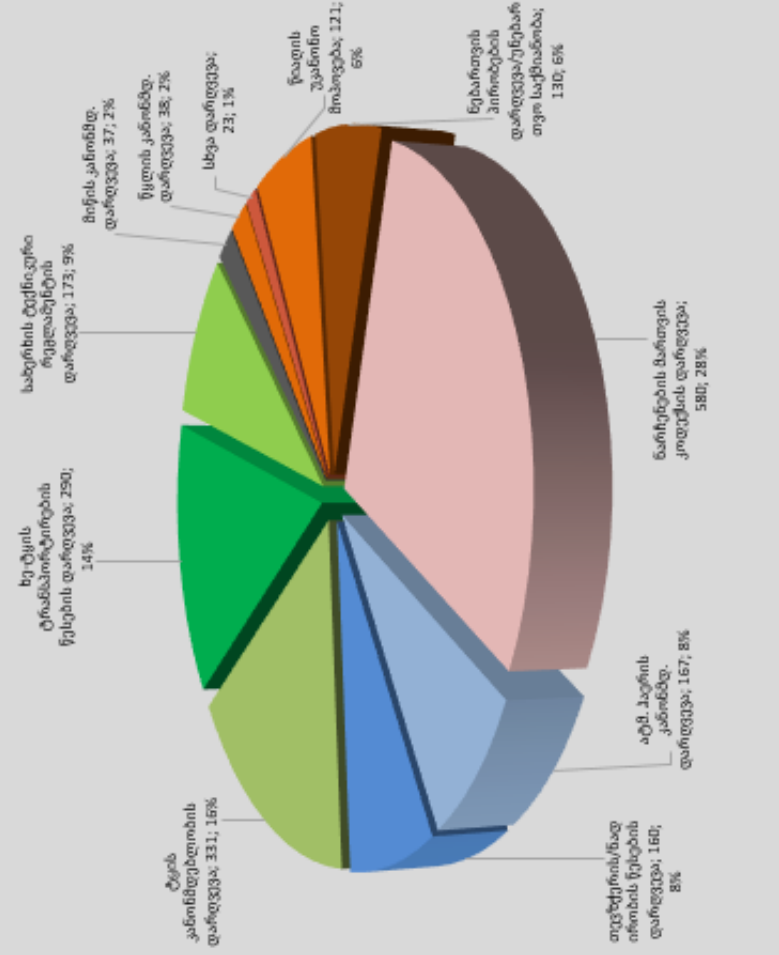
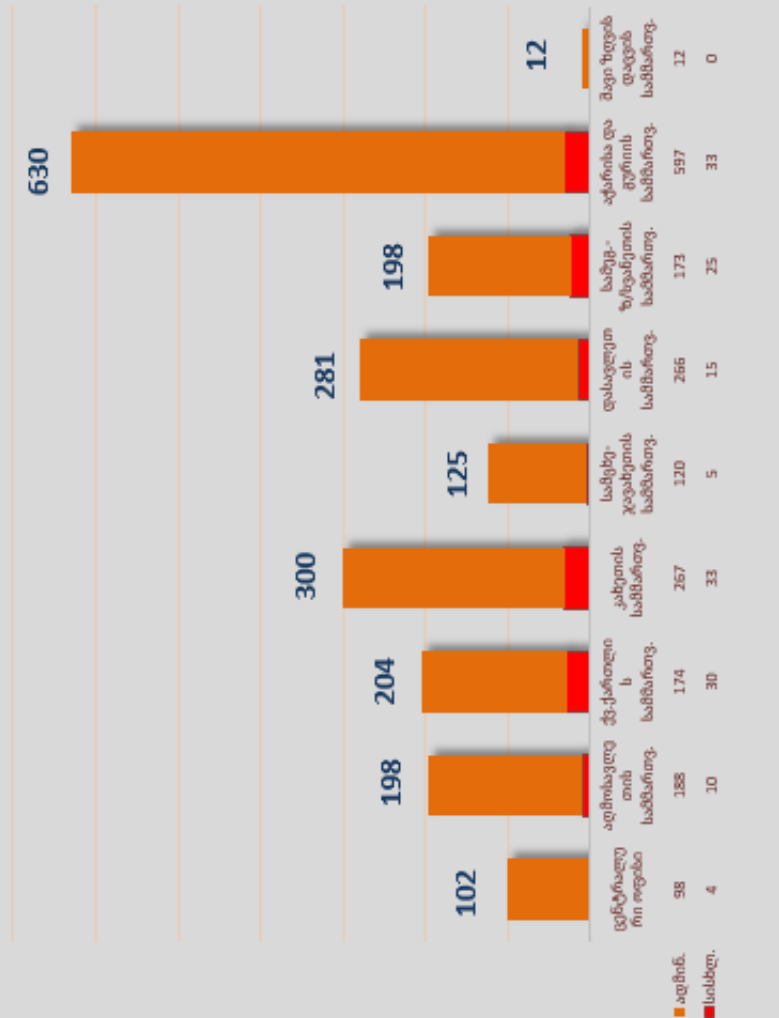
704 reports of alleged environmental violations were filed with the hotline (153) from April 1 to June 30, 2021.

აპრილი-ივნისი, 2021 წ.

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი

დეპარტამენტის მიერ გამოვლინდა გარემოსდაცვითი
კანონმდებლობის დარღვევის 2050 ფაქტი:

- აღმინისტრაციული – 1895 ფაქტი;
- სისხლის სამართლის – 155 ფაქტი.

დიაგრამა: სამართალდარღვევათა გამოვლენის მიხედვით, აპრილი-ივნისი, 2021 წ.

დიაგრამა: სამართალდარღვევათა სტრუქტურა, აპრილი-ივნისი, 2021 წ.

გია რაზმაძე
ვატო წერეთელი
ირაკლი ლომოური
რეგენერაციული აგროკულტურის ცენტრი

თენდებოდა. ლარივით სწორი გზის ორივე მხარეს, სადამდეც თვალი სწვდებოდა, მოშიშვლებული ველი გადაჭიმულიყო. ჰორიზონტზე ველი ლურჯად ილანდებოდა. ტაქსი უჩვეულოდ ცარიელ ტრასაზე მიჰქროდა.

- მაგარი მიწაა, შავი და ნოყიერი, მაგრამ, რად გინდა, პატრონი არა ჰყავს... მითვებულისა...

მგზავრმა, ორმოცდათხუთმეტიოდე წლის მაღალმა, გამელოტებულმა, ბრგე მამაკაცმა ფანჯარაში გაიხედა და თითქოს თავისთვის ჩაილაპარაკა გულისტკივილით. მძლოლი, ორმოცი-ორმოცდახუთი წლის შავტუხა, ულვაშა, მკვირცხლი მამაკაცი უმაღ გამოეპასუხა, ეტყობა, ლაპარაკის გუნებაზე იყო.

- აზრი არა აქვს, ჩემო ბატონო, ისე ძვირი ჯდება მიწის დამუშავება, იმდენი ტექნიკა უნდა და საწვავი, იმდენი შხამქიმიკატი, სასუქი, შრომა და ფული, რომ არავის არ უღირს! ცარიელი წვალეა და ხარჯი!

- კი, მართალს ამბობთ, ეგრეა, - მოულოდნელად მორჩილად დაეთანხმა მგზავრი, - მაგრამ ეს მხოლოდ თანამედროვე სოფლის მეურნეობის პირობებში...

- და სხვა გზა არ არსებობს, რა გინდა, რო ქნა, ჩემო ბატონო?- მიუგო მძლოლმა და მხრები აიჩეჩა, - პაპაჩემის ერქვანით ხომ არ დაგხნავ მიწას? ხარებს ხომ არ შევბამ? ანდა, სადღაა ხარები?

- არადა, მიწის ხვნა სულაც არაა აუცილებელი... - მგზავრი შეჩერდა და მერე მრავალმნიშვნელოვნად, ლამისაა კატეგორიულად დაასრულა - უფრო სწორად, სრულიად ზედმეტია!

- ხუმრობთ, ჩემო ბატონო? - მძლოლმა მგზავრს ალმაცერად გადახედა, ჩაახველა, წამით შეყოვნდა და შემდეგ განაგრძო, - თქვენ, ეტყობა, სოფელში არ გიცხოვრიათ და არ იცით, მიწას თუ არ დახნავ, მოსავალს ვერ მიიღებ, უბრალოდ ვერ მიიღებ! ... მე თვითონ იმერეთში მაქვს სოფელი, მიწაც მაქვს, მაგრამ ვერაფერი მომყავს, რო

მიღირდეს! ჰოდა, ვტაქსაობ! და საზღვარგარეთ ვაპირებ წასვლას, ორი კაპიკი რომ ვიშოვო! აღარაა საშველი!

- საშველი არის ... არის... - მგზავრმა მოულოდნელად, მამაშვილურად ჩაილაპარაკა, - სოფელში არ ვცხოვრობ, მაგრამ მიცხოვრია და ვიცი ყველაფერი, გამოცდილებითაც ვიცი და წიგნებიდანაც... მაგ საკითხებზე ვმუშაობ დიდი ხანია ... - მგზავრი წამით შეყოვნდა, თითქოს დაფიქრდაო, მერე კი გააგრძელა - მოდი, წინ გრძელი გზა გვაქვს, ჰოდა, მოვეყვები, როგორ შეიძლება კაცმა მიიღოს მოსავალი, არც მიწა მოხნას, არც ქიმიური სასუქები იხმაროს და არც შხამები, პესტიციდები თუ პერბიციდ...

- ზღაპარია!- გააწყვეტინა მძლოლმა - არ მჯერა!

- თქვენი სახელი? - ჰკითხა მგზავრმა ღიმილით.

- სანდრო.

- ესე იგი ალექსანდრე.

- არა, სანდრო დამიძახეთ, ყველა სანდროს მეძახის.

- კი ბატონო, მიუგო მგზავრმა, - მე გია დამიძახეთ.

- ესე იგი, გიორგი, - ჩაილაპარაკა მძლოლმა.

- არა, არა, გია!- გააპროტესტა მგზავრმა, - თქვენ სანდროს გეძახიან, მე - გიას... მაშ, მომისმინეთ, ბატონო სანდრო? ვისაუბროთ.

- სიამოვნებით, ბატონო გიორგ ... - უკაცრავად, გია, - მიუგო მძლოლმა, - მაგრამ გაფრთხილებთ, ზღაპრების არ მჯერა! არა და არა! არ დაგბოლდები!

- და რატომ გგონიათ, რომ უნდა დაგაბოლოთ?

- ამ წუთში არ თქვით, მოსავალი ისე შეიძლება მივიღოთ, არც მიწა მოვხნათ, არც ქიმიური სასუქი ვიხმაროთ და არც შხამქიმიკატი...

- ჰმ, - ჩაახველა გიამ და შემდეგ შემწყნარებლურად ჩაილაპარაკა - სკეპტიკოს ოპონენტებთან საუბარი განსაკუთრებით საინტერესოა... სპორტული ამარტია... მაშ, დავიწყეთ, ბატონო სანდრო?

- დავიწყეთ, დავიწყეთ, გია ბატონო, - ჩაიციხა მძლოლმა

- ოღონდ გაფრთხილებთ, ისეთ რთულ კითხვებს

დაგისვამთ, რომ ...

- ვინანებ? შემრცხვება? გავწითლდები? - გააწყვეტინა მგზავრმა გაღიმებით, - ნუ წუხხართ ჩემზე, ბატონო სანდრო, ნებისმიერი სირთულის კითხვა დამისვით და, ვნახოთ, ზღაპრებს ვყვები თუ... ზღაპრული საშველის გზას გთავაზობთ!... - მგზავრი დადუმდა, წამით დაფიქრდა, მერე კი საქმიანად განაგრძო, - თანაც, მოდი, იმისთვის, ჩვენ საუბარს დამატებითი ამრი, რომ ჰქონდეს, დავნიძლავდეთ, თუ ვერ დაგარწმუნეთ, ორმაგად გადავიხდი მგზავრობის საფასურს...

- ორმაგად? ეს როგორ? - მძლოლმა თავიც კი გააკანტურა გოცებისგან.

- მაგრამ თუ დაგარწმუნეთ, მგზავრობის საფასურს საერთოდ არ გადამახდევინებთ, ბატონო სანდრო, მოსულა?

მძლოლმა მანქანა გზის კიდეზე შეაჩერა, მგზავრს მიუბრუნდა, თვალეში ჩახედა, ერთხანს უყურა, ხელი გაუწოდა და უთხრა:

- მოსულა!

ხელი ერთობ ცერემონიულად ჩამოართვეს ერთმანეთს და ღიმილით ჩაჭრეს. სანდრომ მანქანა მდუმარედ დაქოქა, ტრასაზე გავიდნენ.

- ნაცარქექია ჩემი საყვარელი გმირია... - დაიწყო გიამ.

- ნაცარქექია რა შუაშია?

- იმ შუაშია, რომ ყველაზე რთული სიტუაციიდანაც პოულობს გამოსავალს! და...

- ხომ გითხარით, ბატონო გია, ზღაპრები არ გვინდა - მეთქი, - ისევ გააწყვეტინა მძლოლმა, - სინამდვილეს შევხედოთ! სახლში ორი ბავშვი მელოდება, ზღაპრებით ხომ ვერ დავაპურებ! ფული მჭირდება, ეს ოხერი, ფული!

- კარგი, კარგი... სხვანაირად დავიწყოთ... იაპონელებზე რას ფიქრობთ?

- იაპონელებზე? რას უნდა ვფიქრობდეთ?

- როგორი ხალხია? როგორ უყურებთ?

- მაგარი ხალხია, ცხადია, მაგარი ქვეყანაა, მაგრამ ჩვენ რა? უფასოდ დაგვეხმარებიან თუ ?... რაღაც ეჭვი მეპარება...

- მართალია, ჩვენ თვითონ თუ არ დავეხმარეთ საკუთარ თავს, სხვა არავინ დაგვეხმარება... - გიამ ცალყბად გაიღიმა, - მაგრამ ერთი იაპონელის ამბავი მინდა მოგიყვებ, პატარა წიგნი აქვს დაწერილი. ინგლისურად წავიკითხე ინტერნეტში... რუსულადაც არის... წავიკითხე და გონება გამინათდა...

სანდრომ უცებ შუბლი შეიჭმუნა და ხანმოკლე ღუმილის შემდეგ ერთობ კატეგორიული ტონით გამოაცხადა:

- ბატონო გია, ტყუილად ნუ შეწუხდებით, შეიძლება დიდად ეკლესიური არ ვარ, მაგრამ ქრისტეს არ გავცვლი...

- ბატონო? - აშკარად დაიბნა გია

- ფული კი მჭირდება, მაგრამ ყველაფერს ვერ გავყიდი... არ ვაპირებ სექტანტობას, არა!

- რაა? - გიამ თავი გააქნია და უცებ გულიანად გადაიხარხარა - ჰა-ჰა-ჰა, სექტანტობასო, კაცო, სექტანტობასო!!! ჰა-ჰა-ჰა! ახლა უკვე სანდრო დაიბნა, მანქანა დაამუხრუჭა, მგზავრს მდუმარედ მიაჩერდა, ელოდებოდა, როდის მოითქვამდა სულს. გია, როგორც იქნა, დამშვიდდა, სანდროს თვალეში ჩახედა და ჰკითხა:

- ვგავარ ეხლა მე სექტანტსა და შექანებულ ფანატიკოსს?

- აბა, მე რა ვიცი, - მხრები აიჩეჩა სანდრო, - იაპონელის წიგნი წავიკითხე და გონება გამინათდა... ჰოდა, ვიფიქრე, რომ...

- ჰო, კარგი, კარგი, - გიამ შემწყნარებლურად გაუღიმა, - ჩემი ბრალიცაა, კაცმა რომ თქვას... რაღაც მიკიბულ-მოკიბულად ვლაპარაკობ...

- ჰოდა, მომიყვით დალაგებულად, - სანდრომ ლამისაა დაუფარავი წყენით თქვა - მანქანა დაქოქა და ჩაილაპარაკა, - რა იყო აქ სასაცილო, არ მესმის...

- კარგი, კარგი, არ გვინდა... - შემრიგებლურად უთხრა გიამ.

- მოგიყვებით დალაგებულად... ის იაპონელი მეცნიერი იყო, მიკრობიოლოგი, რომელიც მერე ფერმერი გახდა, 30 წელი ექსპერიმენტებს ატარებდა და ბოლოს ახალი ტიპის სოფლის მეურნეობა შექმნა, ნატურალური სოფლის მეურნეობა...

- იაპონური სოფლის მეურნეობა გამოგვადგება? ისინი ხომ ბრინჯსა ჭამენ, ჩვენ კიდეც...

- მთავარი, რაც ფუკუოკამ აღმოაჩინა, ესაა ახალი პრინციპები, მიდგომა...

- ფუკუოკა ერქვა მაგ თქვენს იაპონელს? - გააწყვეტინა სანდრომ.

- დიახ, ფუკუოკა.

- რაღაც მეცნობა ეგ სახელი, - ჩაილაპარაკა სანდრომ ჩაფიქრებით, - მაგრამ საიდან ვერ ვიხსენებ...

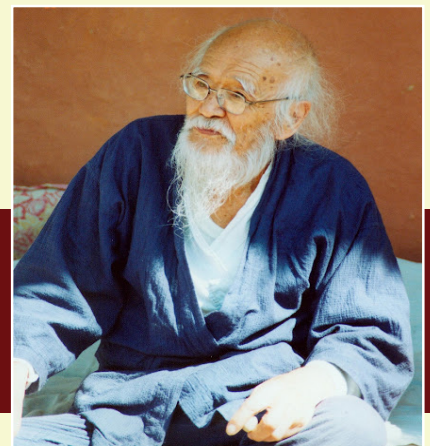
- რაგბი გიყვართ?

- რაგბი? - სანდროს თვალეში გაუნათდა - მიყვარს, აბა, რა! გეპეიში, რომ ვსწავლობდი, ვთამაშობდი, მაგრამ მერე ავარია მომივიდა და თავი დავანებე...

- ჰოდა, ალბათ, მანდედან გახსოვთ... ფუკუოკა იაპონელი რაგბისტი, ბოლო ჩემპიონატზე თამაშობდა...

- გამახსენდა!... - შესძახა სანდრომ - მანდედან მახსოვს, მართალია!... იაპონიის ჩემპიონატი კი ვერ გავქაჩეთ ბოლომდე, მაგრამ მაინც მაგარი ბიჭები გვყავს! ყველაფერი წინაა... ჰოდა, მერე რაო, თქვენმა ფუკუოკამ? მოგვარეები იყვნენ ეგ და ის თქვენი მიკრობიოლოგი თუ ფერმერი?

- სხვათა შორის, ფუკუოკა ქალაქის სახელია...

მასნობა ფუკუოკა

პელური ბუნება

- ქალაქის სახელი, ეს როგორ?
- ხომ შეიძლება კაცს ერქვას, ვთქვათ... მმ... ჯორჯ ვაშინგტონი? ანდა ჯეკ ლონდონი? ანდა ისაია ბერლინი?
- და თქვენ ფუკუოკას რა ერქვა? ფუკუოკა ხომ გვარი გამოდის?
- რა ერქვა და... მასანობუ ფუკუოკა
- მასანობუ ფუკუოკა... - სანდრომ გაიმეორა, ხმადაბლა ჩაილაპარაკა, თითქოს ბგერებს გემოს უსინჯავსო, მერე დადუმდა, გიას გაჰყვდა და ჰკითხა - და რაგბისტს?
- კენკი, თუ არ ვცდები... კენკი ფუკუოკა.
- აჰა, ... გასაგებია... მაშ, გისმენთ, ჩემო ბატონო, გააგრძელეთ...
- თბილისამდე რამდენი გვაქვს დრო?
- სამ საათში ჩავალთ, ალბათ.
- ოჰ, სამ საათში ყველაფერს მოვასწრებთ, ფუკუოკაზეც ვილაპარაკებთ, ბილ მოლისონზეც და მეც პოლცერზეც...
- ეგენი ვინაა არიან?
- ადამიანები, რომლებიც, ფუკუოკას მსგავსად, ბუნებას ომს კი არ უცხადებდნენ, არამედ ბუნებასთან თანამშრომლობას, ბუნებრივი მოდელების პრაქტიკულ გამოყენებას ქადაგებდნენ, მაგალითად, ტყე-ბალის...
- ტყე-ბალის? - გააწყვეტინა სანდრომ - სად ტყე და სად ბალი! ეგ ერთად როგორ იქნება? ბალი იმიტომაცაა ბალი, რომ არაა ტყე! ხელოვნურია! ტყე კიდევ - ველური!
- მართალია! - გია ისე დაეთანხმა სანდროს, გეგონებოდა, რაღაც გაუხარდა თუ ესამოვნაო - სრულიად გეთანხმებით! მაგრამ ბალი შეიძლება მოაწყო იმ პრინციპის მიხედვით, რომელიც ბუნებრივ, ანუ, როგორც თქვენ თქვით, „ველურ“ ეკოსისტემას აქვს. ტყე ყველაზე ნაყოფიერი ეკოსისტემაა ბუნებაში, მცენარეები იარუსებად, ერთად, ერთობლივად იზრდება: ბალახი, სოკოები, ბუჩქნარი, სხვადასხვა ზომის ხეები, მიწისქვეშ კი გადახლართული ფესვებია და ეს ყველაფერი ერთმანეთს ხელს კი არ უშლის, არამედ ეხმარება! ერთად საოცრად ნაყოფიერი და მდგრადი სისტემაა. და, აი, ამ ბუნებრივი დიზაინის მიხედვით, ამ მოდელის ყაიდაზე შეიძლება გააშენო ხელოვნური ტყე-ბალი, რომელიც თან ბუნებრივიც იქნება, რადგან სქემა ბუნებიდანაა აღებული, ანუ ნასესხები, და თან ყველა მცენარე ამ ხელოვნურ ტყე-ბალში იქნება სასარგებლო და ნაყოფის მომტანი! უამრავი მოსავლის მომტანი!
- ჰეჰ, - ცოტა არ იყოს სკეპტიკურად ჩაილაპარაკა სანდრომ, - სათქმელად ადვილია! ... ეგეც თქვენმა ფუკუოკამ გამოიგონა?
- დაბალანსებულ ეკოსისტემას ფუკუოკა იკვლევდა და ქმნიდა, ტყე-ბალის მოდელი მოლისონმა დაამუშავა, დევიდ პოლმგრენთან ერთად...
- ეგ კიდევ ახალია? - ჩაურთო სანდრომ.
- დევიდ პოლმგრენი, ბილ მოლისონის სტუდენტი და თანაავტორი იყო, მათ შექმნეს პერმაკულტურა... მაგრამ ფუკუოკამ პირველმა ჩამოაყალიბა ბუნებასთან თანამშრომლობის, ჰუმანური მოპყრობის, ჰარმონიული ეკოსისტემის ფილოსოფია, რაც მერე ყველამ გაიზიარა, ვინც ამ მიმართულებით მიდიოდა და ახალ მეთოდებს ქმნიდა... ფუკუოკამ პრაქტიკულად დაამტკიცა, რომ მისი მიდგომა მუშაობს, - ცარიელი თეორია კი არაა, არამედ ახალი პრაქტიკული მეთოდია, რომელსაც საოცარი შედეგები მოაქვს. ესაა გადატრიალება სოფლის მეურნეობაში! ნამდვილი რევოლუცია!

- რევოლუციები არ მეგასება... - მგვახედ ჩაილაპარაკა სანდრომ, - არც დიდი ოქტომბრის, არც ...
- მაგრამ ეს სრულიად სხვა რევოლუციაა! - არ დააცალა სიტყვის დასრულება გიამ, - პრინციპულად განსხვავებული! ჩალის ღერის რევოლუცია!
- რაო? ჩალის ღერის?
- დიახ! ზუსტად ასე ჰქვია ფუკუოკას წიგნს! „ჩალის ღერის რევოლუცია“!
- ჩალის ფასი ხომ არ აქვს მაგ თქვენს რევოლუციას? - ჩაეცინა სანდროს, - აქამდე რატომ არ გაგვიგია არაფერი მაგაზე, თუ ეგეთი მაგარია? როდის გამოვიდა ეგ წიგნი?
- 1978 წელს.
- ანუ ლამისაა ნახევარი საუკუნის წინ! ჰოდა, ეგ რომ მართლა ღირდეს რამედ, აქამდე არ გვეცოდინებოდა? გიამ ხანმოკლე პაუზის მერე, უპასუხა:
- ბატონო სანდრო, მსოფლიოში გაბატონებული წარმოდგენების შეცვლა უცებ, ერთბაშად ვერ მოხდება, განსაკუთრებით სიტუაციაში, როდესაც მმართველებს არ სურთ ეს მენტალური გადატრიალება, არ არიან დაინტერესებული... ძველის შენარჩუნება ურჩევნიათ...
- და რატომ აძლევთ ხელს ძველის შენარჩუნება, თუ ეგეთი მაგარი მეთოდია მართლა?
- გიამ რაღაცის თქმა დააპირა, მაგრამ ბოლო წამს გაჩერდა, თითქოს ენას კბილი დააჭირაო, ცოტა ხანი იფიქრა, მერე კი თქვა:
- მოდი, ჯერ მთავარი გავარკვიოთ, რა მეთოდია კონკრეტულად, რას გულისხმობს და რა პრინციპები აქვს... ანუ ვნახოთ, მართლა მაგარია, თუ... არც ისე. და უკვე ამის მერე ვიმსჯელოთ ყველაფერ დანარჩენზე...
- კაი, ბატონო, - მხრები აიჩეჩა სანდრომ, - მითხარით, რა პრინციპებია, ოღონდ - მოკლედ!
- მთლად მოკლედ არ გამოვა, სანდრო ბატონო, - თითქოს მობოდიშებით ჩაილაპარაკა გიამ, - მაგრამ ვცდები.
- სულ რამდენი პრინციპია?
- ოთხი.
- მაგას კიდევ არაუშავს, - ცალყბად გაიღიმა სანდრომ, - მე მეგონა, იტყოდით, ათი, ანდა თორმეტი!
- არა, ოთხად ოთხია. მაგრამ უბრალოდ ჩამოთვლა საკმარისი არ იქნება. უნდა ავხსნა, რას გულისხმობს, კომენტარი გავუკეთო...
- მაგაზე ნუ ღელავთ, ბატონო გია! თქვენ ჩამოთვალეთ, და როგორმე გავიგებ! ბავშვი ხომ არ ვარ! დაიწყეთ!
- პირველი პრინციპია, მიწის ხელოვნურ, მექანიკურ გაფხვიერებაზე, ანუ ხვნაზე, ბარვაზე, თოხნაზე, კულტივაციაზე უარის თქმა, რადგან მიწის ამობრუნება იწვევს ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის, ჰუმუსის განადგურებას და, საბოლოო ჯამში, მიწის დეგრადაციას.
- არა, არ მესმის, თუ არ მოხნავ, როგორ დათესავ?! - თავი გააქნია სანდრომ.
- საქმეც ეგაა, ასობით წელია გლეხი თუ ფერმერი დარწმუნებულია, რომ მიწის ხვნა სრულიად აუცილებელია, არადა, თანამედროვე კომერციული, ინდუსტრიული სოფლის მეურნეობა ისე ღრმად ამუშავებს მიწას, ისე არღვევს ნიადაგის ნაყოფიერებას, რომ მერე იძულებული ხდება, ქიმიური სასუქები შეიტანოს, როგორმე დარღვეული ბალნის რომ აღადგინოს. მაგრამ რაც მეტი ქიმიკატი შეაქვთ, ეკოლოგიური ბალანსი მით მეტად ირღვევა, ჩნდება მავნებლები, დაავადებები და მერე მათთან

საბრძოლველად შეაქვთ სანამლაგი, შხამქიმიკატები, ე.წ. ინსექტიციდები...

- მოიცა, მოიცა, - გააწყვეტინა სანდრომ, - მიწას თუ არ მოხნავ, თესლი როგორ ჩავა ნიადაგში? როგორ გაღვივდება? როგორ გაიზრდება მცენარე?!

- როგორ და, როგორც - ბუნებაში! ტყესა და მინდორში ხომ არავინ ხნავს? მაგრამ თესლი მაინც ამოდის: მიწაზე დაგარდნილ თესლს ჩამოცვენილი ფოთლები ეყრება, ან წაქცეული ბალახი და მეტი არც არაფერია საჭირო. ღვივდება და იზრდება. მოკლედ, არაა საჭირო მიწის ამობრუნება, ეს ნიადაგის გამოფიტვას, კვდომას იწვევს...

- ეგ კი გავიგე, მაგრამ მაინც არ მესმის, რა უნდა ვქნა?

-აი, ფუკუოკამ რა ქნა: აიღო და სათესლე ბრინჯი მიმოაბნია მინდორზე!...

- და ეგრე რა გამოვიდოდა? ჩიტები ხომ აკენკავდნენ!

- მართალია, ზუსტად ეგრე მოხდა, ჩიტებმაც აკენკეს და თავგებმაც მიირთვეს, ჰოდა, მაშინ ფუკუოკამ ასეთი რაღაც მოიფიქრა, ბრინჯი თიხაში ჩაყარა, კარგად აურია, მასა საცერივით ბაღში გაატარა და მიღებული პატარ-პატარა „კაფსულები“ მზეზე გაახმო...

- ანუ ეგ „კაფსულები“ იყო თიხით დაფარული ბრინჯის სათესლე მარცვლები?

- დიახ, ბატონო სანდრო, სწორად მიხვდით. მერე ეგრე გამხმარი „კაფსულები“ მიწაზე მიმოაბნია, თანაც შიშველ მიწაზე კი არა, არამედ მულჩირებულ... ბრინჯს ზევიდან დააყარა მულჩი...

- მულჩი? ეგ რაღაა...

- მულჩი ნებისმიერი ორგანული ნარჩენია, ვთქვათ, ახლად გათიხებული ბალახი, ან შარშანდელი მცენარეულობის ნამჭა თუ ფოთლები, რასაც გლეხები და ფერმერები წვავენ ხოლმე... ანდა ქაღალდი... არაორგანულ მულჩსაც იყენებენ, მაგალითად, ცელოფანს... ყველაფერი, რაც

ნიადაგის ზედაპირს დაფარავს, მულჩია...

- მოიცა, მოიცა, ეგ მულჩი გავიგე, მაგრამ როგორ მოიფიქრა მაგ თქვენმა ფუკუოკამ თავისი მეთოდი?

- ეგ მართლა საინტერესოა... ოცდახუთი წლისა საავადმყოფოში დააწვინეს პნევმონიით, სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე იყო და თურმე რაღაც გაეხსნა... კონკრეტული იდეა მაშინ გაუჩნდა, როცა მიტოვებული სახლის გაუდაბურებულ ბაღში შენიშნა, რომ სარეველებში ბრინჯი იზრდება, ღონივრად გამოიყურება, სარეველებმა ვერ მოაშთეს...

- ეგ შეიძლება იაპონური ბრინჯია ეგეთი მაგარი, ბრინჯი სამურაი! - ჩაეცინა სანდროს, - ბრინჯი - კამიკაძე!

- კარგი შედარებაა, - გიასაც გაელიმა, - მაგრამ საქმეც ისაა, რომ აღმოჩნდა, ფუკუოკას ნატურალური აგროკულტურის მეთოდი ყველგან მუშაობს, მთელ მსოფლიოში!... მოკლედ, თიხის დამცავი გარსით დაფარული ბრინჯი ჩიტებმა და თავგებმა ვეღარ შეჭამეს. ბრინჯი გაღვივდა, გაიზარდა და, საბოლოოდ, მრავალი ექსპერიმენტის შემდეგ, ფუკუოკამ მშვენიერი მოსავალი მიიღო... 1978 წელს, როცა ფუკუოკას წიგნი ინგლისურად გამოიცა, მისი ფერმის მიწა 25 წლის განმავლობაში ერთხელაც არ იყო მოხნული, ქიმიკატები ერთხელაც არ იყო ნახმარი, მაგრამ ნიადაგი კი არ იფიტებოდა, ნაყოფიერება კი არ მცირდებოდა, არამედ წლიდან წლამდე უმჯობესდებოდა, რაც იაპონიის სოფლის მეურნეობის დეპარტამენტის ექსპერტებმა ოფიციალურად დაადასტურეს. ფუკუოკას ექსპერიმენტებს გამუდმებით აკვირდებოდნენ, ძალიან უნდოდათ, თაღლითად გამოეცხადებინათ, მაგრამ ისეთი საოცარი შედეგი ნახეს, რომ სიმართლე აღიარეს. აბა, იაპონელი ექსპერტი ტყუილს ხომ არ იტყოდა! - ღიმილით დაასრულა გიამ.

გვგონიერს ზეპირი ნოტი

This is a second part of the narration about permaculture. The authors talk about its origin, how it became popular around the world and what are the advantages of permaculture. Here you can find the information about Masanobu Fukuoka, a Japanese natural farmer, whose philosophy of "One Straw Revolution" and "Do nothing Farming" changed the course of modern farming forever.

„კოლხური ტყეები და ჭარბთენიანი ტერიტორიები“ - UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის უბანი საქართველოში

დედამიწის ერთ-ერთი ყველაზე ავტორიტეტული ორგანიზაცია, UNESCO - გაერთიანებული ერების განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია, გაეროს სპეციალიზებული სააგენტოა, რომელიც 1978 წლიდან განსაზღვრავს მსოფლიო მნიშვნელობის კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტებს, 2002 წლიდან კი - ბუნებრივ ობიექტებს, შესაბამისი კრიტერიუმების გათვალისწინებით.

საქართველოდან ამ დრომდე UNESCO-ს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლებს შორის სამი კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლია:

- მცხეთის ისტორიული ძეგლები
- გელათის მონასტერი
- ზემო სვანეთი - სოფ. ჩაჟაში (უშგულის თემი)

UNESCO-ს მსოფლიო არამატერიალური მემკვიდრეობის ძეგლებს შორის კი ოთხი:

- ქართული მრავალხმიანობა
- ქვევრის ღვინის დაყენების უძველესი ქართული ტრადიციული მეთოდი
- ქართული ანბანის 3 სახეობის ცოცხალი კულტურა
- ქართული ჭიდაობა

2021 წელს, პირველად საქართველოს ისტორიაში, UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნუსხას, „კოლხური ტყეები და ჭარბთენიანი ტერიტორიების“ სტატუსით, საქართველოს 4 დაცული ტერიტორია შეემატა:

- კოლხეთის ეროვნული პარკი
- მტირალას ეროვნული პარკი
- კინტრიშის დაცული ტერიტორიები
- ქობულეთის დაცული ტერიტორიები

UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის სტატუსის მქონე ტერიტორიები მდებარეობს საქართველოში, აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, გურიასა და სამეგრელო-ზემო სვანეთში. ეს ტერიტორიები წარმოადგენს კავკასიის ეკორეგიონისა და შავი ზღვის აუზის უმნიშვნელოვანეს ნაწილს. კოლხური ტყეები და ჭარბთენიანი ტერიტორიები გამოირჩევა თავისი უნიკალური ეკოსისტემებითა და მდიდარი ბიომრავალფეროვნებით. კავკასია, თავის მხრივ, ეკოსისტემების მრავალფეროვნებით, მსოფლიოს 36 ცხელ წერტილს შორისაა.

საქართველოს დაცული ტერიტორიებისთვის მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის სტატუსის მინიჭება მოხდა UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის IX და X კრიტერიუმების გათვალისწინებით, რაც გულისხმობს: მსოფლიო მნიშვნელობის უნიკალურობას, ცოცხალ ეკოსისტემებსა და ცოცხალ გეოლოგიურ პროცესებს. კოლხეთისა და მტირალას ეროვნული პარკები და კინტრიშისა და ქობულეთის დაცული ტერიტორიები აღნიშნულ კრიტერიუმებს სრულად აკმაყოფილებს. თავის დროზე აღნიშნული 4 დაცული ტერიტორიის დაცულ ტერიტორიებად გამოცხადების მიზანს წარმოადგენდა მათი ხელუხლებელი ბიომრავალფეროვნების, მილიონობით წლის წინანდელი ჰაბიტატების, იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი სახეობების დაცვა/შენარჩუნება. ამ ტერიტორიებზე თავშესაფარი ჰპოვა მცენარეთა იმ სახეობებმაც, რომლებიც დედამიწის სხვადასხვა წერტილში დიდი ხნის წინ გადაშენდნენ. ამ ყოველივემ განაპირობა UNESCO-ს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება „კოლხური ტყეებისა და ჭარბთენიანი ტერიტორიების“ მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნუსხაში შესვლის თაობაზე.

გამარჯვებული ტერიტორიები ხასიათდება არა მხოლოდ ეროვნულ, არამედ გლობალური მნიშვნელობის სასიცოცხლო უბნებად. კოლხეთის ეროვნული პარკი და ქობულეთის დაცული ტერიტორიები წარმოადგენს რამსარის საიტებს. კოლხეთის დაბლობი არის იმ მნიშვნელოვანი სახეობების თავშესაფარი, რომლებიც გამყინვარების პერიოდს გადაურჩნენ. აქ ზომიერი სარტყლის ტყეები მესამეული პერიოდიდან დღემდე უწყვეტად ხარობს, რაც ცხადყოფს გამარჯვებული უბნების უნიკალურობას მდიდარი ბიომრავალფეროვნებისა და კონსერვაციის საჭიროებების თვალსაზრისით.

საქართველოს დაცული ტერიტორიების ისტორია UNESCO-ს ბუნებრივი მემკვიდრეობის სტატუსის მოსაპოვებლად 2017 წელს დაიწყო, როდესაც საქართველოს მთავრობის, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ხელმძღვანელობით, კოლხური ტყეებისა და ჭარბტენიანი ტერიტორიების UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნომინაციაზე წარდგენის ინიციატივა გაჩნდა, გერმანიის მთავრობის, ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდისა (WWF) და მიხეილ ზუკოვის ფონდის ფინანსური, ტექნიკური და ექსპერტული მხარდაჭერით. შერჩეული ტერიტორიები ნომინაციაზე - „კოლხური ტყეები და ჭარბტენიანი ტერიტორიები“ 2019 წელს იქნა წარდგენილი.

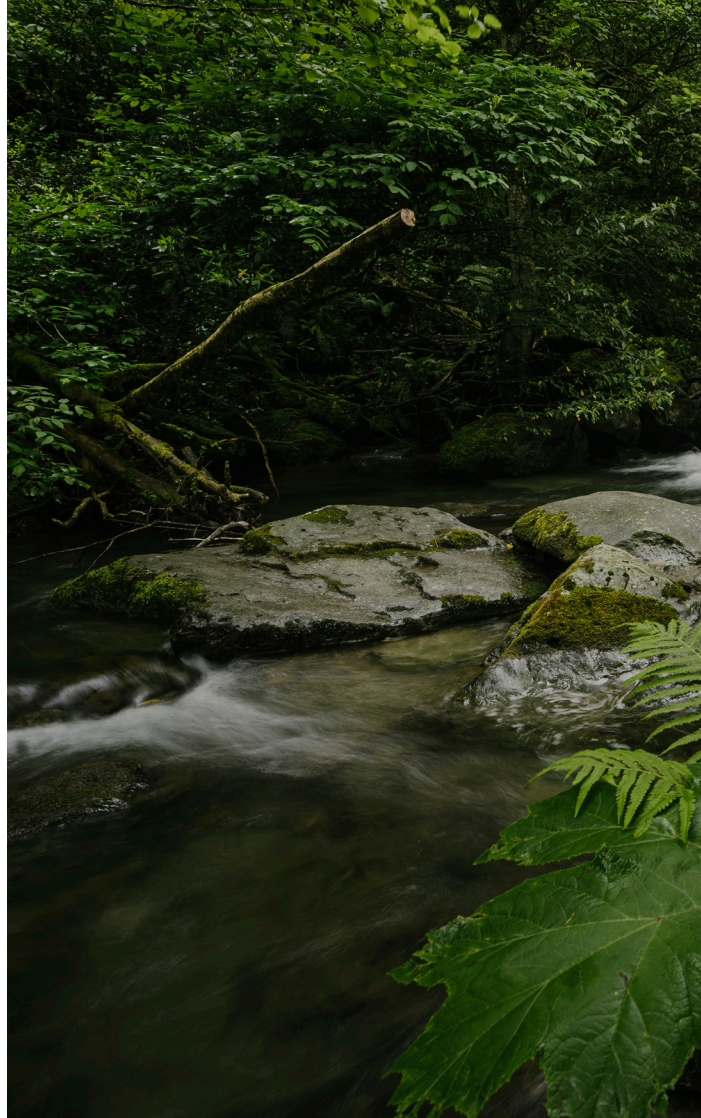
2019 წლის ოქტომბრის დასაწყისში წარდგენილ დაცულ ტერიტორიებს UNESCO-ს შემფასებელთა მისიის წარმომადგენლები ესტუმრნენ, რომლებმაც მოინახულეს ადგილობრივი ბიომრავალფეროვნება და გაეცნენ დაცული ტერიტორიების მართვის სისტემას. ვიზიტის ფარგლებში ჩატარდა შეხვედრები

სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარესთან, მათ შორის, ადგილობრივ მოსახლეობასა და მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლებთან. სწორედ აღნიშნული ექსპერტების მიერ იქნა დადებითად შეფასებული „კოლხური ტყეებისა და ჭარბტენიანი ტერიტორიების“ ნომინაციაზე წარდგენილი უბნები.

აღსანიშნავია, რომ ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირმა (IUCN), როგორც მსოფლიო მემკვიდრეობის კონვენციის საკონსულტაციო ორგანომ (WHC), ოფიციალური რეკომენდაცია გაუწია საქართველოს „კოლხური ტყეებისა და ჭარბტენიანი ტერიტორიების“ შეტანას მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნუსხაში. ერთწლიანი შეფასებებისა და ექსპერტთა მიერ ჩატარებული კვლევების შედეგად, IUCN-მა სრულად დაუჭირა მხარი საქართველოს დაცული ტერიტორიების ნომინაციის დოკუმენტს.

საქართველოს კანონი დაცული ტერიტორიების შესახებ ავალდებულებს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს, დაიცვას, იზრუნოს, განავითაროს, მათ შორის, საზოგადოებას აჩვენოს და გააცნოს საქართველოს ბუნებრივი ფასეულობები ისე, რომ გარემოს ზიანი არ მიაყენოს, რაც სწორედ UNESCO-ს მთავარ პრინციპს ესადაგება. ტერიტორიებზე დასაშვებ ეკოტურისტულ თუ ტრადიციულ საქმიანობებს კი განსაზღვრავს მენეჯმენტის გეგმა, რომელიც საქართველოს მთავრობის მიერ არის დამტკიცებული. საქართველოს 4 დაცული ტერიტორიის UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნუსხაში შესვლა სააგენტოს დამატებით ვალდებულებებს არ აკისრებს. იუნესკოს მხრიდან დროთა განმავლობაში შესაძლებელია მოხდეს ხელახალი მონიტორინგი და დათვალიერება ექსპერტების მიერ.

The Colchic Rainforests and Wetlands

Georgia has nominated the Colchic Rainforests and Wetlands for inscription on the UNESCO World Heritage list. The Colchic Rainforests and Wetlands are the first natural World Heritage property nominated by Georgia.

Georgia has nominated the Colchic Rainforests and Wetlands for inscription on the UNESCO World Heritage list. The nomination as natural World Heritage under criteria ix and x was submitted for the 2019-2020 nomination cycle. The Colchic Rainforests and Wetlands are the first natural World Heritage property nominated by Georgia.

The Colchic Rainforests and Wetlands are situated in Georgia, within the Autonomous Republic of Adjara as well as the regions of Guria and Samegrelo-Zemo Svaneti. They are a series of seven component areas, which are located along the warm-temperate and extremely humid eastern coast of the Black Sea. They consist of an altitudinal series of the most typical Colchic ecosystems running from sea level to > 2,500 m a.s.l. The main ecosystems are ancient deciduous Colchic rainforests and wetlands – particularly percolation bogs and other more types of the distinct Colchic mire region. The property holds the oldest broad-leaved forests – together with the Hyrcanian forests of Iran and Azerbaijan – in western Eurasia. These are relict forests, which have survived the glacial cycles of the ice ages, and at the same time the most humid nemoral broad-leaved rainforests globally (up to 4,500 mm precipitation/yr.). Their astonishingly diverse flora and fauna, with impressive densities of endemic and relict species, is the result of millions of years of uninterrupted evolution and speciation processes within the Colchic Pliocene refugium.

The peatlands of the Colchis mire region, which are closely interlinked with lowland Colchic rainforests, also reflect the mild and extremely humid conditions there. These allow for the existence of percolation bogs, the simplest functional type of mires, which is fundamental to the understanding of mires and peatlands in general and only occurs there. Percolation bogs are accompanied by a complete series of other succession stages of mire development in the Colchic wetlands.

The Colchic Rainforests and Wetlands have been nominated under World Heritage criteria ix and x.

CRITERION IX: The Colchic rainforests comprise a characteristic vertical zoning and ecological succession, while the wetlands (particularly Colchic mires) are represented with their supporting processes and succession. The Colchic rainforests are the most humid temperate deciduous rainforests, and among the oldest nemoral broad-leaved forests globally. While they are distinguished from other temperate forests by their rich evergreen understoreys, they also display a remarkably dense mosaic of forest types, with 23 forest associations co-existing within an area of only about 200 km². Together with the Hyrcanian forests, they are the most important relicts of Arcto-Tertiary forests in western Eurasia. Their peculiar and diverse community reflects exceptionally constant climatic conditions and is an invaluable

example of the manifold long-term evolutionary processes of forest biota over at least 10-15 million years. The warm temperate climate is also favorable for the growth of mires and has resulted in extensive paludification along the Black Sea coast. The exceptional character of these mires has led to the recognition of a distinct Colchis mire region. Of particular global importance are the percolation bogs, which exist nowhere else in the World and can be considered the simplest and hence "ideal" mire type, due to almost permanent water supply exclusively by precipitation. Percolation bogs are essential for the functional understanding of all mires, and hence of terrestrial carbon storage in general. **CRITERION X:** The series is home to almost 1,100 species of vascular plants (particularly woody species) and bryophytes, almost 500 species of vertebrates, and a high number of invertebrates. It hosts an extremely high – for a non-tropical, non-island region – the proportion of endemic species. There are 149 species of plants with a restricted range. The contribution of endemic species to herpetofauna and mammals of the region (excl. bats) is 28%. Some of the Caucasian relict species, such as Nordmann's fir and Caucasian Salamander, have been isolated for over 14-15 million years from their closest relatives elsewhere. Of outstanding importance are also the gene pool and species which dispersed after the glaciations from the Colchic Rainforests and Wetlands to pan-Europe and northern Eurasia. There are also many globally threatened species of flora and fauna. The nominated series has a high level of integrity, i.e., of completeness, intactness, and absence of critical threats.

The nominated component areas of the Colchic Rainforests and Wetlands cover most of the existing mires of the Colchis mire region, and the best-preserved and most representative rainforests. They include more than 90% of the altitudinal range at which Colchic rainforests occur, and the great majority of typical forest associations. They also comprise a complete successional series of the mires characteristic of the Colchis mire region. The nominated component areas of the series together hold the great majority of the Colchic flora and fauna, and an even greater proportion of the endemic plant species found in the wider region.

While some of the Colchic rainforests and mires were lost until the late 20th Century, their representatives inside the series are intact, structurally and functionally. The hydrological integrity of the Colchic mires is ensured by their dependence on atmospheric precipitation, high mire oscillation capacity, the stabilizing effect of the nearby sea, and extensive upstream buffer zones.

The Government of Georgia ensures that the requirements for protection and management are met, through effective participatory protected areas management.

All proposed component areas of the series – and all but a few hectares of the buffer zone – are situated on State-owned land within legally designated protected areas. These are either strictly protected areas (IUCN PA category Ia) or those zones of National Parks (IUCN PA category II) that afford the highest levels of protection. Only a very small part of the nominated property

belongs to a protected landscape (IUCN PA category V). The four protected areas in which the nominated component areas are located are all managed by the Agency of Protected Areas of the Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia, through its local PA administrations. Comprehensive management plans for three of them are in place, with the management plan of the fourth one in the preparation and expected to be finalized in 2019. Coordination of component areas is ensured, as they are all managed by the Agency of Protected Areas and geographically close to each other. An integrated management framework of the property has been developed by the Agency of Protected Areas. The Agency of Protected Areas and its partners are working on improving the capacity of the administrations involved, in cooperation with local stakeholders, municipalities, and international partners. Three international cooperation projects have been investing in infrastructure, equipment, training, management capacity, and institutional development of the three largest protected areas contributing to the series (i.e., Kolikheti National Park, Mtskheta National Park, and Kintrishi Protected Areas). In addition, Kintrishi Protected Areas and Mtskheta National Park receive operational funding support from the Caucasus Nature Fund, an ecoregional conservation trust fund. A National Capacity Building Plan for Protected Area Staff was developed in 2016 and is being implemented.

დაცული ტერიტორიები

„საქ იქმნება დაუზიჩყარი მოკონებები“

Protected Areas

ნატურალისტის თვალთ დანახული ქობულეთის დაცული ტერიტორიები

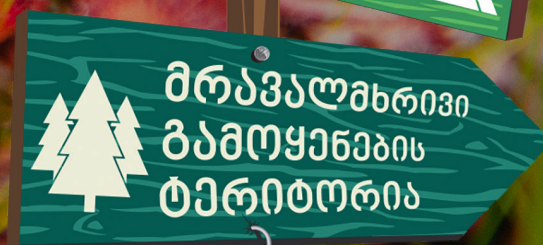

WWW.APA.GOV.GE

დაცული ტერიტორიების სააგენტო
AGENCY OF PROTECTED AREAS

ქობულეთის დაცული ტერიტორიები გიზიტორებს ელის

ველური ბუნება

ქობულეთის დაცული ტერიტორიები (ქობულეთის სახელმწიფო ნაკრძალი და აღკვეთილი) საერთაშორისო მნიშვნელობის, განსაკუთრებით წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი, რამსარის კონვენციით აღიარებული, უნიკალური ჭარბტენიანი ეკოსისტემების, მაღალი ღირებულებების მქონე ბუნებრივი მემკვიდრეობის გადარჩენის მიზნით 1998 წ. შეიქმნა. წყლის ფრინველთა და მცენარეების მრავალფეროვნებით გამორჩეული ტორფნარები მდებარეობს აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში და მოიცავს ქობულეთის ზღვისპირა ვაკის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილს.

ქობულეთის დაცული ტერიტორიები მნიშვნელოვანი ჰაბიტატებია გადამფრენი, მოზუდარი და მოზამთრე

წყლის ფრინველთა სახეობებისათვის. ბოტანიკოსების დიდ დაინტერესებას იწვევს აქ არსებული ბორეალური სახეობები: სფაგნუმი ანუ თეთრი ხავსი და მწერიჭამია დროშერა.

ქობულეთის დაცული ტერიტორიები მოიცავს ისპანი 1-ისა და ისპანი 2-ის სფაგნუმიან ტორფნარებს, რომლებზეც მოწყობილია ბილიკები და ვიზიტორებს საშუალება აქვთ მოაწყონ საგანმანათლებლო-სამეცნიერო ტურები. ვიზიტორთა ცენტრი კომბინირებულია ადმინისტრაციულ შენობასთან. აქვე შესაძლებელია ჭაობის თხილამურების დაქირავება და სფაგნუმიან ტორფნარზე გასეირნება.

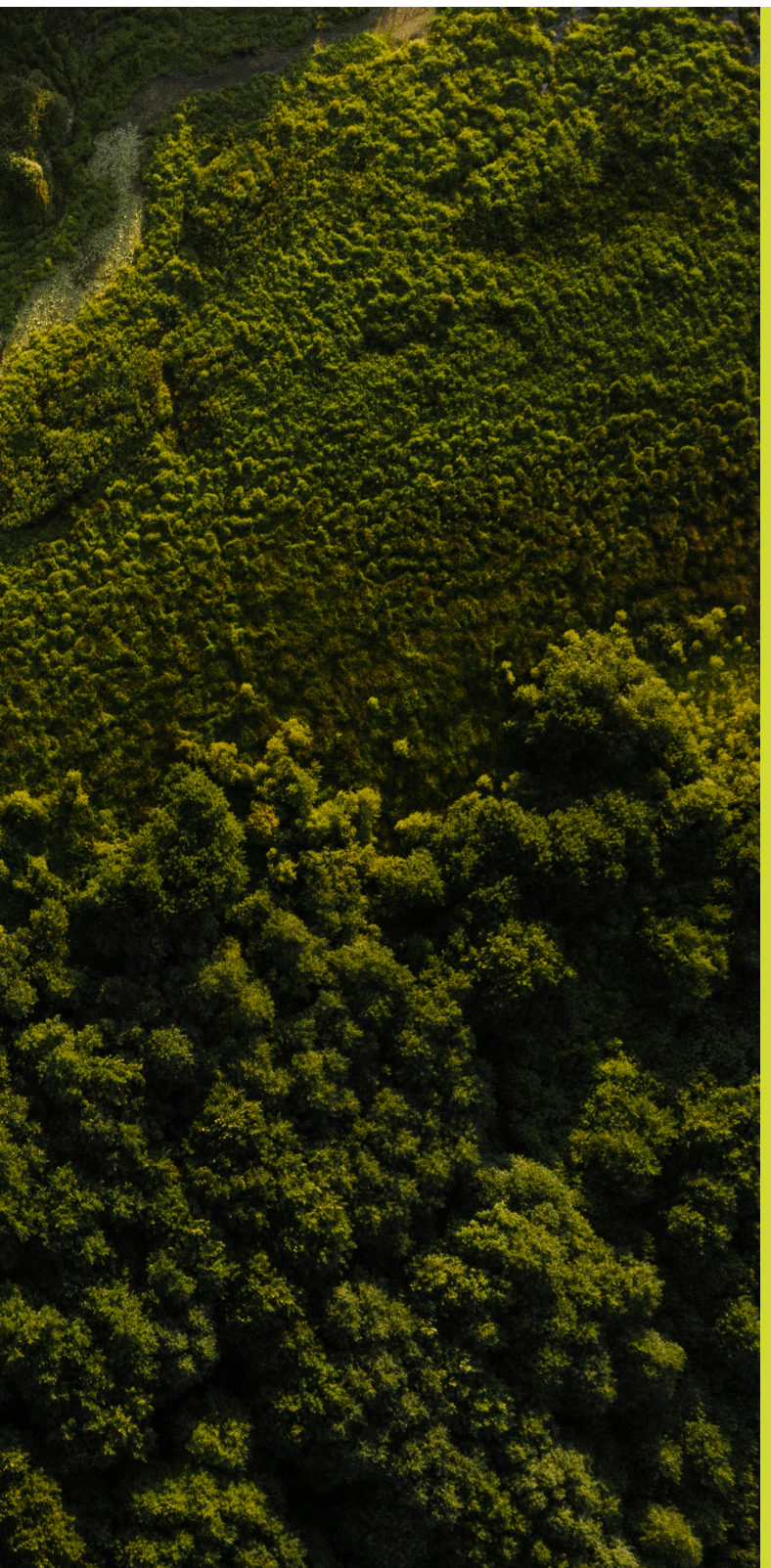
როგორ მოვხვდეთ ქობულეთის დაცულ ტერიტორიებზე

ქობულეთის დაცული ტერიტორიები აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, ქობულეთის მუნიციპალიტეტში მდებარეობს და უნიკალური სფაგნუმიანი ჭაობებით განთქმულ ქობულეთის ნაკრძალსა და აღკვეთილს აერთიანებს.

ვიზიტორთა ცენტრი: ქ. ქობულეთი, აღმაშენებლის №271.

3 მარტივ, საფეხმავლო მარშრუტზე ფრინველებზე დაკვირვებისა და საგანმანათლებლო-სამეცნიერო ტურების განმავლობაში შესაძლებელია ყვითელი და თეთრი დუმფარების, თეთრი ხავსის 4 მეტრიანი გუმბათების, მწერიჭამია დროშერასა და ჭაობის კუს გადაღება. გარდა ტურებისა, მსურველებს სფაგნუმის ტორფნარზე ჭაობის თხილამურებით გასეირნების საშუალებაც აქვთ.

ადგილზე შეგიძლიათ იქირაოთ:

- საკონფერენციო დარბაზი (15 ადამიანზე) - 35 ლარი;
- ჭაობის თხილამურები - 2 ლარი;
- ჭოგრიტი: 1 საათი - 2 ლარი.

ტურისტული სეზონი გრძელდება მაისიდან ოქტომბრის ჩათვლით

- ფრინველებზე დაკვირვებისათვის საუკეთესო პერიოდია გაზაფხული (აპრილი) და შემოდგომა (ოქტომბერი).
- მწერიჭამია დროშერას ნახვა შესაძლებელია მაისიდან ოქტომბრის ჩათვლით.

განთავსება

- ვიზიტორთა ცენტრში არსებული სასტუმრო 1 ადამიანი 1 დღე - 100 ლარი; 2 ადამიანი - 150 ლარი; 3 ადამიანი - 200 ლარი; (6-დან 12 წლამდე ბავშვი -50%; 6 წლამდე ბავშვი უფასო)
- ერთადგილიანი ნომერი ვიზიტორთა ცენტრში, ქ. ქობულეთი: ოქტომბერი-ივნისი - 20 ლარი, ივლისი-სექტემბერი - 30 ლარი;
- ორადგილიანი ნომერი ვიზიტორთა ცენტრში, ქ. ქობულეთი: ოქტომბერი-ივნისი - 30 ლარი, ივლისი-სექტემბერი - 45 ლარი.

ბილიკაბი

ისპანი 2

/500 მ, 2 სთ, საფეხმავლო, მარტივი/ საფეხმავლო ბილიკი მიემართება დაცული ტერიტორიების შესასვლელიდან - გადასახედ კოშკამდე. ვიზიტორი გადასასვლელი ხილით გადავა ე.წ „სმეკალოვკის არხზე“, თუ კარგად დააკვირდება, აქ ულამაზესი ლურჯი ფერის ფრინველს, ალკუნს შენიშნავს, და თუ ბედმა გაუღიმა, ეს ადგილები იშვიათი ჭაობის კუს საბინადროა და მასაც დაინახავს. სფაგნუმიანი გუმბათისაკენ მიმავალ გზაზე განთავსებულია საინტერპრეტაციო - საინფორმაციო დაფები, რომლებიც ვიზიტორს მოუთხრობს დაცული ტერიტორიის მსოფლიო უნიკალურობაზე, ფლორისა და ფაუნის, კლიმატისა და „ისპანი“-ს ბრინჯაოს ხანის არქეოლოგიური ნამოსახლარების შესახებ, ნახავს სფაგნუმიანი გუმბათის პროფილურ დიაგრამას. ფრინველებზე თვალთვალის „birdwatching“-ის მოყვარულთათვის (ამ ტერიტორიებს რამსარის კონვენცია იცავს) შესაძლებელია ჭოგრიტების გაქირავება, განსაკუთრებით კი გაზაფხული და შემოდგომაა საუკეთესო დრო გადამფრენ ფრინველებზე დაკვირვებისათვის.

თეთრი ხავსი

/1 კმ, 3 სთ, საფეხმავლო, მარტივი/ მდ. შავ ღელეზე გადასვლისას ვიზიტორი ნახავს საქართველოს ფლორის ისეთ იშვიათ სახეობებს, როგორებიცაა: შხაპრი, ყვითელი დუმფარა, ადრე გაზაფხულზე მოყვავილე ცხენისკბილა, შემდეგ მოუხვევს მარჯვნივ მდ. შავ ღელეზე გადასასვლელი ხილიდან, ჭილიანი ცენოზის გავლის შემდეგ უკვე იწყება ისპანის ნაკრძალი - მსოფლიოს პირველი პერკოლაციური სფაგნუმიანი ტორფნარი ისპანი

ველური ბუნება

2. ვიზიტორი გაივლის ლიანებით გადახლართულ მურყნარ ტყეს, სანამ სფაგნუმიან საფარველს მიაღწევს გაივლის გამყინვარების დროინდელი სახეობის, სამეფო გვიმრის საბურველქვეშ. სფაგნუმის „ხალიჩაზე“ გადაადგილებისას, იმისათვის, რომ ზიანი არ მიაღგეს ეკოსისტემისათვის დამახასიათებელ, უნიკალურ ჰიდროლოგიურ რეჟიმს და ვიზიტორებს გაუადვილდეთ გადაადგილება, დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციას ამ მიზნით გააჩნია სპეციალური თხილამურები გასაქირავებლად.

დროზარა

/1 კმ., 3 სთ., საფეხმავლო, მარტივი/

ბილიკი მიემართება სახელმწიფო ნაკრძალის სამხრეთ დასავლეთით, სადაც განთავსებულია საინფორმაციო დაფები, რომლებიც მოგვითხრობენ უნიკალური ეკოსისტემის შესახებ. გადასასვლელი ხილით გადავდივართ ე.წ. „სმეკალოვკის“ არხზე და ისევ საფეხმავლო ბილიკით მარჯვნივ, შემდეგ - მარცხნივ. ამ ტურისტული მარშუტით ვიზიტორს შეუძლია მოინახულოს ქობულეთის ალკვეთილი ისპანი I, რომელიც წარმოადგენს ანთროპოგენულად ძლიერ სახეშეცვლილ ჭარბტენიანი ლანდშაფტის კლასიკურ მაგალითს. ვიზიტორებს შეუძლიათ ნახონ სფაგნუმის ბალიშებზე მოზარდი მცენარეები, როგორებიცაა: მწერი-ჭამია დროშერა, ჩრდილოეთის ისლი, კავკასიის და თეთრი რინხოპორა, ულამაზესი ჯადვარი, მაისის თვეში აყვავებული შქერი, იელი და საქართველოს წითელ წიგნში შეტანილი სამეფო გვიმრა.

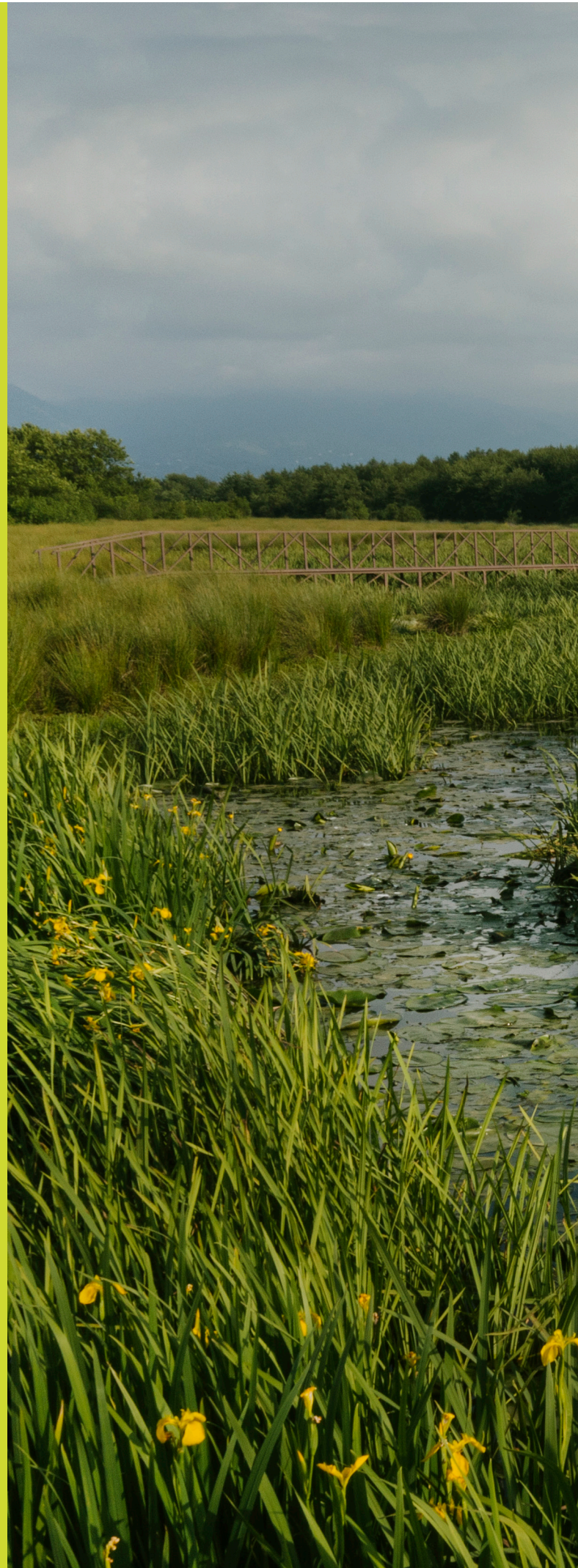
გაატარეთ ზაფხული შავი ზღვის სანაპიროზე და პარალელურად იმოგზაურეთ გამყინვარების უკანასკნელი პერიოდის დროინდელ, დღემდე შემორჩენილ შორეული ჩრდილოეთის ფლორის თავშესაფრებში! იხილეთ გადამფრენი ფრინველები ევრაზიასა და აფრიკას შორის მოგზაურობისას, იხილეთ საქართველოს წითელი წიგნის ბინადარი ენდემური და რელიქტური სახეობები! გადაიღეთ სამოყვარულო ფოტოები!.. და, რაც მთავარია, ტურისტებს ელით ღიმილიანი და თბილი მიღება-დახვედრა, ნებისმიერი ტურისტი აღმოჩნდება ქობულეთის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის თანამშრომელთა უდიდესი ყურადღების გარემოცვაში!

ქობულეთის ტარიტორიების ბიომრავალფეროვნება

ფლორა

ისპანი II (ქობულეთის ალკვეთილი) მსოფლიო მნიშვნელობის უნიკალური პერეკლაციური გუმბათისებრი ჭაობია, რომელიც მხოლოდ წვიმის წყლით საზრდოობს. ჭაობის საერთო ფონს ტორფის ხაგსები ქმნიან: სფაგნუმის სახეობები, ე.წ. „იმერული ისლი“, თეთრი რინხოპორა, კავკასიური რინხოპორა, ტორფის ისლი, წყლის სამყურა, მრგვალფოთოლა დროშერა და ზოგიერთი სხვა.

ამ მცენარეთა უმეტესობა ჩრდილოური (ბორეალური) წარმოშობისაა, მათ კოლხეთში მეოთხეული პერიოდის გამყინვარების ეპოქებში შემოაღწიეს.

ველური ბუნება

აქაურ ტორფიან ჭაობებში იზრდება კოლხური მცენარეები: შქერი, იელი, ეკალიჩი და სხვ.

საქართველოს „წითელი ნუსხის“ სახეობები

ქობულეთის ალკვეთილში გვხვდება იშვიათი და გადაშენების პირას მისული სამეფო გვიმრა (*Osmunda regalis*).

ფაუნა

ქობულეთის დაცული ტერიტორიები წყლის გადამფრენ ფრინველთა სახეობების მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. ეს ადგილები განსაკუთრებულად მდიდარია მცენარეთა სახეობებით. ძუძუმწოვრებიდან აქ ბინადრობენ: ტურა, წავი, ლელიანის კატა, მაჩვი, ნუტრია. კურდღელი, ბუჩქნარის მემინდვრია, მინდვრის თაგვი და სხვა.

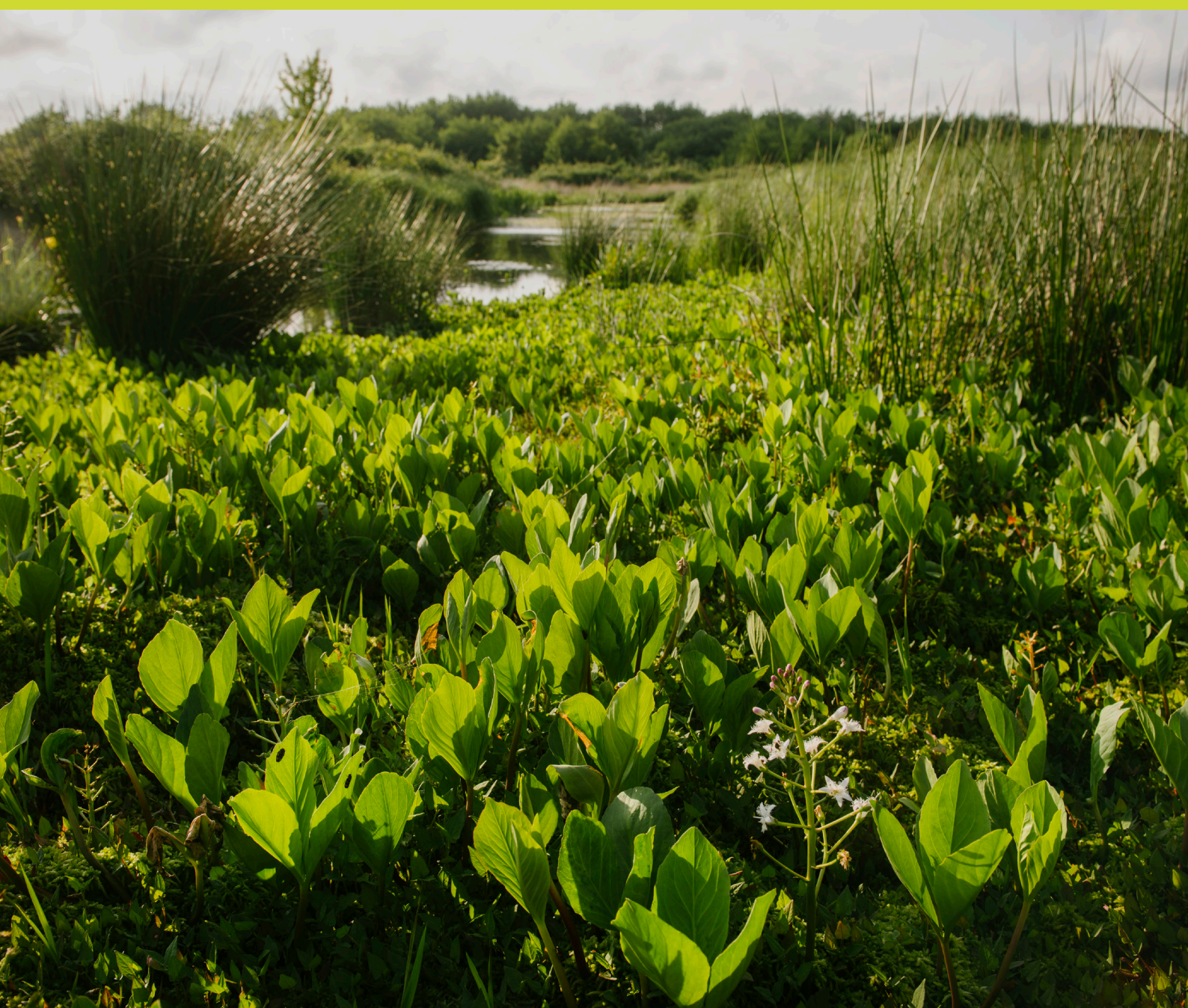
ამფიბიებიდან-კასპისა და ჭაობის კუ, ჩვეულებრივი გომბეშო, მწვანე ბაყაყი, ჩვეულებრივი ვასაკა და სხვა, ხოლო რეპტილიებიდან კი - წყლის ანკარა, ჩვეულებრივი

ანკარა, ბოხმეჭა, გველხოკერა, ზოლიანი ხვლიკი, ჩვეულებრივი ტრიტონი და სხვა.

თევზებიდან არხებში ქარიყლაპია, კარასი, ქორჭილა და მდინარის გველთევზა გვხვდება.

იშვიათ და გადაშენების პირას მყოფი ცხოველებიდან აღსანიშნავია წავი (*Lutra lutra*). რაც შეეხება ფრინველებს, აქ მრავლად ვხვდებით, როგორც საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ (5 სახეობა: შავი ყარყატი; მცირე კირკიტა; ბექობის არწივი; თეთრკუდა არწივი; დიდი მყივანა არწივი), ასევე ევროპის მასშტაბით (28 სახეობა) იშვიათ და გადაშენების პირას მყოფ სახეობებს, ასეთებია: ოქროსფერი კვირიონი, ალკუნი, მცირე ჩვამა, ყვითელი ყანჩა, იგეოსი, შავი ყარყატი და სხვ.

გარდა ამისა, აქ გლობალური საფრთხის წინაშე მყოფი ფრინველების 7 სახეობაა წარმოდგენილი, მაგალითად: ველის ძელქორი, მცირე კირკიტა, ველის პრანჭია, დიდი ჩიბუხა, ღალღა და სხვ.

„Unforgettable memories are created here“

Kobuleti Protected Areas

Kobuleti Protected Areas

Established in 1998.

Tamar Gogitidze, Visitors Service Specialist, Tel: 577 10 18 97

Address: 4 Leselidze St., Kobuleti

Kobuleti Protected Areas (Kobuleti State Reserve and Managed Reserve) was established to save unique waterfowl habitat wetland ecosystems of international importance, as natural heritage of high values, which have been recognized by the Ramsar Convention. The mentioned wetlands are located in Achara autonomous republic and include the north-eastern part of Kobuleti coastal plain and are distinguished by the diversity of birds and plants.

Kobuleti Protected Areas is an important habitat for migrating, nesting, and wintering waterbird species. Existing species are of great interest to botanists: the white sphagnum moss and carnivorous drosera.

Kobuleti Protected Areas include sphagnum peat of Ispani 1 - and Ispani, with arranged trails where visitors can carry out educational-scientific tours. The visitors center is combined into an administrative building. It is also possible to rent skis and walk along with sphagnum peat.

Kobuleti Protected Areas Tourist Trails

Ispani 2

/ 500 m, 2 hrs, pedestrian, difficulty: easy /

The path goes from the entrance of the protected area to the bird watching tower. Visitors go via the so-called "Smekalovka Channel", and if they look closely, they will be able to notice a blue-colored bird called the Kingfisher. If you are lucky, you may come across rare wetland turtles, whose home is here. On the way to the sphagnum dome, you will see information boards that tell about the uniqueness of the protected area, flora and fauna, local climate and Ispani bronze age archeological settlement remains as well as a profiled diagram of the sphagnum dome. For birdwatching lovers (this area is protected by the Ramsar Convention) it is possible to rent binoculars, especially in spring and autumn, which is the best period for observing migratory birds.

White Moss

/ 1 km, 3 hrs, pedestrian, difficulty: easy /

While crossing Shavi Ghele (black creek) river, visitors will observe such rare species of Georgian flora as bur-reed, nymphaea, and the Spring snowflake that blossoms in early spring; Then turn to the left and from the Shavi Ghele bridge, after passing through rushes starts Ispani Strict Nature Reserve – the first percolative sphagnum mire Ispani 2. The visitor will go through lianas in an alder forest until they reach royal fern – a species of the ice age. While moving on sphagnum "carpet", the administration of the protected area has special skis for rent in order not to damage the unique hydrological regime of the ecosystem.

Drosera Trails

/ 1 km, 3 hrs, pedestrian, difficulty: easy /

The trail starts from the entrance of the protected area and goes along the right side of "Smekalovka Channel" for 100 m. The Managed Reserve starts after a wetland field, where one will go through domes created by sphagnum. On these domes grow several sphagnum species such as pontic rhododendron, Yellow Azalea, and dwarf shrubs. Visitors can walk on the sphagnum carpet which is the reason for the warm and mild climate in Kobuleti. It is a species that protects adjacent areas from flooding (it can absorb water 25 times its weight). Due to the white moss dominance, there is an acidic environment. While strolling between domes you will come across a plant that exists only in an acidic environment and has a special feature - eating insects; this plant is called sundew or drosera.

პანდემიები

იუსტინიანეს ჭირი

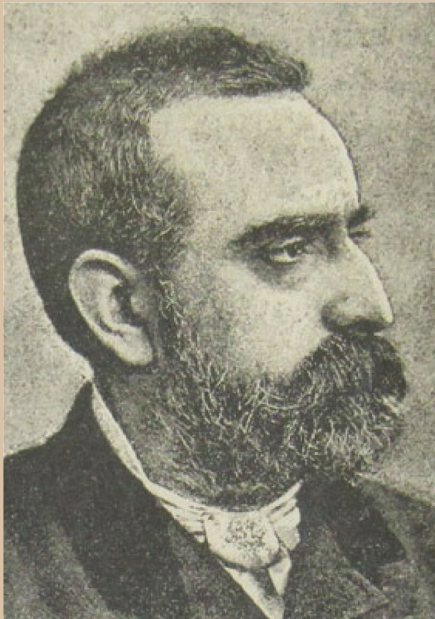
541-549 წლებში ე.წ. იუსტინიანეს ჭირი (THE PLAGUE OF JUSTINIAN), პირველი ჭირის პანდემია გავრცელდა. ჭირისთვის დამახასიათებელი სიმპტომები იყო: მსუბუქი ცხელება და შეშუპება, რომელიც რამდენიმე დღეში კომატოზურ მდგომარეობაში აგდებდა დაავადებულს. ჭირი ხმელთაშუა ზღვის აუზიდან გავრცელდა ევროპასა და აღმოსავლეთის ქვეყნებში. ჭირის სახელწოდება დაკავშირებულია ბიზანტიის იმპერატორ კონსტანტინე I-თან (527-565), რომელიც დაავადდა და 542 წელს გამოჯანმრთელდა. მე-8 საუკუნის შუა წლებამდე ჭირის პანდემია რამდენჯერმე გავრცელდა.

შავი ჭირი, შავი სიკვდილი

XIV საუკუნეში „შავი ჭირის“, „შავი სიკვდილის“ (ლათ. ATRA MORS) პანდემია გავრცელდა. ჭირის პანდემია თავდაპირველად გობის უდაბნოში შეინიშნებოდა, მალე კი - აზიის, ევროპის, ჩრდილო აფრიკის მრავალ ქვეყანას მოედო და მილიონობით ადამიანის სიცოცხლე (60 მილიონი ადამიანი) იმსხვერპლა. დაავადებისათვის დამახასიათებელი სიმპტომები იყო: ციებ-ცხელება, კანკალი, ოფლიანობა, თავის ტკივილი, ასევე წყლულები, ე.წ. „ბუბონები“ (BUBONIC PLAGUE). ბუბონები კისრის, ილიისა და ბარძაყის მიდამოებში ჩნდებოდა. წყლულები თავდაპირველად ვარდისფერი შეფერილობის იყო, შემდეგ წითელ ფერს იღებდა, ბოლოს კი შავდებოდა. XIV საუკუნის დოკუმენტებში პანდემია „უდიდესი სიკვდილიანობის“ სახელწოდებითაა მოხსენიებული (ინგ. HYGE MORTALYTE, გერ. GROSZE PESTILENTZ, ესპ. PELIGRO GRANDE). პანდემიის რამდენიმე ტალღა გავრცელდა. პირველი ტალღა 1346-1353 წლებში დაიწყო, მეორე 1369 წელს, მესამე 1369 წელს და მსოფლიოს რამდენჯერმე შეახსენა თავი. „შავმა ჭირმა“ სხვადასხვა დროს არაერთი სამეფოს ოჯახის წევრი შეიწირა. მათ შორის: ბიზანტიის იმპერატორის მანუელ II პალეოლოგოსის ორი შვილი - მიხეილი და დიმიტრი; ბიზანტიის იმპერატორის იოანე VIII მეუღლე; საქართველოს მეფე გიორგი V ბრწყინვალე; საქართველოს მეფე ბაგრატ IV მეუღლე დედოფალი ელენე და სხვ.

1885 წელს ექიმმა ჯაიხს ფარანაძე ქოლერის პირველი ვაქცინა შექმნა.

შალვა აბოშიძე, ქალი სკოლისმწიფი, გაზეთის „დროშაზე“ თეატრის პარკეტიდან წლის დამთავრებამდე ფასი სხვით მართა

შალვა აბოშიძე, ქალი სკოლისმწიფი, გაზეთის „დროშაზე“ თეატრის პარკეტიდან წლის დამთავრებამდე ფასი სხვით მართა

შალვა აბოშიძე, ქალი სკოლისმწიფი, გაზეთის „დროშაზე“ თეატრის პარკეტიდან წლის დამთავრებამდე ფასი სხვით მართა

„დღეს მესამე დღეა, რაც ავდექი. 3 კვირა ლოგინში ვიწევი. ამ ახალმა ავადმყოფობამ ჩემზედაც სინჯა თავისი ძალა. ერთხელ 10 დღე ვიწევი, მოგრიჩი, ავდექი. მეორედ კიდევ გავცივდი და უფრო საშინელი რამ დამემართა. მთელ ჩემს სხეულს დაუარა ამ „ისპანკად“ წოდებულმა სატკივარმა. სიცხე დიდი მქონდა, 40 გრადუსზე მეტი. ძალიან და ძალიან დავიტანჯე. ორი დღე სულ გაუძირველად ვიწევი, რადგანაც ყველა ძეგლები მტკიოდა. ეპიდემია თბილისში. ერთი სახლი არ არის, რომ ავადმყოფი არ იყოს იქ. თუ გაცივდა ადამიანი და ფილტვების ანთებაზე გადავიდეს, ძალიან ძნელია. ამ მოკლე ხანში ძალიან ბევრი მოკვდა. გაფრთხილება უნდა. ჩვენთან: მე, დედა და კატუნა ვიწევი. დედაკაცი არა გვყავდა. მამა სამსახურში არ დადიოდა და გვივლიდა. სადილსაც ის აკეთებდა, მაგრამ ვაი იმ სადილს, სუფის მაგივრათ რაღაც ფაფას აკეთებდა.“

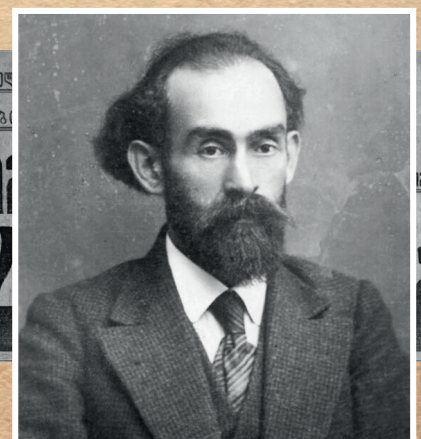
მარო მაყაშვილის ჩანაწერები, 1918 წელი

ქალაქში უკვე იყო ხოლერის შემთხვევა. უკვე სიცხე იწყება და შეიძლება ხოლერის ეპიდემიამაც იფეთქოს, იცოდეთ, რომ ეს ზღაპრულად პირობებში, საუკეთესო საშუალება ხოლერის წინააღმდეგ არის აცრა. ვაქცინაციები დამზადებულია ქალაქთა კავშირისა და სამხედრო მედიცინის ლაბორატორიაში და გადასინჯულია სპეციალური კომისიის მიერ.

ეს აცრა უვნებელი და უმტკივნეულოა.

აცრა მოხდება 1 ივლისიდან, დილის ათიდან დღის 3 საათამდე ქალაქის საავადმყოფოებში: ცენტრალურ (სალდათის ბაზრობა), ავლაბრის (კახეთის მოედანი) და კუკიის (ანდრეევს ქუჩა). მოქალაქენო! აიცარით ხოლერა, ურჩიეთ აცრა თქვენს ნაცნობებსაც, ამით თქვენ დაიფარავთ თქვენ თავსაც და ახლობლებსაც საშინელი ავადმყოფობისაგან.

ქალაქის თავი ბენია ჩხიკვიშვილი.

ანატორიის აკლდამები

„შატილიდან 4 კილომეტრის მანძილზე მდინარე არდოთის და არგუნის შესართავთან, მაღალ კლდეზე მდებარეობს მკვდარი ქალაქი - ანატორი, რომლის აღმოცენებაც, თუ ძველ თქმულებებს დავუჯერებთ, ეკუთვნის იმ დროს, როდესაც ამ მხარეში მძვინვარებდა ეპიდემია და ხალხი ამ ავადმყოფობის თავიდან აცილების მიზნით აგებდა განსაკუთრებულ ბინებს, სადაც ათავსებდნენ ავადმყოფებს და სადაც ეს ავადმყოფები იხოცებოდნენ კიდეც. რამდენიმე ასეთი ნაგებობაა ხევსურეთში, ზოგიერთ მათგანში დღესაც შეხვდებით ადამიანის ჩონჩხებს“.

ოფიციალური ცნობანი ხოლერის შესახებ

მიხეილის სამკურნალო, დილით, 20 ივლისს იყო ხოლერით ავადმყოფი 11 კაცი და ოთხი ქალი; იმ დღეს მოიყვანეს 3 კაცი და ერთი ქალი: ეს ავადმყოფნი საეჭვონი არიან. მორჩა ორი კაცი: იმ ღამეს არაგინ მიუყვანიათ. გარდაიცვალა 3 კაცი. ტფილისის მაზრის უფროსი იუწყება: წყნეთში ავად გახდა ხოლერით ერთი კაცი; სოფ. გოუბანში 14 ივლისს ავად გახდა სამი, მოკვდა ორი. გორის მაზრაში უფროსი იუწყება: 20 ივლისს არაგინ გადაცვლილა. ავად 10 კაცია. 20 ივლისს ბორჯომში გარდაიცვალა მარიამ პორტნოვი. სიციხურში გარდაიცვალა ერთი გლეხის დედაკაცი. რუისშიც მოკვდა 19 ივლისს ერთი ავადმყოფი. სოფ. ურბნისში მოკვდა ერთი დედაკაცი; 20 ივლისს სამი ავადმყოფი დაარჩა. სოფ. ცხრამუხაში გარდაიცვალა ერთი გლეხი. საქართველოს სამხედრო გზაზე, დიდმის საყარაულოსთან, იპოვეს გვამი ხოლერით გარდაცვალებულისა.

სიღნაღის მაზრის უფროსი იუწყება: დედოფლის წყაროზედ დაბინავებულ გადმოსახლებულთა შორის, 16 ივლისს, კიდეც გარდაიცვალა ერთი დედაკაცი. სხვა აღარაგინ გამხდარა. ზემო მაჩხაანში და მირზაანში ავად გახდა 3, მოკვდა ერთი. სამნივე ავად გამხდარან შირაქის მინდორში. ბორჩალოს მაზრის უფროსი იუწყება: სოფ. კაჩულოს ახლოს იპოვნეს ხოლერით ავადმყოფი სპარსელი, რომელიც გარდაიცვალა 14 ივლისს. სოფ. ძველ-ქვეშში გარდაიცვალა ჩაფარი ყარაჰუსეინოღლი. სოფ. ჭილაურში, დუშეთის მაზრა, 16-21 ივლისამდე ავად გახდა 17, გარდაიცვალა ერთი. ბინმენდში გარდაიცვალა ერთი. სოფ. ზეიდლიანთკარში ავად გახდა 5 კაცი, გარდაიცვალა 4.

გაზ. ივერია, 1892, 22 ივლისი, №154

ბორჯომი: ხოლერამ აქაც იჩინა თავი. აგარაკად მოსულებს გულები დაუსკდათ. ბევრი აბასთუმანში აპირებდა გაქცევას, მაგრამ ვერ მოახერხეს, რადგან აბასთუმანთან მისვლა-მოსვლა, მთავრობის განკარგულებით შეწყვეტილია. ბევრი მაინც გავიდა ბორჯომიდან.

თიანეთი: ხოლერას ამბებმა აქამდისაც მოადწია და არა მარტო ამბად, არამედ საქმითაც. ერწოში სოფ. თრანის მახლობლად ოთხი თუ ხუთი კაცი იმსხვერპლა.

საბურამო (დუშეთის მაზრა): ყველაზედ ძალიან თავი იჩინა სენმა სოფელს ჭილაურაში. მცირე ხანში რვა კაცი მოკვდა და ცხრაც ავად არის. ამ სოფლის მცხოვრებთა რიცხვი კი თოთხმეტს კომლს არ აღემატება. საჭიროა მოშველება ექიმისა და წამლებისა. ხალხი სწუხს და აღარ იცინის, რა ჰქნას. ბინმენდშიაც მოკვდა იმერელი ხორველით. ქალაქიდან იყო მოსული. ხალხი ახლოს არ მიეკარა და მიცვალებულის ძმა, რომელიც აქ მეზადედ იყო, იძულებული შეიქნა თვითონ გაეთხარა საფლავი ბაღის ბოლოს და მარტოვას დაემარხნა. დამარხა კი თვითონაც შიშით მეორე დღეს იმერეთისკენ გაიქცა და თან გაჰყვნენ დანარჩენი მეზადეებიც და თავიანთ ნამუშევარზედ ხელი აიღეს. მართალია აქ ერთი ფერშალია, მაგრამ ოთხი სამამასახლისო აბარია და აბა რას გახდება. ბინმენდის მცხოვრებნიც გახიზნას აპირობდნენ ტყეებში, მაგრამ დავამშვიდეთ და ეხლა სასოფლოს ფული გამოიღეს და სხვადასხვა წამლებს ჰყიდულობენ. ერთის, სიტყვით, ზრუნვა და დახმარებაა საჭირო, თორემ შეიძლება ჭილაურას დღე ყველა სხვა სოფელსაც დაადგეს.

სოფ. ხორბი: (ზუგდიდის მაზრა): თუ ხოლერის გაჩენა ცუდ-ჰაერსა და სიბინძურე-უწმინდურებაზეა დამოკიდებული, პირველად უთუოდ აქ იჩენდა თავს; მაგრამ ადგილობრივი ბოქსული ბ-ნ ბ. გაბუნია მხნედ შეუდგა სიბინძურე-უწმინდურების მოსპობასა და ამ გარემოებამ ბევრი უშველა სოფელს. როგორც ყველა სხვა საქმეს, ამ საქმესაც მარჯვედ და მხნედ შეუდგა ბოქსული. ყოველგან სადაც ჭაობები იყო, აშრობენ, სწმენდნენ ასუფთავებდნენ გზებს, ეზოებს, აგრეთვე თხრილებში ჩარჩენილ წყლებს აშრობენ.“

გაზ. ივერია, 1892, 22 ივლისი, №154

წერილი ქართლიდან

„დღეს დღის ვარმად გამხდარა ხორელა, ანუ როგორც ხალხი ხმარობს-ხორველა. ყველას ენის წვერზედ ეს სიტყვა აკერია; გაგვიჭირვა საქმე, რაღა! ამ თვალთ უჩინარმა, პანანკინტელა ჭიამ გაზაფხულზედვე გამოაცხადა ომი და ნელ-ნელა შემოუდგა სპარსეთიდგან ხალხის მუსვრას, შემობრძანდა ბაქოში და აქედგან რაზმები გაჰფანტა მთელს ვოლგის ნაპირზედ რუსეთში და არც ჩვენი ქვეყანა დააგდო უნუგებოდ. საქართველო მაინც ძველის-ძველადვე სპარსეთისაგან იყო აკლესულ-ამოვარდნილი და, რა დააკლდა, ახლა ამ გასაოხრებელის ბაცილებით გვიჭირვებს საქმესა. მტრობაც ამისთანა უნდა ია!“...

გამ. ივერია, 1892, 22 ივლისი, №154

წერილი დუშეთის მაზრიდან

„ვერ წარმოიდგენთ რა საშინელ ყოფაშია დუშეთის მაზრა: სრულად უპატრონოდ დაგდებულია მაშინ, როდესაც ხოლერა გაძლიერებული დაიარება. ... სოფლებიდან ხალხი მირბის ტყეში, შინა ჰრჩებიან იმისთანანი, ვისაც ილაჭი არა აქვს ნასვლისა სიღარიბით თუ სხვა რამ მიზეზით. ბულაჩაური მთაღ აიყარა, საგურამო, წინამძვარიანთ კარი სულ გაიხიზნა ტყეებში. შინ მოტანილს მოსავალს ძალღი და ღორი სჭამს. ერთი სოფელი ჯიღაური ლამის მთლად ამოწყდეს. ... ეხლა თითქმის სახლი არ არის, რომ...“

სოფლა მაკოთაში.

„წოგე მრგია“-ნი დაბეჭდილია გარკვეულმა სამედიკოო ღვაწტ-მწერისა, რომლითაც უნდა იხელმძღვანელოს ყოველმა ადგილობრივმა მოაზროვნემ და აღმზრდელმა, უცხო სოფლებით გახლდათ ვინმე ავად. ამ განკარგულების ძალით მათი ფილია:

1) მუდმივადვე გამოაცხადონ საყოველთაოდ ეს აზრები.

2) მასვე ბანება, რომ იმ ექიმებმა, რომელნიც შევიდნენ ამ გეგმაზედ, სახლის პატრონებმა, ოჯახის უფროსებმა და სხ., რაც შეიძლება, სწრაფადვე პოლიკლინიკის ყოველი შემთხვევა ხოლერით ავად გახდეს.

3) მუდმივადვე დაიშროს სა-ექიმო აღილება, სადაც ექიმის შეუძლია. უფროდ, დაშრობა აღმოუჩინონ სახოლგო ფაქტობრივად ავადმყოფებს და ღირის ხალხს დაურიგონ სასაფლაოები წამლები და წიგნები.

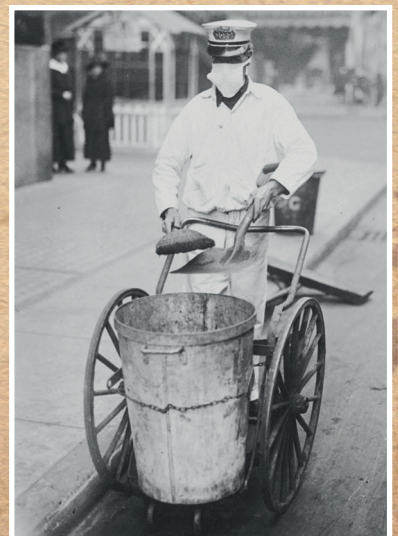
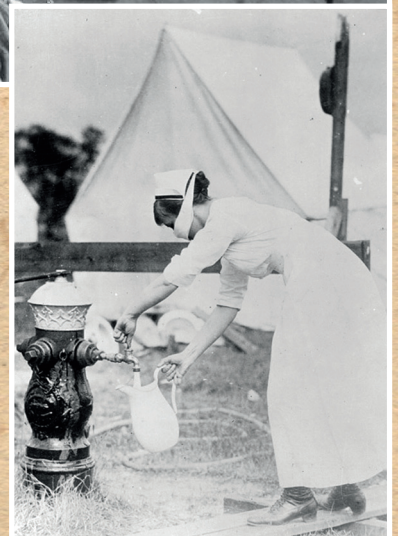
4) მხარამ ღირის-ბიჭია, რომ ხოლერით ავად-გამდარნი ცალკე დაუფინონ საფლავო-ფურცლები ანუ სახოლგო ლაზარეთები.

5) სასტიკი ყოფილება ექნას მოცული ხოლერის განვლის გადართვა და დეზინფექცია, აგრეთვე გასუფთავება ავადმყოფების საცხოვრებლის (საქალის, ტანსაცმლისა და ლოგინისა) და სახლების.

6) მაშინვე ბანება, რომ ხოლერით დაზარალებულნი დაიშრონ, სადა შესაძლებელია, განკარგული ხოლერის სასაფლაო.

7) მაშინვე საშუალება ძველის ტანსაცმლის გაწმენდა მოსალოდნელის საშრობის ასელებად.

8) მუდმივადვე ყოველ-ღერე-ყოველ-ღერე განკარგული სწრაფად აღმოჩენა, დაზარალებული, რომელიც იმავე, თუ რა სწრაფადვე მოსალოდნელად მოსული და გასული იყო არა მარტო და სხვ. და სხვ.

1772 წელს საქართველოს ისტორიაში მასობრივი აცრის პირველი შემთხვევა უკავშირდება. ერეკლე მეორემ ყვავილის დაავადებისგან ასზე მეტი ბავშვი აცრა, რაც საკუთარი შვილის, იულონის საჯარო აცრით დაიწყო.

1772 წლით დათარიღებულ წერილში ერეკლე მეფე წერს, რომ მის შვილს იულონს მაღალი სიცხე აქვს და უნდა აიცრას, რადგან ქალაქში ყვავილის ეპიდემიაა მოდებული.

„ჩვენს შვილ იულონს ყვავილი აუჭერით და გაცხელებული არის. ქალაქში დიდი მრავალი ყვავილი გაჩნდა და გახიზნას ვაპირობთ.“

ერეკლე II ყვავილის ეპიდემია მე-20 საუკუნეშიც გაგრძელდა, მაგრამ ვაქცინაციის გამო სიკვდილიანობის მაჩვენებელი ძალიან შემცირდა. ვაქცინის ტექნოლოგიურად დახვეწის შედეგად კი 1979 წელს ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ ყვავილი ოფიციალურად გამოაცხადა გამქრალ დაავადებად.

ცენტრალურმა ბაქტერიოლოგიურმა ლაბორატორიამ (სერ-გიევის ქუჩა №4) მიიღო პარიზიდან პასტერის ინსტიტუტიდან დიფტერიის საწინააღმდეგო ახალი შრავი, რომლის თვითველი ამჟამად შესდგება 2500 ერთეულიდან. შრავის გაცემა ავადმყოფთათვის შეიძლება მხოლოდ ექიმების გამოწერით. ავადმყოფის პატრონმა შრავის მოთხოვნასთან ერთად უნდა წარმოადგინოს შედეგები ტფილისის ერთ-ერთ ლაბორატორიაში წარმოებულ ანალიზისა.

გამ. საქართველოს რესპუბლიკა, 1920, 1 თებერვალი, №24

ყოველწლიურად სხვადასხვა ვაქცინას მილიონობით ადამიანის სიცოცხლის გადარჩენას უნდა ვუმაღლოდეთ. მოსახლეობის მასობრივი ვაქცინაცია რჩება პანდემიასთან ბრძოლის მთავარ ეფექტურ იარაღად.

COVID-19-ის უსაფრთხო და ეფექტური ვაქცინების შემუშავება უდიდესი წინგადადგმული ნაბიჯია პანდემიის წინააღმდეგ გლობალური ბრძოლის პროცესში, იმისთვის, რომ პანდემია დასრულდეს და ჩვენ კვლავ დაგვბრუნდეთ საყვარელი საქმეების კეთებას, საყვარელ ადამიანებთან

ერთად. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ აღიარებული ვაქცინები უსაფრთხო და ეფექტურია, განსაკუთრებით მძიმე ავადობის და სიკვდილიანობის შემცირების მხრივ.

შავი-ჭირი (შამი) და მის წინააღმდეგ საბრძოლო საშუალება

ინდოეთში მოვლენილი შავი ჭირის გავრცელება და შორეულ ქვეყნებში მისი გადასვლა გადმოსვლა იმდენად მოსალოდნელი გახდა, რომ კარგა ხანია ყველა სახელმწიფოებმა მის დასახელებად გაცხარებული მზადება დაიწყეს. ევროპას შავი ჭირით მოდებულ ქვეყნებთან მისვლა-მოსვლა აქვს გამართული, და ამ მისვლა-მოსვლას ადვილად შესაძლებელია შავი ჭირიც გადმოჰყვეს, კარანტინებმა ვერ დაგვიფარონ, და ევროპის სახელმწიფოებს და ქვეყნებს შემოერიოს... თუ შავი ჭირის შემოსვლა მოსალოდნელია, მაშ საჭიროა ყველა ღონისძიება ვიხმართ, მოვემზადოთ მის წინააღმდეგ საბრძოლველად; საჭიროა გავიცნოთ საზარელი მტერი, მისი ძალა, თვისებები, რომ ჩვენი ბრძოლა უფრო საბრძოლო და მოფიქრებული იყოს. მხოლოდ საჭიროა, რომ მეცნიერებისაგან შეძენილი ცოდნა და გამოკვლეული საშუალებანი ყველამ შეიტყოს, ყველამ გაითვალისწინოს, რათა უფრო ყველა წინააღმდეგ მოემზადოს, რომ თავის თავს და მეცნიერებას ამ მოსალოდნელ უღმრთელ ბრძოლაში საუკეთესო და შეგნებული სამსახური გაუწიოს.“

ჟურ. მოამბე, 1897, №9

ხოლერასთან ბრძოლა

„საგუბერნიო სასანიტარო სააღმასრულებლო კომისიამ დაიწყო თავისი მოქმედება. პირველი კრება ამ კომისიისა შესდგა 21 ივლისს გუბერნ. კომისიარის თანამშემწის მისენკოს თავმჯდომარეობით. კრებას დაესწრნენ სამკურნალო პერსონალი თბ. ყველა დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა წარმომადგენელი. დაისვა საკითხი თბ. გუბერნიაში ხოლერასთან ბრძოლის შესახებ. ა. მიხენკომ მოახსენა კრებას, რომ ქ. თბილისი ხოლერის მხრივ აღიარებულია საშიშრად... ხანგრძლივ აზრთა გაცვლა-გამოცვლის შემდეგ კრებამ მიიღო მთელი

წყება იმ ზომებისა, რომელიც ეხლავე უნდა გატარებულ იქმნეს ცხოვრებაში, მაგალითად ლექციების კითხვა, სხვა და სხვა პლაკატების და მოწოდებათა გამოცემა, აგრეთვე ნამდვილ სასანიტარო ხასიათის ზომების მიღება. სააფთიაქო საქონლით მოვაჭრე კავკ. ამხანახობის წარმომადგენელმა კ. სარქისოვმა მოახსენა კრებას სამკურნალო მასალის უქონლობის შესახებ, გარდა ამისა მოითხოვა დახმარება აღმოეჩინოს მისდა რწმუნებულ კავკ. ამხანაგობას სამკურნალოს საქონლის შემოსატანათ ცენტრალურ რუსეთიდან, უკრაინიდან და ყირიმის სანაპიროებიდან; აგრეთვე მოითხოვა დახმარება აღმოეჩინოს მათ რწმუნებულს გერმანიაში წასასვლელად და იქიდან სხვა და სხვა მედიკამენტების მისაწვდენად. კრებამ მოიწონა სარქისოვის წინადადება და მიიღო მხედველობაში მისი განცხადება“

გაზ. საქართველოს რესპუბლიკა, 1918, №2

სააქიომ-სასანიტარო საშუალებები

5 ნოემბერს რესპუბლიკის საექიმო სასანიტარო განყოფილებასთან გაიხსნება ექიმთათვის განმეორებითი ექვსკვირეული საექიმო-სასანიტარო კურსები. კურსებზე პირველი შესავალი ლექცია დანიშნულია 5 ნოემბერს, საღამოს 5 საათისთვის, ქსენიევის ქუჩაზე №10. პირველ ლექციას წაიკითხავს პროფესორი შიროკოგოროვი. საექიმო-სასანიტარო განყოფილებამ ქალაქის თვითმმართველობის წინაშე შეამდგომლობა აღძრა კურსებზე მომუშავე ექიმების ბინის შესახებ და სთხოვა, რომ ექიმებს უფასოდ დასთმობოდათ ზუბალაშვილის სახე-

ლის თავმჯდომარე სუდენის ქუჩაზე. საექიმო სასანიტარო განყოფილებას ქ. ყვირილის თავი ბ. ბუაჩიძე დეპუტით სთხოვს, არ დაიხუროს მერვე ეპიდემიური ლაზარეთი, რადგანაც მამრავში სხვა და სხვა ეპიდემიის გაგრძელებული.

გაზ. საქართველოს რესპუბლიკა, 1918, №77

ეპიდემიასთან ბრძოლის ფონდი

„შინაგან საქმეთა სამინისტრომ დამფუძნებელ კრებას წარუდგინა პროექტი დეკრეტისა მიმდინარე წელს ეპიდემიასთან საბრძოლოვლელათ 2 მილიონი მანეთის გადადების შესახებ. დეკრეტის განმარტებითი ბარათში სხვათა შორის ნათქვამია, რომ გასულ წელს მოულოდნელათ გაგრძელებულ პარტახტიან სახადის წინააღმდეგ დროით ვერ მოხერხდა ბრძოლის დაწყება და აგრეთვე ამ მიზნით გადადებული 1 მილიონი მანეთი საკმარისი არ აღმოჩნდა. წელს კი ამ მხრივ მდგომარეობა ასეთია: პარტახტიანი სახადი უკვე გაგრძელებულია თიანეთის, ლეჩხუმის და ქუთაისის მაზრებში და ვრცელდება აგრეთვე გორის და ოზურგეთის მაზრებში. ეპიდემიასთან ბრძოლაში უმწეონი არიან თიანეთის, ბორჩალოს, ლეჩხუმის, ზუგდიდის და დუშეთის სამაზრო ერობები, ხოლო რაც შეეხება ახალციხის და ახალქალაქის ერობებს, იქ ჯერ არ არის მოწყობილი სათანადო ორგანიზაცია. ყველა ამის გამო საჭიროა ეპიდემიასთან ბრძოლა წელს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ აიღოს თავის ხელში“.

გაზ. საქართველოს რესპუბლიკა, შინაგან საქმეთა სამინისტროში ეპიდემიასთან ბრძოლის ფონდი, 1920, №39

In this article, we will discuss the Pandemics that occurred throughout the centuries and killed millions of people - Justinian Plague, Black Death, Cholera, and so on.

Anatori is one of Khevsureti's most mystical locations. This ancient Georgian village is 4 kilometers from Shatili, at the confluence of two rivers, the Arguni and the Ardoti.

According to legend, the plague (Black Death) was spread here. The whole village had been infected, and people were dying one by one. To avoid infecting the other villagers, people were even built special vaults (graves) ahead of time. Because these vaults were so far from the village, when people realized they were infected and dying, they went to the vaults of their own volition and stayed there until death.

საქართველო - ღვინის სამშობლო

ავტორი - დავით ლორთქიფანიძე

არქეოლოგიური მონაცემებით, ქართველების ვაზთან და ღვინოსთან დამოკიდებულება ადრეული ეპოქებიდან იკვეთება. საქართველოში ღვინის დასაყენებლად ფართოდ გამოყენებული ქვევრი ნეოლითის ჭურჭლის მსგავსია, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ამ რეგიონში ღვინის კულტურას ღრმა ისტორიული ფესვები აქვს და მის უწყვეტობას აღნიშნავს. მეტად მნიშვნელოვანია, რომ ჩვენ მხოლოდ ერთი ეპიზოდი კი არა, მთლიანი სურათი გვაქვს - უძველეს დროში დავიწყეთ ღვინის წარმოება და დღემდე ვავრძელებთ მას.

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ს. ჯანაშიას სახელობის სახელმწიფო მუზეუმის ექსპედიციების მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე ნეოლითური ხანის (ძვ.წ. VI ათასწლეული) ძეგლების კვლევა XX საუკუნის 60-იან წლებში დაიწყო. სხვადასხვა დროს მას ხელმძღვანელობდნენ ალექსანდრე ჯავახიშვილი, ოთარ ჯაფარიძე და თამაზ კილურაძე. სწორედ ამ ძეგლებზე იქნა აღმოჩენილი უძველესი ღვინის ჭურჭელი, რომელიც სამეცნიერო საზოგადოებას ჯერ კიდევ XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან აძლევდა იმის ფიქრის საბაბს, რომ საქართველო ღვინის სამშობლო იყო.

ღვინის ჭურჭელი ყურძნის მარცვლების რელიეფური გამოსახულებით. ხრამის დიდი გორა. ძვ.წ. VI ს.
ფოტო: საქართველოს ეროვნული მუზეუმი / მირიან კილაძე

Wine clay vessel decorated with image of grape seeds. Khramis Didi Gora. 6th millennium BC.

Photo: Georgian National Museum/ Mirian Kiladze

1999 წელს ლონდონში ღვინის ქალაქი „ვინოპოლისი“ გაიხსნა, სადაც კომპანია GWS-ის ხელმძღვანელების, ლევან გაჩეჩილაძის და თამაზ კანდელაკის ინიციატივითა და საქართველოს საელჩოს მხარდაჭერით საქართველოს კუთხე შეიქმნა, რომელსაც „საქართველო - ღვინის სამშობლო“ ეწოდა. „ვინოპოლისის“ საგამოფენო დარბაზში საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში დაცული სამუზეუმო ასლებით წარმოდგენილი იყო ქართული ღვინის ისტორია. მოგვიანებით აკადემიკოსმა ლევან ჭილაშვილმა ამ თემას წიგნი-ალბომიც მიუძღვნა.

ვარაუდი იმის შესახებ, რომ საქართველო ღვინის სამშობლოა, საერთაშორისო ლიტერატურაში ცნობილმა მწერალმა, ჰიუ ჯონსონმა გამოთქვა თავის წიგნში „ღვინის ისტორია“, რომელიც 1989 წელს გამოიცა. მოგვიანებით იგივე ვარაუდი გამოთქვა ღვინის ისტორიის აღიარებულმა მკვლევარმა, პენსილვანიის უნივერსიტეტის პროფესორმა პატრიკ მაკგოვერნმა, რომელმაც 1998 წელს იმოგზაურა საქართველოში. 2003 წელს კი გამოსცა წიგნი „უძველესი ღვინო“, სადაც კავკასია ღვინის სავარაუდო სამშობლოდაა მოხსენიებული.

ეს ვარაუდები ძირითადად ემყარებოდა ზემოხსენებული არქეოლოგიური გათხრების დროს აღმოჩენილი ყურძნის ნიჰების კვლევას, თუმცა, სამწუხაროდ, მაშინ საერთაშორისო სამეცნიერო საზოგადოება მათ არ აღიარებდა, რადგან ვერ ხერხდებოდა აბსოლუტური დათარიღება.

ღვინის თემას 2006 წელს დაუკავშირდი, როდესაც ეროვნულ მუზეუმს „ვინოპოლისში“ გამოფენის განახლება დაევა. ამ დროიდან ღვინის თემატიკის კვლევა და შედეგების საერთაშორისო საზოგადოებისთვის გაზიარება ჩვენს ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებად იქცა. ამ პერიოდიდანვე განახლდა გათხრები ნეოლითის ხანის არქეოლოგიურ ძეგლებზე, ხოლო სავაჭრო-სამრეწველო პალატასთან, რომლის პრეზიდენტი ჯემალ ინაიშვილი გახლდათ, შეიქმნა ღვინის ისტორიის ფონდი, რომლის მიზანი ღვინის კულტურის კვლევის ხელშეწყობა იყო. მის სიმბოლოდ საქართველოს ეროვნულ მუზეუმში დაცული ძვ.წ. VII საუკუნის „თამაძის“ ქანდაკება შეირჩა ვანიდან.

2008 წელს პროფ. პატრიკ მაკგოვერნი კვლავ ეწვია საქართველოს და წაიკითხა ლექცია უძველესი ღვინის ქიმიური შესწავლის საკითხებთან დაკავშირებით. რამდენჯერმე ჩატარდა ღვინის თემისადმი, მათ შორის ქვევრისადმი, მიძღვნილი სიმპოზიუმები, მაგრამ ამ ყველაფერს ფრაგმენტული ხასიათი ჰქონდა და მხოლოდ 2014 წლიდან, ასოციაციის „ქართული ღვინო“ ინიციატივითა და საქართველოს მთავრობის მხარდაჭერით, ღვინის ეროვნული სააგენტო, ლევან დავითაშვილის ხელმძღვანელობით, ჩაუდგა სათავეში საერთაშორისო მულტიდისციპლინარულ პროექტს „ქართული ვაზისა და ღვინის კულტურის კვლევა“.

მასში, ქართველ მეცნიერებთან ერთად, პენსილვანიის, მონპელიეს, მილანის, კოპენჰაგენის, ტორონტოს უნივერსიტეტების, ისრაელის ვაისმანის ინსტიტუტისა და მონპელიეს აგრარული კვლევების ეროვნული ინსტიტუტის (INRA) თანამშრომლები მონაწილეობენ.

პროექტის ფარგლებში, პენსილვანიის უნივერსიტეტის პროფესორის - პატრიკ მაკგოვერნის ხელმძღვანელობით ჩატარებული ბიომოლეკულური კვლევების შედეგად მარნეულის რაიონში მდებარე ნეოლითის პერიოდის „გადაჭრილი გორის“ და „შულავერის გორის“ არქეოლოგიურ ძეგლებზე უკანასკნელი პერიოდის გათხრების დროს აღმოჩენილი თიხის ჭურჭლის კედლებზე ღვინისათვის დამახასიათებელი ორგანული მუავების (ღვინის მუავა, ვაშლმუავა, ქარვამუავა და ლიმონმუავა) არსებობა დადასტურდა, რაც *Vitis vinifera*-ს ვაზის ჯიშისგან დამზადებული ღვინის მარკერია. საქართველოს ეროვნული მუზეუმის მეცნიერების ელისო ყვავაძისა და ნანა რუსიშვილის მიერ მუზეუმში ჩატარებულმა პალეობოტანიკურმა კვლევებმა ცხადყო, რომ აღრეული ნეოლითის ხანაში ამ რეგიონში ვაზის კულტურა ფართოდ იყო გავრცელებული. მილანის

სავარძელში მჯდარი მამაკაცი ყანწით ხელში - ე.წ. თამაძა. ბრინჯაო. ძვ.წ. VII-VI ს. ფოტო: საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
Seated figurine holding a rhyton for wine - so-called toast-master. Bronze. 7th-6th centuries BC. Photo: Georgian National Museum

ჭურჭელი. ტერაკოტა. არუხლო. ძვ.წ. VI ს.
ფოტო: საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
Vessel. Terracotta. Arukhlo. 6th millennium BC.
Photo: Georgian National Museum

უნივერსიტეტის მკვლევრებმა, ოსვალდო ფაილას ხელმძღვანელობით, აღადგინეს ძვ.წ. VI ათასწლეულის კლიმატი და დაადასტურეს, რომ ქვემო ქართლში 8000 წლის წინ ვაზის კულტივირებისთვის შესაბამისი პირობები იყო, ხოლო ისრაელის ვაისმანის ინსტიტუტში, ელიზაბეტა ბოარეტოს ხელმძღვანელობით, განხორციელებული ლაბორატორიული კვლევების შედეგად, C14-ის დათარიღების მეთოდით ნიმუშების ასაკი ძვ.წ. 6000-5800 წლებით განისაზღვრა, რაც 600 წლით უფრო ძველია, ვიდრე აქამდე უძველესად მიჩნეული ღვინის კვალი ზაგროსის მთიანეთიდან (ირანი).

მიმდინარე წლის ნოემბერში, აშშ-ის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის სამეცნიერო ჟურნალში PNAS გამოქვეყნდა სტატია სახელწოდებით „საქართველოს ადრეული ნეოლითური ღვინო სამხრეთ კავკასიიდან“, რომელიც აღწერს ჩატარებულ კვლევასა და მის შედეგებს და ადასტურებს, რომ აქ მოსახლე ტომები ღვინოს ჯერ კიდევ ძვ.წ. 6000-5800 წლებში, ე.ი. 8000 წლის წინ აყენებდნენ.

ღოქი ვრეხილი სახელორით. ტერაკოტა. სამთავრო. ძვ.წ. VI ს.
ფოტო: საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
Jug with twisted handle. Terracotta. Samtavro. 6th century BC.
Photo: Georgian National Museum

სტატიას წინ უძღოდა ქართული ღვინის 8000-წლოვანი ისტორიის ამსახველი გამოფენა საფრანგეთის ქალაქ ბორდოში, სადაც „ღვინის ქალაქმა“ (La Cité du Vin) საქართველოს ეროვნული მუზეუმის კოლექციებში დაცულ არქეოლოგიურ და ეთნოგრაფიულ ექსპონატებს, არტეფაქტების ასლებსა და ფოტომასალას უმასპინძლა და საქართველო წარდგა როგორც პირველი „მონვეული ვენახი“.

„მონვეული ვენახი“ გამოფენათა ციკლის ნაწილია, რომლის ორგანიზებაც ბორდოში ახალგაზსნილმა ღვინის ცივილიზაციითა და კულტურის ცენტრმა, იგივე „ღვინის ქალაქმა“, ითავა. საგამოფენო კონცეფცია ფართო ქრონოლოგიურ ჭრილში ღვინის კულტურასთან დაკავშირებული არტეფაქტების ჩვენებას გულისხმობდა არა მხოლოდ დიდი წარსულით, არამედ ათასწლეულების განმავლობაში მისი უწყვეტობით. გამოფენის ამოსავალი წერტილი მეღვინეობის საწყისი ეტაპის - ნეოლითის ეპოქის სწორედ ის არქეოლოგიური აღმოჩენები იყო, რითაც ქართული ღვინის ასაკი 8000 წლით განისაზღვრა, პროექტის „ქართული ვაზისა და ღვინის კულტურის კვლევა“ ფარგლებში.

თანამედროვე სამეცნიერო საზოგადოება სულ უფრო მეტი დამატებლობით აღიარებს საქართველოს „ღვინის სამშობლოდ“. ამას, ერთი მხრივ, მოწმობს ვაზისა და ღვინის კულტურასთან დაკავშირებული უძველესი არქეოლოგიური მასალა და, მეორე მხრივ, არქეობოტანიკური მონაცემები. მსოფლიო სამეცნიერო საზოგადოება თანხმდება, რომ მეღვინეობის უძველესი კვალი სწორედ საქართველოს ტერიტორიაზე იქნა აღმოჩენილი, საიდანაც ის შემდეგ გავრცელდა მთელს მსოფლიოში და უდიდესი გავლენა იქონია სოფლის მეურნეობის, ხალხთა კულტურის, ბიოლოგიის, მედიცინისა და, ზოგადად, ცივილიზაციების ჩამოყალიბებაზე.

*სტატია თავდაპირველად გამოქვეყნდა ჟურნალ National Geographic Magazine - საქართველოს 2017 წლის დეკემბრის ნომერში

ღოჭი. თიხა. ულიანოვკა. ახ.წ. I-II სს.
ფოტო: საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
Pitcher. Clay. Ulianovka, 1st-2nd centuries AD.
Photo: Georgian National Museum

The article is about 8000 - year history of Georgian wine. According to archeological data, the attitude of Georgians to vines and wine can be seen from a very early era. The pitcher used to make wine in Georgia is similar to the Neolithic pottery which confirms that the wine culture in this region is of historical heritage. The study of Neolithic monuments on the territory of Georgia by the expeditions of the Janashia Museum of the Georgian Academy of Science has begun. It was led by: Aleksandre Javakhishvili, Otar Jafaridze, and Tamaz Kighuradze.

In 1999, the wine city of "Vinopolis" was opened in London, where at the initiative of Levan Gachechiladze and Tamaz Kandelaki and with the support of the Georgian Embassy, the Georgian corner was established, which was called the "Georgia-home-land of wine".

გამოფენა „საქართველო მეღვინეობის აკვანი“, ბორდო, საფრანგეთი, ღვინის ქალაქი. 2017 წელი.
ფოტო: საქართველოს ეროვნული მუზეუმი / ფერნანდო ხავიერ ურკიუი
The exhibition "Georgia Cradle of Viticulture". Bordeaux, France, La Cité du Vin. 2017.
Photo: Georgian National Museum / Fernando Javier Urquijo

ეთნოსი და ბუნება

მირიან ხოსიტაშვილი - ეთნოგრაფიის დოქტორი

გეოგრაფიული (ბუნებრივი) გარემო მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ყოველი ეთნოსის ჩამოყალიბებისა და განვითარების საქმეში. დროთა განმავლობაში ეთნოსი ეგუება (ადაპტირდება) გარემომცველ ბუნებას და გარემო პირობების შეცვლა, შესაბამისად, ეთნიკურ პროცესებზეც აისახება.

გეოგრაფიული გარემო გავლენას ახდენს ამა თუ იმ ეთნოსის ეთნიკური კულტურის, მისი სამეურნეო-ყოფითი თავისებურებებისა და თვით ეროვნული ხასიათის ჩამოყალიბებაზე. ყოველი ეთნოსი მჭიდროდ არის დაკავშირებული ბუნებასთან სამეურნეო საქმიანობით. ამ კუთხით უძველესი დროიდან ეთნოლოგები გამოკვეთენ (განასხვავებენ) ადამიანისა და გარემოს ურთიერთმიმართების ორ ფორმას: საზოგადოებათა და ეთნოსთა ერთი ნაწილი ძირითადად მისადაგებულია გარემომცველ გარემოსთან და არ ცდილობს მის

შეცვლას ან გარდაქმნას. ეთნოსთა მეორე ნაწილი კი, რომელიც მისდევს ინტენსიურ მიწადმოქმედებას (ეგვიპტელები, შუმერები, ჩინელები, ქართველები...) ცდილობს ლანდშაფტის მისადაგებას საკუთარ სამეურნეო-ყოფით თავისებურებებთან.

ხშირად ერთმანეთისგან მკვეთრად დაშორებულ ნაწილებში, თუკი იქ მსგავსი კლიმატურ-გეოგრაფიული პირობებია, ყალიბდება ანალოგიური კულტურულ-სამეურნეო ტიპები: თანაბარი დონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება, მეურნეობის დარგები, საცხოვრებელი და სამეურნეო ნაგებობები და ა.შ. თუმცა მსგავს გეოგრაფიულ პირობებში მცხოვრები ყველა ხალხი ვერ აღწევს განვითარების ერთიან მაღალ დონეს. მაგალითად, ისეთივე ლანდშაფტის პირობებში მყოფმა მრავალმა სხვა ხალხმა, როგორშიც ჩამოყალიბდა ქართული ეთნოსი, ვერ ჩაუყარა

საფუძველი ინტენსიურ მინათმოქმედებას და ვერ დააგროვა ისეთი მნიშვნელოვანი აგროტექნიკური ცოდნა, როგორიც ეს უძველეს დროშივე შეძლეს მინათმოქმედმა ქართულმა ტომებმა. ქართველი ხალხის სამეურნეო თავისებურებები ისეთივე მრავალფეროვანია, როგორიც ბუნება; მთაში და მთისწინა ტერიტორიაზე ოდიტგანვე დანიშნულებული იყო მესაქონლეობა, ბარში- მინათმოქმედების მრავალი დარგი. დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოში, კლიმატური პირობებიდან გამომდინარე, განსხვავებული მცენარეული კულტურა ხარობს, ასევე განსხვავებული ჯიშები მეცხოველეობაშიც. ქართველი ხალხი განსახლების არეალს იმდენად შეეგუა და აითვისა, რომ მრავალი ენდემური ჯიშიც ჩამოყალიბდა მესაქონლეობა-მემცენარეობაში.

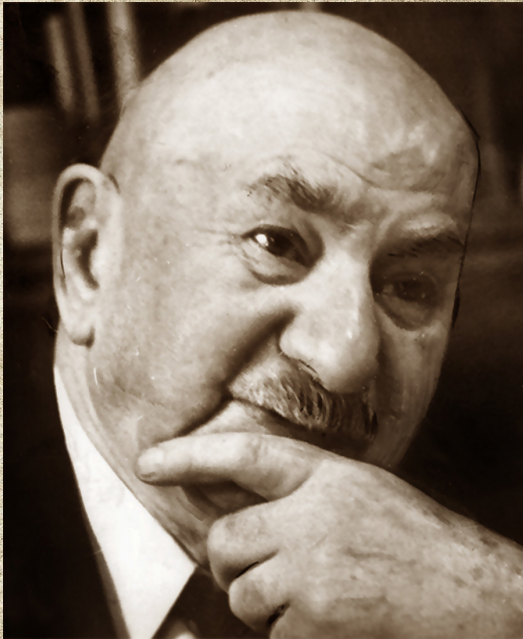
ემპირიული ეკოლოგიური ცოდნის შედეგია ნიადაგების არახელსაყრელი ბუნებრივი პირობების გაუმჯობესებისაკენ მიმართულ ღონისძიებათა რთული სამეურნეო-

ტექნიკურ სისტემათა კომპლექსები-მელიორაცია (ნიადაგის მორწყვა, ხანგძლივი წვიმებისას წყლის ხელოვნურად დაშრობა, ნიადაგის გაპატივება...); ანუ ამ მიმართულებითაც, როგორცაა ტრადიციული მინადმოქმედების კულტურაში შემონახული ეკონომიკური თავისებურებების ცოდნა, ვლინდება ეკოლოგიის პრაქტიკული საჭიროება.

ამ ბოლო დროს ეთნოლოგიურ მეცნიერებაში გამოიკვეთა კვლევის ახალი მიმართულება, რომელსაც ადამიანის ეკოლოგიას უწოდებენ. იგი გულისხმობს ადამიანისა და გარემოს ურთიერთობას ტრადიციულ ყოფაში და ამ კვლევის შედეგები უთუოდ დიდ დახმარებას გაუწევს ეკოლოგებს უკვე არსებული ხალხური ცოდნის შეთვისებისა და გაანალიზების საქმეში, რაც ქართულ ეთნოსს ოდიტგანვე გააჩნდა. ხალხური ეკოლოგია და ბუნებაზე დაკვირვება-გააზრება ეთნოსის ყოფაში, უდავოდ, დადებითად აისახება.

The geographical environment plays an important role in the formation and development of ethnicity, its ethnic culture, and national character. Over time changing environmental conditions will affect ethnic processes. Each ethos is related to nature by agricultural activities.

Recently, ethnological science has identified a new direction of research called human ecology. This means a relationship between the human and the environment, which is a great help to ecologists. Eventually, ecology and observation of nature have a positive effect on ethnicity.

1907 წელს პატარა ნიკომ სწავლა თბილისის ქართულ გიმნაზიაში დაიწყო, სადაც შეადგინა პირველი ჰერბარიუმი, აღწერა რა ლიხავისპირა მცენარეების თვისებები და მათ ქართული სახელწოდებებიც დაურთო. ეს იყო მისი პირველი ნაბიჯი დიდი მეცნიერებისკენ.

ნიკო კეცხოველი
კვანდაკვან

გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ იგი ახლად გახსნილ თბილისის უნივერსიტეტში საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე ჩაირიცხა. აქტიურად იყო ჩართული ბოტანიკის კათედრის სამეცნიერო - კვლევით სამუშაოებში. 1920 წელს მონაწილეობა მიიღო ზაქარია ყანჩაველის მიერ მოწყობილ ექსპედიციაში, თუშეთში. მან დიდძალი ფლორისტული მასალა შეაგროვა და მდიდარი ჰერბარიუმით დატვირთული დაბრუნდა უკან. ამ თემაზე ვრცელი მოხსენებაც წაიკითხა სახელწოდებით - „თუშეთი და მისი ფლორა თვალის ერთი გადავლებით“.

გამოჩენილი მეცნიერი და მწერალი ნიკო კეცხოველი 1897 წლის 26 დეკემბერს (ძველი სტილით) გორის რაიონის სოფელ ტყეიაში დაიბადა. კეცხოველები სამხრეთ საქართველოდან, კეჩხოზიდან ყოფილან. ამის შესახებ ნიკო კეცხოველი ავტობიოგრაფიულ ნარკვევებში წერს: - „ჩვენი გვარის ბინადრობა დაკავშირებულია სამხრეთ საქართველოსთან, მესხეთთან, ბორჯომის ხეობასთან. გვიცხოვრია სოფელ კეჩხოზში და სახლში ხშირად ამბობდნენ, რომ ჩვენი გვარიც სწორედ ამ სოფლიდან წარმოიშვა, მრავალ სიგელ - გუჯარში იხსენიება უკვე მე-15 საუკუნიდან, მაგრამ ჩანს, რომ მაინცდამაინც ხალხმრავალი გვარი არ ყოფილა.“

ნიკო კეცხოველის მამა, ნიკოლოზ კეცხოველი, თბილისის სასულიერო სემინარიაში სწავლობდა და იმდროინდელი სახალხო მოძრაობის აქტიური წევრი იყო, ავრცელებდა მთავრობის საწინააღმდეგო აკრძალულ ლიტერატურას, რაც მეფის უნდარმერის არ გამოპარვია და სკოლიდანაც გაურიცხავთ. იგი დაინტერესებული იყო სოფლის მეურნეობით, განსაკუთრებით - მეხილეობით, მოაწყო სანერგე მეურნეობა და სხვადასხვა ხილის ნერგებს ამრავლებდა, ცდილობდა სოფლის მეურნეობაში სიახლეების დანერგვას. თავიდან თანასოფლელები მის ამ წამოწყებას ეჭვის თვალით უყურებდნენ, შემდეგ კი თავადაც დაიწყეს მიბაძვა.

ნიკო კეცხოველის დედა, მარიამ კორინთელი, ცდილობდა შვილებისთვის საუკეთესო განათლება მიეცა, რაც ხელმოკლე ოჯახისთვის არცთუ ადვილი იყო.

მეცნიერებაში თავისი გზის დასაწყისს ნიკო კეცხოველი ასე იხსენებს: - „თანდათან იწყებოდა ქართული მეცნიერების დიდი დღეების განთიადი და დიდი და პატარა ვცდილობდით წვლილი შეგვეტანა, ვაგროვებდით ტერმინებს, სახელწოდებებს და მიგვეჩინა ისინი ხან ერთ პროფესორთან, ხან - მეორესთან, რამდენიმე წელიწადში გაიმართა სამეცნიერო ენა.“

1921 წელს ნიკო კეცხოველი დამოუკიდებლად იკვლევს გორის მაზრის ფლორას, სადაც თბილისის ბოტანიკურმა ბაღმა გააგზავნა. როგორც ცნობილია, ის დიდიდან საღამომდე მოგზაურობდა, იძინებდა იქ, სადაც უღამდებოდა. ექსპედიციაში შეგროვებული ნამუშევრების დამუშავების შემდეგ, მან გამოაქვეყნა პირველი სამეცნიერო ნაშრომი - „გორის მაზრის ნათესების სარეველა მცენარეთა გამოკვლევის ცდა“. ამავე დროს ეს იყო პირველი ნაშრომი ქართლის სარეველების სახეობრივი შემადგენლობის შესახებ.

1924 წელს იგი მონაწილეობს საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების მიერ მოწყობილ ექსპედიციაში - რაჭა-ოსეთის მარშრუტით. ექსპედიციაში მოპოვებული კოლექციების მეცნიერულად დამუშავების შემდეგ აქვეყნებს ვრცელ ნაშრომს - „მასალები სვანეთის ნათესების სარეველა მცენარეთა შესასწავლად“. იმ დროისთვის მაღალმთიან რეგიონებში ექსპედიციის მოწყობა არცთუ ადვილი იყო, მაშინ არ ჰქონდათ საძილე ტომრები, კარგები, სპეციალური ფეხსაცმელი, მთამსვლელებისთვის საჭირო იარაღები და სხვა. ამ

მოგზაურობის შედეგები და შთაბეჭდილებები ნიკო კეცხოველმა აღწერა წიგნში - „თოვლიან მთებში“.

შემდგომში ნიკო კეცხოველი აქვეყნებს ვრცელ ნამუშევარს - „საქართველოს მცენარეულობის ძირითადი ტიპები“, რომელსაც თან ერთვის მისივე შედგენილი „საქართველოს მცენარეთა გავრცელების რუკა“. აღნიშნულმა ნამუშევარმა მას დოქტორის ხარისხი მოაპოვებინა. ეს ფუნდამენტური ნაშრომი ნიკო კეცხოველის 10 -15 წლიანი საველე-საექსპედიციო მუშაობის შედეგი იყო.

მომდევნო წლებში ნიკო კეცხოველი ინიშნება ჯერ საქართველოს სასოფლო - სამეურნეო ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილედ სასწავლო დარგში, ხოლო 1945 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორად. ამ თანამდებობაზე მან 1953 წლამდე იმუშავა. მისი რექტორობისას შეიქმნა ახალი კათედრები, დაარსდა აღმოსავლეთმცოდნეობის, დასავლეთ ევროპის ენებისა და ლიტერატურის ფაკულტეტები, ასევე ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტი, გაფართოვდა სტამბა-გამომცემლობის საქმიანობა, ხელს უწყობდა სპორტის ეროვნული სახეობების განვითარებას, სწორედ მის დროს იქცა ტრადიციად ყოველწლიური ალპინისტების ჩატარება.

1941 წელს დაარსდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია, რომლის ნამდვილ წევრებად 16 მეცნიერი დაამტკიცეს. მათ შორის იყო ნიკო კეცხოველი. იგი ასევე აირჩიეს აკადემიის პრეზიდიუმის წევრად, შემდგომში კი - აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტად. მოგვიანებით მან საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბოტანიკის ინსტიტუტის დირექტორის თანამდებობა ჩაიბარა.

ნიკო კეცხოველმა 600-მდე სამეცნიერო ნაშრომი და მრავალი საბავშვო ნაწარმოები გამოაქვეყნა, რომელთა შორის განსაკუთრებით საყურადღებოა „აღმოსავლეთ საქართველოს ჭალის ტყეები და მათი აღდგენის საკითხი“. სამეცნიერო ნაშრომში დეტალურადაა განხილული ჭალის ტყეების გავრცელების არეალი წარსულში, მათი თანდათანობითი შემცირების მიზეზები, ასევე მათი აღდგენის საკითხი ტყე-პარკების შექმნით, არხების სანაპიროების გატყევებით, ხე-მცენარეების ადგილობრივი სახეობების გამოყენებით, აღნიშნული მიზნის მისაღწევად იძლევა ზოგიერთი ეგზოტიკური ფორმების გამოყენების რეკომენდაციას.

ნიკო კეცხოველის გამოკვლევაში - „მცენარეული საფარი ვახუშტი ბატონიშვილის ნაშრომში“- მოცემულია ცნობილი მეცნიერის თხზულებაში აღწერილ მცენარეთა და მათი გავრცელების კრიტიკულ - მეცნიერული ანალიზი. თავად კეცხოველი მიიჩნევდა, რომ ვახუშტი ბატონიშვილმა შექმნა საქართველოს მცენარეული საფარის საკმაოდ გამართული მეცნიერული კლასიფიკაცია.

მას ასევე დიდი წვლილი მიუძღვის „საქართველოს ფლორის“ რეატომეულის შედგენისა და გამოცემის საქმეში. ამ ნაშრომის III-VIII ტომები ნიკო კეცხოველის რედაქტორობით გამოქვეყნდა.

ნიკო კეცხოველს ეკუთვნის ქართული ბოტანიკური მეცნიერების 2 მნიშვნელოვანი ფოტოალბომი - „მცენარეული საფარი ერის საუნჯე“ და „საქართველოს ბუნება“. ასევე აღსანიშნავია ნაშრომი - „კულტურულ მცენარეთა ზონები“, რომელსაც თან ახლავს კეცხოველისვე შედგენილი ფერადი რუკა. ნაშრომში დადგენილია კულტურულ მცენარეთა ზონები და ყოველი მათგანისთვის მოტანილია როგორც ტიპური მცენარეები, ისე თანმოყოლილი სახეობები, დაწვრილებით არის განხილული ცალკეული სარტყლის ბუნებრივი პირობები. ამ ნაშრომით პირველად მეცნიერულად დასაბუთდა მცენარეთა ზონალობა კავკასიონზე.

ნიკო კეცხოველმა შეადგინა და გამოაქვეყნა ვრცელი მონოგრაფია „საქართველოს მცენარეული საფარი“, რომელსაც თან ერთვის მისივე შესრულებული 300-ზე მეტი ფოტოსურათი. მონოგრაფიაში იგი განიხილავს საქართველოს მცენარეული საფარის შესწავლის ისტორიას, საქართველოს ვაკისა და დაბლობის ტყეებს, რელიქტურ ტყეებს, მაღალი მთის მცენარეულობას, მთებში სარტყლის ტყეებს, ქსეროფიტულ მცენარეებს, წყლისა და ჭაობის მცენარეულობას.

წიგნში „აღამიანი და ბუნება“ გამოჩენილი მეცნიერი მოგვითხრობს საქართველოს ტყეებისა და სხვა ცენოზების დაცვის შესახებ, ასევე განიხილავს ცალკეულ სახეობას ხეებისას, რომლებიც დაცვას საჭიროებენ.

ბუნების დაცვის მნიშვნელობასა და აუცილებლობაზე წერს წიგნში „მკერდში დაჭრილი ბუნება“, რომელმაც 1976 წელს საუნივერსიტეტო სამეცნიერო პრემია დაიმსახურა. ნიკო კეცხოველმა გადაიღო საქართველოს ბუნების უნიკალური ფოტომასალა, რამდენიმე ათასი ფოტოსურათი კი სახელმწიფო მუზეუმს საჩუქრად გადასცა.

1941 წლიდან იგი მუშაობას იწყებს ნაკრძალების, ზოო-პარკებისა და ზოობაღების სამართველოს უფროსის თანამდებობაზე, დიდ ენერგიას დებს საქარ-თველოს უნიკალური ფლორისა და ფაუნის დასაცავად. მისი თაოსნობით შეიქმნა რამდენიმე ნაკრძალი, უკვე არსებულ ნაკრძალებში კი სახეობების შესანარჩუნებლად წესები გამკაცრდა. ნიკო კეცხოველის ინიციატივით ნაკრძალებში შეწყდა შინაური ცხოველების შეშვება და ძოვება. ამ ნაბიჯით მოხერხდა იქ არსებული მცენარეული საფარის შენარჩუნება, ასევე შესაძლებელი გახდა იშვიათი სახეობების - ჯიხვის, ნიამორის, არჩვის, ირმის, შურთხის, როჭოს და სხვათა დაცვა ბრაკონიერებისაგან.

ნიკო კეცხოველი 1982 წლის 26 დეკემბერს გარდაიცვალა, დაკრძალულია დიდუბის საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში.

ადამიანი და ბუნება

კრებულში თავმოყრილია ნიკო კეცხოველის წერილები, რომლებიც სხვადასხვა პერიოდულ გამოცემაში იბეჭდებოდა („ნაკადული“, „ლიტერატურული საქართველო“, „საქართველოს ბუნება“ და სხვა). წერილების უმრავლესობა ბუნების დაცვას ეხება, სწორედ ამიტომ დღესაც არ დაუკარგავს აქტუალობა და მნიშვნელობა. ჟურნალის წინამდებარე ნომერში გთავაზობთ წერილის „ტყე და ქართველი კაცი“, შემოკლებულ, რედაქტირებულ ვარიანტს.

ნიკო კეცხოველი წერილს ქართველი კაცის ხასიათის აღწერით იწყებს და მიიჩნევს, რომ ადამიანის ხასიათის ჩამოსაყალიბებლად ბუნება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია - „აი, გადავავლოთ თვალი თუნდაც ჩვენ ქვეყანას. გურული კრიმინალური - ეს საოცრება ხალხური სიმღერისა, შეიძლება ნარმოშობილიყო კოპწია, მოხატულ გურიაში; კახური მრავალაუთიერი კი - ალაზნის დაუსრულებელ ვაკეზე, რომელსაც თოვლიანი მთები დასცქერის; სვანური ლილე - უშბის კალთების მყინვარებზე, მჩქეფარე დორლასა და ენგურის ნაპირებზე; ლილეც ხომ ისეთივე ზვიადია, როგორც ამ მხარის ზვიადი ბუნება“.

„ქართველი კაცი ერთ-ერთ ნიჭიერ, ლამაზ, შრომისმოყვარე, ხელოვნების ტრფიულ კაცად ითვლება. ასეთის ჩამოყალიბებაში ჩვენი ქვეყნის ბუნებასაც მიუძღვის წილი, ჩვენ ტყესაც და მდელოსაც, რადგან მცენარეული საფარი ბუნების უპირველესი და მნიშვნელოვანი ნაწილია“, - აღნიშნავს მეცნიერი.

წერილში კეცხოველი ყურადღებას ამახვილებს მცენარეული საფარის სიკეთეებზე - „იგი ინახავს წყალს ნიადაგში, იცავს ნიადაგს ეროზიისაგან (მაშასადამე, ქვეყნის დოვლათსა და სიმდიდრეს), ჰავის ზომიერებასა და კურორტების სიმდიდრეს, ხელს უწყობს მატერიალური სიმდიდრის დაგროვებას.“

ასევე სვამს უმნიშვნელოვანეს შეკითხვას - რა იქნებოდა საქართველო ტყეების გარეშე? - „უტყეოდ საქართველო საქართველო არ იქნებოდა, არც ქართველი იქნებოდა ქართველი, და სწორედ ამიტომაც არის ჩვენი მცენარეული საფარი (ტყე და მდელო) ძვირფასი ნატურისთვის, ამიტომაც უნდა ვუფროხილდებოდეთ თვალისჩინივით და მერე ასეა?“

აღნიშნული შეკითხვა დღესაც არ კარგავს მნიშვნელობას, დროის გასვლის მიუხედავად, გარემოსდაცვითი პრობლემები არ იცვლება და იდენტური რჩება.

ავტორი წერილს საქართველოს იმდროინდელი ტყეების საველალლო მდგომარეობის აღწერით აგრძელებს - „წარსულმა მძიმე შემკვიდრეობა დაგვიტოვა, მრავალგან განადგურდა ტყე. ბარად ჭალის ტყეები, ტყის ფერდობზე კი, პირველ რიგში, მუხნარები მოვსპეთ. მუხის მერქანი ძველი სახლების, ოდებისა და დარბაზების ასაგებად ყველას სჭოდა. ამჟამად საქართველოში საძებარია კარგად გაზრდილი, სწორი, ქოჩორჯა-ვარჯიანი მუხა. მუხის ქვეყანაში მუხა საძებარი უნდა გვქონდეს?!“

არც ძლექვის კორომები ყოფილა უკეთეს დღეში: - „ჩვენში, მე-20 საუკუნის დასაწყისისთვის, კარგად შენახული ძლექვის ტყეები გვქონდა, ამჟამად მცირე კორომებილა დარჩენილი. სულზე მოუქსნარი კახეთში ბაბანეურის ძლექვიანებს, მაგრამ ეს წვეთი წყალია

იმ ძელქვიანებთან შედარებით,“ - აღნიშნავს ნიკო კეცხოველი.

იგი ასევე ყურადღებას ამახვილებს უთხოვარზე, რომელსაც ძველად ხალხი დიდ პატივს სცემდა - „ძველად ქალს მზითვად ატანდნენ უთხოვარის სარსა და ჭიგოს. იგი ვენახში სარად შედგმული ასეული წლებსა ძლებდა. ჩვენს ტყეში თითო - ოროლა ეული ხელაა გადარჩენილი. დროულად რომ არ მიგველო ზომები, ბანარის ხეობის უთხოვარიანებიც დაგველუპებოდა. იგი ნაკრძალად არის გამოცხადებული.“

ნიკო კეცხოველი წერილში განსაკუთრებულ ადგილს უთმობს ჭალის ტყეებს - „ჭალის ტყე ოდითგანვე დიდი მოვლის საგანი იყო. ჭალის ტყეები ამარებს მდინარის ნაპირს, იცავს სახნავ-სათესს წალეკვისგან, ანელებს ქარების ქროლვას, კეთილად მოქმედებს ვაკის ჰავაზე. ჭალის ტყეების აღდგენა სტიქიურად არ შეიძლება. საჭიროა შეიქმნას სპეციალიზებული სანერგე, რომელიც გამოიყვანს ჭალის ტყისათვის საჭირო ნერგს. ჭალის ტყეებში უნდა ირგებოდეს თეთრი ვერხვი, ოფი, გრძელყუნა მუხა, იფნი, ნეკერჩხალი, პანტა, მაჟალო, თელა.“

მისი აზრით, ასევე აუცილებელია მთის ტყეების აღდგენა - შენარჩუნება - „მთის გარეშე, სწორედ ტყიანი მთის გარეშე, ჩვენს ბარს არსებობა არ შეუძლია. ჩვენი ქვეყნის ორი მესამედი მთას უჭირავს. უტყეო მთა კი ერობის ბუდეა, მთიდან მოვარდნილი ღორღ-წყალი და ღვარცოფი წალეკავს ბარს. მთის ტყეებისთვისაც საჭიროა სპეციალიზებული სანერგე. ამჟამად გატაცებაა, ფიჭვით დაფვაროთ ჩამოტიტვლებული მთის ფერდობი. მთის ფერდობებზე არ უნდა დავივინყოთ რცხილა, უთხოვარი, ქართული მუხა, მაღალმთის მუხა, ცაცხვი, წიფელი და სხვა მრავალი. რასაკვირველია, არ უნდა დავივინყოთ ჩვენი წიწვიანებიც (ნაძვი, სოჭი, ფიჭვი) იქ, სადაც ეს საჭიროა და უკეთესი“.

ნიკო კეცხოველი წერს ტყის ჭრის ელემენტარული წესების დარღვევაზე - „ბევრგან ტყე ზედმეტად არის გამეჩხერებული, ზოგან ისე, რომ ნიადაგის დაცვის, წყლის შენახვისა და აღდგენის უნარი მთლიანად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც დაკარგული აქვს, ტყის

მჭრელთა დანაშაული ის არის, რომ მოსაჭრელი ტყისკენ გზები არ გაჰყავთ, უზარმაზარი ტრაქტორი შეუვლიათ ტყეში და გარეული ტახივით აბულრავენ. გააქვს ნორჩნარს ლანალუნი, ერთი მორის გამოტანას ათ და ოც ნორჩს, თუ მეტს არა, ანაცვალებენ. გარდა ამისა, ტრაქტორი ნიადაგის ზედა ფენას შლის და ხელს უწყობს ჩამორეცხვას.“

მისი აზრით, ენგურისა და ალაზნის წყალსაკრეფ სადგევარში უნდა მოხდეს ერობიული კერების პრევენცია - „ამ მხარეში ნატყევარი ადგილები სწრაფად უნდა დაიფაროს ახალი ტყით, მინიმუმამდე უნდა დავიყვანოთ ქვიშის, ხრეშის, ქვის, ნიადაგის ჩამოტანა მდინარის კალაპოტში. წინააღმდეგ შემთხვევაში წყალსაცავი ბალასტით ამოივსება და კაშხალი თავის მნიშვნელობას დაკარგავს.“

წერილის წაკითხვისას ცხადი ხდება, რომ მდინარეთა სადგევარში მთის მდელოები და მთის საძოვრებიც სახეცვლილია - „საქართველოს 2 მილიონი ჰექტრიდან ნახევარი მილიონიც არ გამოინახება წესიერი საძოვარი, სადაც საჭირო არ იყოს დიდი მელიორაციული ღონისძიებანი, მდელოების გაუმჯობესება, მდელოს საფარის დამლის შეჩერება.“

ნიკო კეცხოველი ერთ-ერთ გამოსავლად დროული ღონისძიებების გატარებას მიიჩნევს, მათ შორის 50 მილიონი ხის დარგვას საჭირო ადგილებში - „სოფლის გზების გასწვრივ და სოფელში დარგვა კარგია, მაგრამ მთავარია ავადმყოფს მაღამო იქ დაადო, სადაც დაკოდილია.“

სანერგეების მოწყობა კიდევ ერთი წინგადადგმული ნაბიჯია ბუნების შესანარჩუნებლად - „უნდა მოეწყოს ახალი სანერგეები, რომლებიც 3-4 წლის შემდეგ საშუალებას მოგვცემს უფრო ენერგიულად შევეუტიოთ იმ დიდ საქმეს, რომელსაც ჩვენი ბუნების სიმშვენიერისა და ჯავარის შენარჩუნება ჰქვია. თორემ წაიღებს მტკვარი კასპიის ზღვისკენ, ენგური, რიონი, ჭოროხი, ბზიფი და სხვანი შავი ზღვისკენ ჩვენს მიწა-წყალს. უმინაწლო ქართველი კაცი დაკარგავს იმას, რაც საუკუნეთა მანძილზე შეუძენია.“

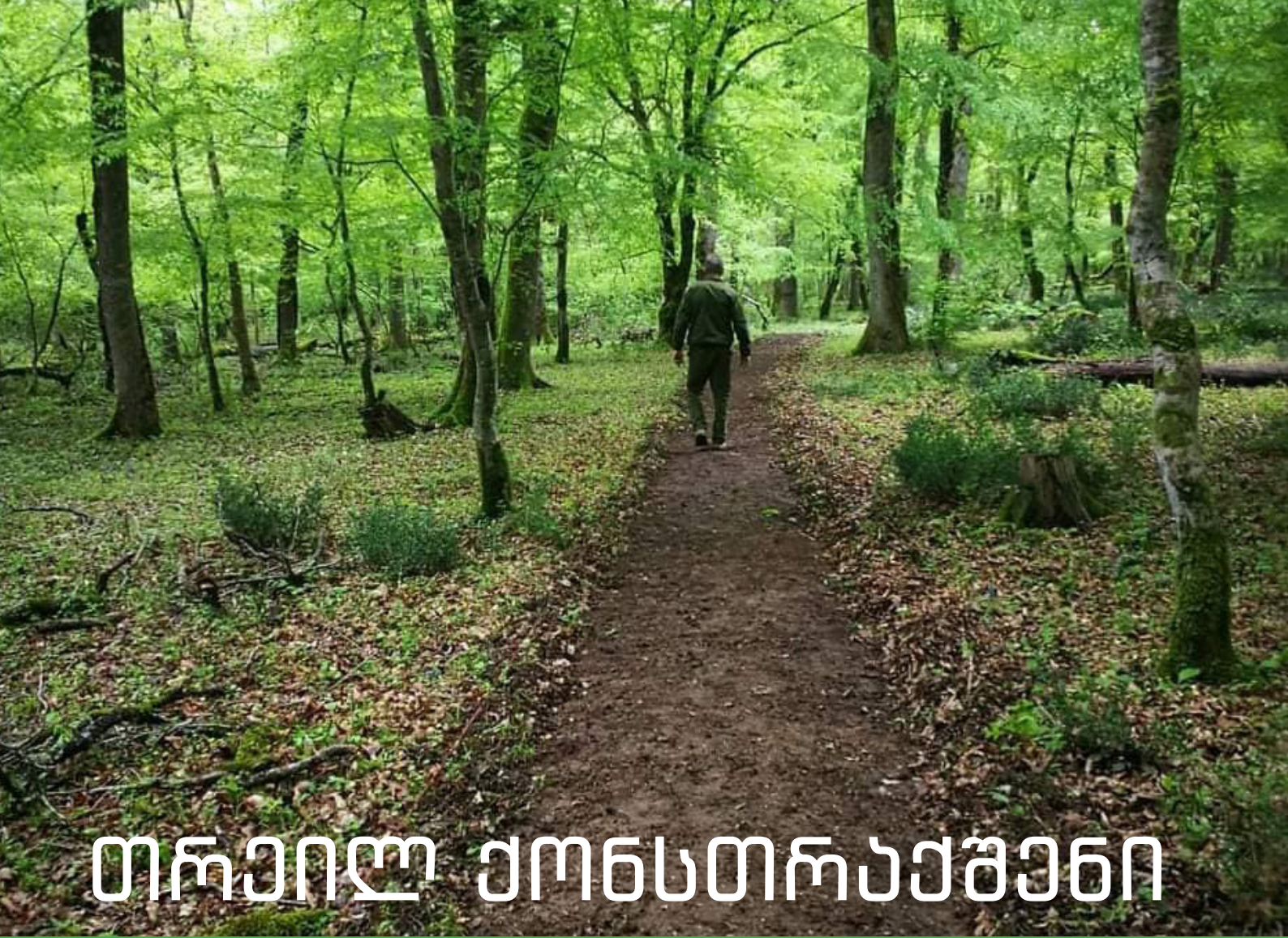
ავტორი ირინა ჯაფარიძე

1970 წ. გამოყენებული ლიტერატურა: არჩილ ჯანაშვილი, სერგო ჯორბენაძე, „ნიკო კეცხოველი“ ნიკო კეცხოველი, „აღამიანი და ბუნება“

Niko Ketskhoveli, a prominent Botanist, Member of the Academy of Science, Director of the Institute of Botany, doctor of biological science, was an eminent expert of Georgian flora and vegetation, as well as of the rich flora of cultured plants of the country, and specialist in the history of its origin. He was an outstanding organizer of scientific research, popularizer of knowledge, a prominent teacher under whose guidance numerous specialists in diverse fields have been trained.

Niko Ketskhoveli was born on 26 December 1897 in the village of Tkviavi, not far from the town of Gori. His parents sought to give their children a good education, which in those days, was not an easy task owing to their limited resources.

He devoted much time to writing on the protection of nature, and the environment in general. Niko Ketskhoveli carried out several highly interesting essays - "Materials for the study of the Zonation of Cultured plants of the Caucasus Range", "The flora of Georgia", "Vegetational cover of Georgia" Atlas of the Cultural plants of Georgia", photo - album - "Vegetational Cover - Treasure of the people", etc.

თრეილ ეონსთრაქშენი

ჯონი კაპანაძე
თრეილ ეონსთრაქშენი

ბოლო წლებში არაერთი ეკოტურისტული ბილიკი მოეწყო საქართველოში. ეს ტენდენცია არ კარგავს აქტუალობას და ქვეყანას გააჩნია იმის პოტენციალი, რომ საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე და არამართო, ისეთი ტურისტული ინფრასტრუქტურა და ბილიკების ქსელი შექმნას, როგორც დასავლეთ ევროპის ქვეყნებს არ ჩამოუვარდება.

საქართველოს უნიკალური ბუნებრივი ლანდშაფტი მრავალფეროვანი და გამორჩეული ტურისტული ბილიკების შექმნის შესაძლებლობას იძლევა! თუმცა, ბუნებრივი პირობების გარდა საჭიროა კვალიფიციურ ცოდნაზე დაფუძნებული, სწორი გეგმარებით შექმნილი, უსაფრთხო და თანამედროვე ტურისტული ბილიკების მოწყობა.

ტურისტული საფეხმავლო ბილიკები თითქმის საუკუნეა, თანამედროვე კაცობრიობისთვის ღირებულ და მიმზიდველ ფენომენად იქცა. ამ მხრივ წარმატებული და დიდი გამოცდილება არსებობს ევროპასა თუ ამერიკის შეერთებულ შტატებში. ამ ცოდნის გათვალისწინებით აგებული საფეხმავლო ტურისტული ბილიკი იმის ერთგვარი წინაპირობაა, რომ იგი უსაფრთხო და

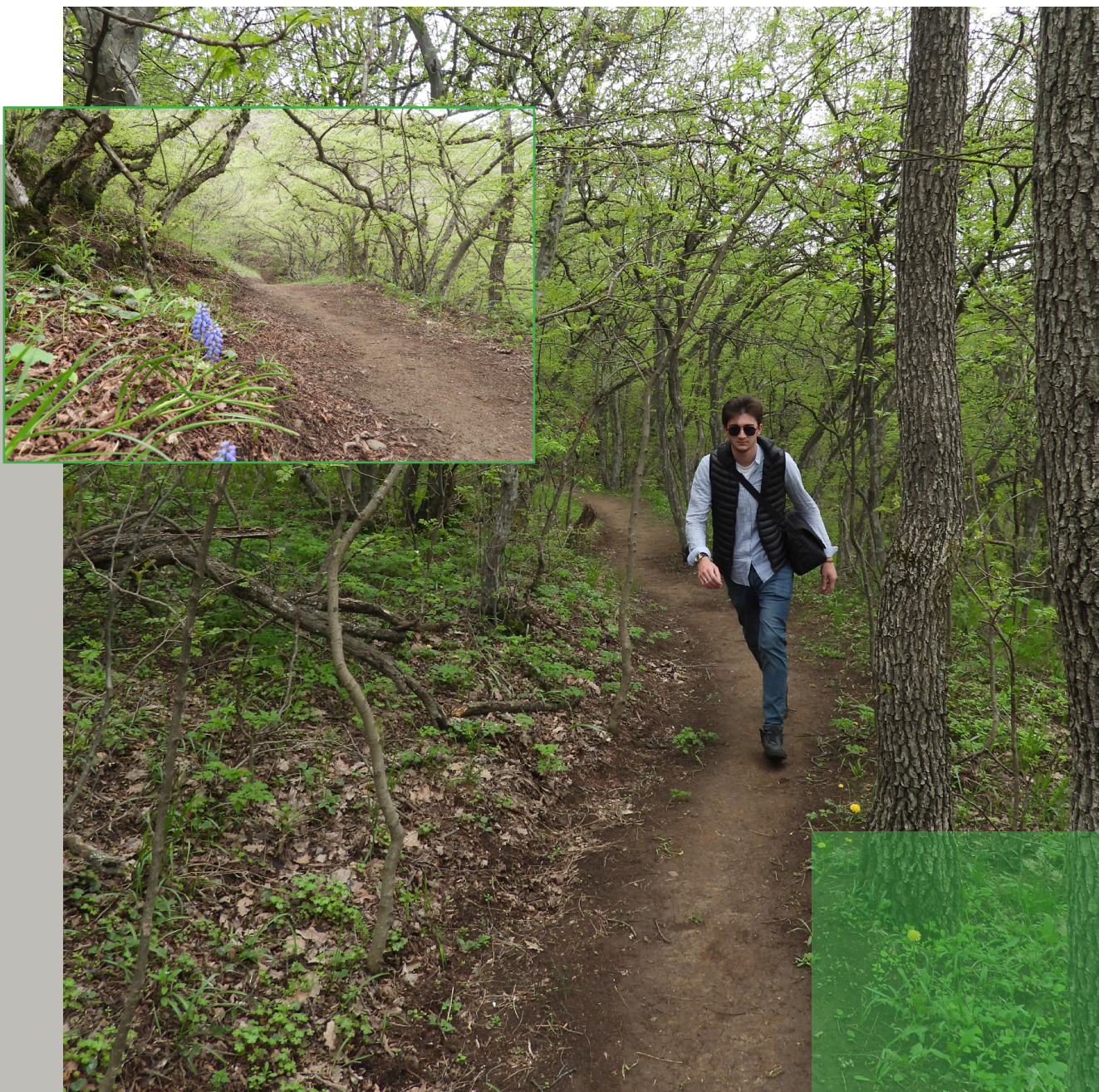

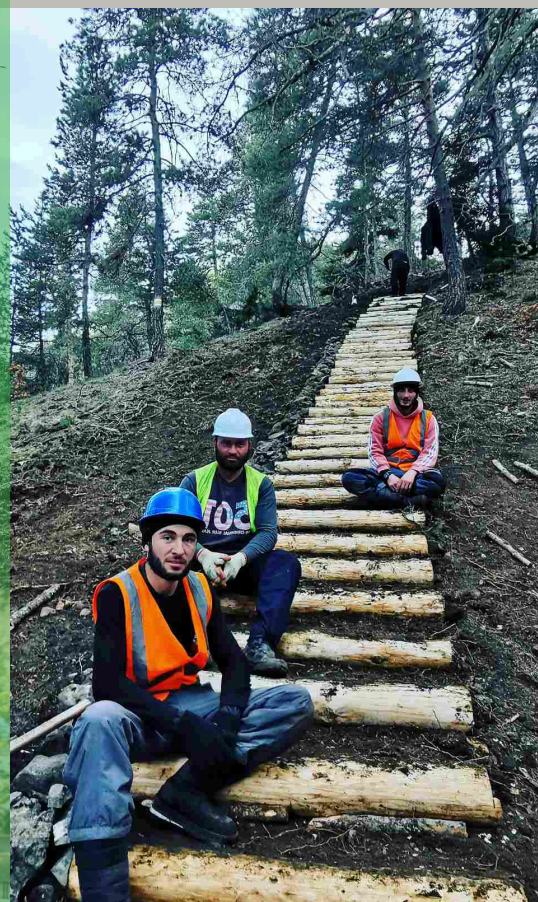

ეკონომიკურად მომგებიანი იქნება. სწორედ საერთაშორისო გამოცდილებისა და ცოდნის საფუძველზე ქმნის ეკოტურისტულ ბილიკებსა და რეკრეაციულ ინფრასტრუქტურას შპს „თრეილ ქონსტრაქშენი“, რომელიც ერთ-ერთი გამორჩეულია ამ ბაზარზე ოპერირებადი მცირერიცხოვანი ორგანიზაციებისაგან.

2020 წელს დაარსებულმა კვალიფიციური პროფესიონალებით დაკომპლექტებულმა კომპანიამ შრომის უსაფრთხოების მაღალი სტანდარტითა და სწორად დაგეგმარებული საქმიანობით მოახერხა ეკოტურისტული ბილიკებისა და რეკრეაციული ინფრასტრუქტურის საპროექტო თუ სამშენებლო დარგში მოწინავეის სტატუსი მალევე მოეპოვებინა.

შპს „თრეილ ქონსტრაქშენმა“ ქვეყნის მასშტაბით დააგეგმარა და მოაწყო ტურისტული ბილიკისთვის საჭირო არაერთი ინფრასტრუქტურა - საპიკნიკე სივრცე, გადასახედი და სამთო ქოხები; მათ შორის - ბორჯომ-

ხარაგაულის ეროვნულ პარკში - კურორტ აბასთუმანის შემოგარენი, ალგეთის ეროვნულ პარკსა და ნეძვის ალკვეთილში. კომპანიის მიერ განხორციელებული პროექტის ფარგლებშივე კურორტ აბასთუმანის შემოგარენში დაპროექტდა და აშენდა 32 კილომეტრი სიგრძის სრულიად ახალი საფეხმავლო ბილიკი. ასევე ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე - ნეძვის ალკვეთილში, კომპანიამ რეაბილიტაცია ჩაუტარა ბილიკის 20 კილომეტრიან მონაკვეთს და გაჭრა 13 კილომეტრიანი ახალი ბილიკი.

აღნიშნული პროექტების გარდა შპს „თრეილ ქონსტრაქშენმა“ აჭაშეთის ტერიტორიაზე მოაწყო 27 კილომეტრი სიგრძის საფეხმავლო-საცხენოსნო ბილიკი და საპიკნიკე სივრცეები. თბილისში კი განაახლა და კეთილმოაწყო

მთაწმინდა-კუხ ტბის დამაკავშირებელი 8- კმ სიგრძის საფეხმავლო ბილიკი.

შპს „თრეილ ქონსტრაქშენი“ ევროპული სტანდარტების უმაღლესი ხარისხის მასალებს იყენებს და, სამშენებლო თვალსაზრისით, საერთაშორისო გამოცდილებას იზიარებს.

უახლოეს მომავალში, მიმდინარე პროექტებთან ერთად, შპს „თრეილ ქონსტრაქშენი“, როგორც საფეხმავლო ბილიკების მშენებლობას, ასევე ტურისტული თავშესაფრის, საპიკნიკე სივრცეებისა და სხვა რეკრეაციული ინფრასტრუქტურის მოწყობას გეგმავს მტირალასა და კინტრიშის ეროვნულ პარკებში, თეთრობის ალკვეთილში, ერუშეთის ეროვნულ პარკში, ლაგოდეხის ეროვნულ პარკში და ა.შ.

In recent years, many ecotourist trails have been set up in Georgia. Its unique natural landscape allows for the creation of diverse and distinctive tourist trails! However, in addition to natural conditions, it is necessary to arrange safe and modern tourist trails based on qualified knowledge, created with the right plans.

“Trail Construction” is one of the few organizations operating in this market. A company staffed by qualified professionals, with high standards of labor safety and properly planned activities, has soon gained the status of a forerunner in the design or construction of ecotourist trails and recreational infrastructure.

“Trail Construction” planned and arranged picnic spaces, viewpoints, mountain huts across the country. Among them is Borjomi- Kharagauli National Park - on the outskirts of the resort of Abastuman, in the Algeti National Park. As part of the project implemented by the company, a completely new hiking trail with a length of 32 km was designed and built in the vicinity of the resort of Abastumani. Also on the territory of Borjomi-Kharagauli National Park - the company rehabilitated a 20-kilometer section of the trail and cut a 13-kilometer new trail.

In addition to these projects, “Trail Construction” organized a 27-kilometer-long hiking trail on the territory of Ajameti - an equestrian trail and picnic spaces. In Tbilisi, resumed and renovated an 8-km long hiking trail connecting Mtastsminda to Turtle Lake.

Soon, along with ongoing projects, “Trail construction” plans to build hiking trails, as well as arrange tourist shelters, picnic areas, and other recreational infrastructure in Mtirala and Kintrish National Parks, in Lagodekhi National park, etc.

გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება და კონკურსები

გარემოსდაცვითი და აგრარული ცნობიერების ამაღლება და განათლების ხელშეწყობა ძალიან მნიშვნელოვანია იმისათვის, რომ გაიზარდოს ქვეყანაში თაობა, რომელსაც გარემოს დაცვის სწორი აღქმა ექნება და გაუჩნდება ინტერესი, ამ მიმართულებით აირჩიოს პროფესია. სწორედ გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობად ახორციელებს სხვადასხვა ინიციატივას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი.

განხორციელებული და მიმდინარე საგანმანათლებლო პროგრამები ერთმანეთის ლოგიკურ გაგრძელებას წარმოადგენს და თანხვდება როგორც ქვეყანაში, ისე საერთაშორისო დონეზე არსებულ მნიშვნელოვან პროცესებს. მას შემდეგ, რაც ცენტრის ინიციატივით, მთელი ქვეყნის მასშტაბით დაინერგა სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლების პროგრამა, ცენტრმა დაიწყო მუშაობა ახალ პროექტზე, რომელიც გარემოსდაცვითი

და აგრარული განათლების ხელშეწყობასა და სასკოლო სივრცეში ინტეგრირებას უკვე დაწყებით საფეხურზე ითვალისწინებს. მიმდინარეობს მასწავლებლების გადამზადება, რაც დაეხმარება მოსწავლეებს, მიიღონ ბაზისური ცოდნა ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებზე, როგორებიცაა: მდგრადი განვითარება, ბიომრავალფეროვნების დაცვა, წყლის რესურსების დაცვა, ჰაერის დაცვა დაბინძურებისგან, კლიმატის ცვლილება და ბუნებრივი საფრთხეების შემცირება, ნარჩენების მართვა, მიწის მართვა და გაუდაბნოების წინააღმდეგ ბრძოლა, მდგრადი სოფლის მეურნეობა, სურსათის უვნებლობა და ხარისხი.

მთელს მსოფლიოში გარემოსდაცვითი განათლება და ცნობიერების ამაღლება ერთ-ერთი პრიორიტეტული და მნიშვნელოვანი საკითხია, ამიტომ ცენტრის მიერ აქტიურად მიმდინარეობს გარემოსდაცვითი განათლების დანერგვა სკოლებში, რისთვისაც გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გარემოსდაცვითი

იდეების კონკურსი

რუსთავის მუნიციპალიტეტის სკოლებისთვის

„სუფთა ჰაერი - ერთად ავიღოთ პასუხისმგებლობა“

განაცხადების მიღების ბოლო ვადა
2021 წლის 30 ივნისი

ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი არაერთ მნიშვნელოვან კონკურსს ახორციელებს. გარემოსდაცვითი და აგრარული მიმართულებით უწყვეტი განათლების ხელშეწყობა და ცნობიერების ამაღლება არის ამ სფეროების განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრიორიტეტი, რომლის ფარგლებშიც დაინერგება გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლების პროგრამა სკოლაში. სოფლის მეურნეობის განვითარებისა და პროფესიული სასწავლებლების გაძლიერებისათვის დაწყებულია საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავება და მათი აკრედიტაცია. დარგობრივი პროფესიების პოპულარიზაცია ხელს შეუწყობს ისეთი დეფიციტური სპეციალისტების მომზადებას, როგორებიცაა: მეტყვევება-ტექსტორი, გარემოსდაცვითი მმართველი, კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობის სპეციალისტი.

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი საზოგადოებას გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობის მიზნით საინტერესო კონკურსებს სთავაზობს. ყველაზე მასშტაბური კონკურსი, რომელიც ყოველ წელს გარემოსდაცვითი მიმართულებით აქტიურად მომუშავე მასწავლებლების წასახალისებლად ცენტრის მიერ იმართება, „მწვანე ჯილდოა“. პირველად კონკურსი 2018 წელს, თბილისის მასშტაბით გაიმართა და ჯილდოს მფლობელი 85-ე საბავშვო ბაგა-ბაღის აღმზრდელი ლელა ტყემალაძე გახდა. 2019 წელს კი კონკურსი მთელი საქართველოს მასშტაბით ჩატარდა და მასში 120 აღმზრდელი და მეთოდისტი მონაწილეობდა, რომლებიც პრაქტიკაში „სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლების“ სახელმძღვანელოს იყენებენ და აქტიურად ახორციელებენ გარემოსდაცვით აქტივობებს. კონკურსის ფარგლებში გამოვლინდა საუკეთესო ათეული, სადაც „მწვანე ჯილდო 2019-ის“ ლაინხუთის მუნიციპალიტეტის სოფელ ნიგვზიანის საბავშვო ბაღის აღმზრდელმა ნათია თავაძემ მიიღო.

გარემოსდაცვითი მიმართულებით აქტიური მასწავლებლების გამოვლენა კი განათლების და მეცნიერების სამინისტროს კონკურსის „მასწავლებლის ეროვნული ჯილდოს“ ფარგლებში ხდება 2018 წლიდან. 2020 წელს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს რჩეული პედაგოგი და, შესაბამისად, „მწვანე ჯილდოს“ მფლობელი გახდა ქალაქ გორის მე-12 საჯარო სკოლის გეოგრაფიის მასწავლებელი მარინე ვართუმაშვილი, რომელიც განსაკუთრებული ძალისხმევით ახორციელებს საინტერესო გარემოსდაცვით აქტივობებს როგორც სკოლის, ასევე მუნიციპალიტეტის მასშტაბით, მოსწავლეებთან ერთად აქტიურადაა ჩართული გარემოსდაცვითი საკითხების პოპულარიზაციაში, ჩამოყალიბებული აქვს ეკოკლუბი და მოსწავლეებთან ერთად ახორციელებს გარემოსდაცვით ღონისძიებებს.

დღესდღეობით კლიმატის ცვლილება აღიარებულია, როგორც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გარემოსდაცვითი გამოწვევა. მისი შეჩერება და გარემოზე ზრუნვა საზოგადოების თითოეული წევრის პასუხისმგებლობაა. გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა და გაეროს განვითარების პროგრამამ (UNDP)

კლიმატის ცვლილების საკითხების მოსახლეობაში ცნობიერების ასამაღლებლად ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებისთვის საგრანტო კონკურსი - „ისწავლე უსაფრთხო გარემოში“ გამოაცხადა, რომლის მიზანიც სკოლების შენობების ბუნებრივი კატასტროფებისგან დაცვა და მოსწავლეებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის განათლებაა კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების შესახებ.

კონკურსში საქართველოს ათი მუნიციპალიტეტის ორმოცზე მეტი საჯარო სკოლა ჩაერთო: გორის, თელავის, ლაგოდეხის, ახმეტის, სიღნაღის, სამტრედიის, აბაშის, ხობის, სენაკისა და ქობულეთის მუნიციპალიტეტების სკოლები. კონკურსის ფარგლებში კი გამარჯვება ხუთმა საუკეთესო სასკოლო პროექტმა მოახერხა და მიიღო მცირე, მაგრამ არსებითი დაფინანსება კლიმატური პროექტების განხორციელებისათვის. გამარჯვებული სკოლები შეძლებენ შემდეგი აქტივობების განხორციელებას: ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტის სოფელ შერეთისკარის საჯარო სკოლა მოაწყობს ამინდის პროგნოზირების ლაბორატორიას, რომელიც სკოლის მოსწავლეთა პრაქტიკულ სწავლებას უზრუნველყოფს, ხოლო ადგილობრივ მოსახლეობას ამინდის პროგნოზს მიაწვდის. ქობულეთის მუნიციპალიტეტის სოფელ ხალას სკოლა გაამაგრებს მდინარე ჩაქვისწყლის ნაპირს და გააშენებს ქარსაცავ ზოლს, რომელიც სკოლის შენობას მენყურისა და წყალდიდობისგან დაიცავს. თელავის მე-7 საჯარო სკოლა დაამონტაჟებს ქარსაცავ სარტყელს სკოლის სახურავზე და ჩაატარებს ფოტოებისა და ბლოგების კონკურსს მოსწავლეთათვის. ახმეტის მუნიციპალიტეტის აწყურის საჯარო სკოლა მოაწყობს სანიაღვრე არხებს სკოლასთან მისასვლელ გზაზე, დაასუფთავებს მდინარე ბერხევას კალაპოტს და ჩაატარებს საინფორმაციო კვირეულს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. გორის მე-12 საჯარო სკოლა გაამწვანებს სკოლის ტერიტორიას და მოაწყობს მოსწავლეთა კონფერენციას კლიმატის ცვლილების შესახებ.

ატმოსფერული ჰაერის მნიშვნელობა დედამიწაზე მცხოვრები ცოცხალი ორგანიზმებისათვის განუზომელია. ჰაერის დაბინძურება ის გარემოსდაცვითი გამოწვევაა, რომელიც მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენს ადამიანის ჯანმრთელობაზე, კლიმატის ცვლილებასა და ეკოსისტემებზე. თითოეული ჩვენგანის მცირე ნაბიჯებიც კი გადამწყვეტია ამ გლობალურ პრობლემასთან საბრძოლველად. გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი გაეროს განვითარების პროგრამისა (UNDP) შვედეთის მთავრობის მხარდაჭერით მმართველობის რეფორმის ფონდის (GRF) პროექტის ფარგლებში ახორციელებს ცნობიერების ასამაღლებელ აქტივობებს, რომლის ფარგლებშიც ქ. რუსთავის ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებისათვის გამოცხადდა იდეების კონკურსი „სუფთა ჰაერი - ერთად ავიღოთ პასუხისმგებლობა“, კონკურსის მიზანს წარმოადგენდა მონაწილეთა ცნობიერების ამაღლება ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების პრობლემებსა და მათი გადაჭრის გზებთან დაკავშირებით, ინდივიდუალური წვლილის შესატანად საერთო პრობლემის გადაჭრისთვის.

ველური ბუნება

კონკურსში მონაწილეობა შეეძლოთ მხოლოდ რუსთავის მუნიციპალიტეტში არსებულ სკოლებს. მონაწილე ზოგადასაგანმანათლებლო დაწესებულებებს უნდა წარედგინათ საპროექტო წინადადება, რომლის განხორციელების შედეგადაც ის უზრუნველყოფს სკოლის ფარგლებში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების ხელშესაწყობად სხვადასხვა ღონისძიების გატარებას. გამარჯვებულ სკოლებს კომპანიამ „ჰაიდელბერგცემენტი“ დაუფინანსა საპროექტო წინადადებებით წარმოდგენილი აქტივობები. გარდა ამისა, გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრისგან პირველ და მეორე ადგილებზე გასულ საჯარო სკოლებს ტექნიკის სასაჩუქრე ვაუჩერები გადაეცათ. ასევე, ქ. რუსთავის მერიის ინიციატივით, საინტერესო საპროექტო

წინადადებისათვის სსიპ ქ. რუსთავის #21 საჯარო სკოლას გადაეცემა საჩუქრად სუროს ნერგები, პროექტით გათვალისწინებული აქტივობების განსახორციელებლად. გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი აგრძელებს საინტერესო პროექტებზე მუშაობას და კვლავ გეგმავს ცნობიერების ასამაღლებელი კამპანიების ჩატარებას. მისი მიზანია, გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობით, მნიშვნელოვანი თემების ირგვლივ კონკურსების ჩატარებითა და ცნობიერების ამაღლებით სამომავლოდ უკეთესობისკენ შეიცვალოს არსებული მდგომარეობა, დაინტერესდეს მომავალი თაობა და გაუმჯობესდეს მათი დამოკიდებულებები გარემოსადმი. საცხოვრებელი გარემოს გაჯანსაღება ხომ თითოეული ჩვენგანის პასუხისმგებლობაა.

Raising environmental and agricultural awareness and promoting education is one of the important things to grow in a country that has the right perception of the environment and will have an interest in choosing a profession in this direction. It is the Environmental Information and Education Centre that is implementing various initiatives of the Ministry of Environment and Agriculture.

In the article, there is information about the different competitions and projects implemented by the Environmental Information and Education Centre during the year. Implemented and ongoing educational programs are a logical continuation of each other and are accompanied by important processes at both the country and the international level. The Environmental Information and Education Centre continues to work on interesting projects and is still planning awareness-raising campaigns.

კონკურსი სკოლებისთვის

ისწავდე უსაფრთხო გარემოში

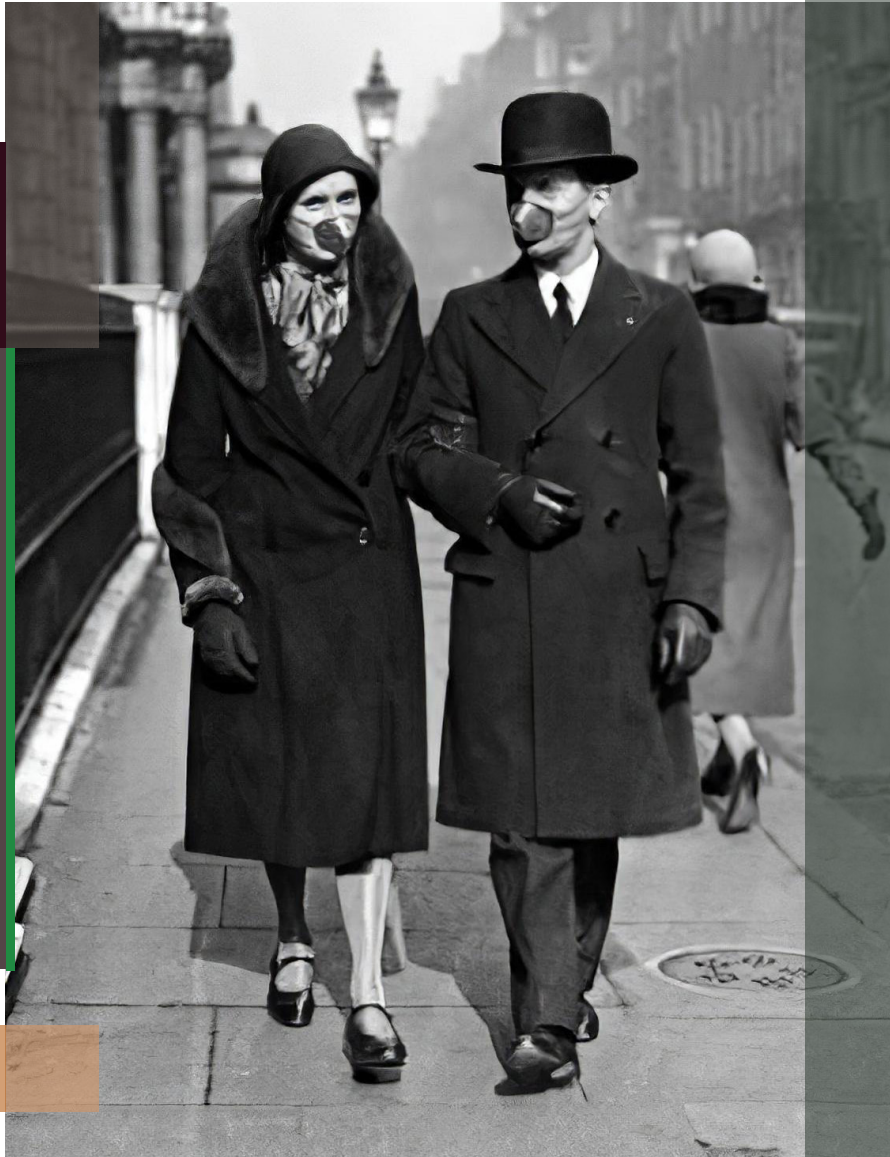
ესპანური გრიპის დამანგრეველი შედეგები

დაკარგული სამყარო

მსოფლიო მეორე წელია კოვიდ - 19 პანდემიას ებრძვის, ბოლო კი ჯერჯერობით არ უჩანს. კორონავირუსის კრიზისის ფონზე, გვსურს გიამბოთ „ესპანური გრიპის“ შესახებ, რომელმაც გასული საუკუნის დასაწყისში უამრავი ადამიანი დააგვადა და ათეულობით მილიონი სიცოცხლე იმსხვერპლა.

ისტორიკოსების თქმით, პანდემიას იმდენად დამანგრეველი შედეგები ჰქონდა, რომ მსოფლიო მის დაგინყებას მთელი ძალით ცდილობდა. დიდი ხნის მანძილზე მასზე თითქმის არავინ წერდა. სწორედ ამიტომ ამ მოვლენას მე-20 საუკუნის „მიწვებულ პანდემიასაც“ უწოდებენ.

წყვილი პირბადით, ლონდონი, 1918 წ.

ესპანური გრიპით 500 მილიონი ადამიანი დააგვადდა, რაც პლანეტის მოსახლეობის 1/3 შეადგენდა, სხვადასხვა მონაცემით, 20-დან 50 მილიონამდე ადამიანი გარდაიცვალა.

ზუსტად არავინ იცის, საიდან გავრცელდა ესპანური გრიპი მსოფლიოში, წარმოშობის ადგილი მრავალჯერ გამხდარა დავის საგანი. მის „გეოგრაფიულ“ სამშობლოდ სხვადასხვა წყაროები აღმოსავლეთ აზიას, ევროპას და კანზასს ასახელებენ.

ცნობილია, რომ ის რამდენიმე ტალღად მიმდინარეობდა. პირველი ეპიდემიუმი, 1918 წლის მარტში დაიწყო. აღსანიშნავია, რომ ამ დროისთვის, ქვეყნები უკვე ჩაბმული იყვნენ პირველ მსოფლიო ომში.

1918 წლის აგვისტოში პლანეტას ესპანური გრიპის მეორე ტალღამ გადაუარა, რომელიც ძალზე ლეტალური გამოდგა და სიკვდილიანობის რეკორდული მაჩვენებლით აღინიშნა.

1919 წლის შემოდგომა - გაზაფხულზე მესამე ტალღა დაფიქსირდა, რომელიც უფრო ლეტალური იყო, ვიდრე პირველი.

1919 წლის ზაფხულში ეპიდემიუმი თითქმის დასტაბილურდა, სიკვდილიანობა და შემთხვევების რაოდენობა შემცირდა, მოსახლეობის უმეტესობამ ე.წ. „ჯოგური“ იმუნიტეტი გამოიმუშავა, ამიტომ ბევრს სჯეროდა, რომ გრიპის ვირუსმა გადაიარა. თუმცა, 1920 წლის დასაწყისში მორიგი ეპიდემიუმი მოხდა, რომელსაც ზოგიერთი მკვლევარი ესპანური გრიპის მე-4 ტალღად მიიჩნევს.

ესპანური გრიპს მსოფლიო რთულად უმკლავდებოდა. მძიმე მდგომარეობა იყო ევროპის ქალაქებში - ბუდაპეშტში, ლონდონში, ვენასა და ბერლინში. ბერლინის სკოლებმა სწავლა შეწყვიტეს, რადგან ბავშვების უმეტესობა დაავადდა, იგივე მოხდა ქარხნების მუშების შემთხვევაშიც. ამერიკაში პირველი ინფიცირებული კანზასის სამხედრო ბაზაზე გამოვლინდა. ერთი კვირის მანძილზე დაა-

Spanish Influenza
has endangered the prosecution
of the **WAR** in Europe.
There are 1500 cases in the Navy Yard
30 deaths have already resulted
**SPITTING SPREADS SPANISH
INFLUENZA DONT SPIT**

კალიფორნია, 1918 წელი. რკინიგზის მუშები სლოგანით - ატარე პირბადე ან წაღი ციხეში.

ვადებულთა მაჩვენებელი 5 - ჯერ გაიზარდა და მალე მთელ ქვეყანაში გაგრცელდა. მასაჩუსეტში, კემპ დევენსის ბანაკში, 15 000 ათასი ადამიანი იმყოფებოდა, რომელთა მესამედი დაინფიცირდა, 800 კი გარდაიცვალა.

ზოგიერთ ქალაქში კარანტინი გამოცხადდა, დაიხურა სკოლები, თეატრები, საცეკვაო დარბაზები და ბიბლიოთეკები.

ნიუ იორკის ჯანდაცვის დეპარტამენტი მკაცრად აკონტროლებდა დაწესებულ სანიტარულ ნორმებს, აიკრძალა ქუჩაში გადაფურთხება, მოსახლეობას ხველების ან დაცემინების დროს ხელსახოცის გამოყენებას სთხოვდნენ.

სან ფანცისკოში, სიეტლში, ოკლენდში, საკრამენტოში, დენვერში, ინდიანაპოლისსა და პასადენაში პირბადის ტარება სავალდებულო გახდა.

ტარდებოდა სხვადასხვა სოციალურ კამპანია, რათა პირბადის გამოყენება პოპულარული გამხდარიყო. სან ფრანცისკოს მერიამ წამოიწყო სოციალური კამპანია სახელწოდებით - „ატარე პირბადე, გადაარჩინე სიცოცხლე“. მოსახლეობის უმეტესობა არსებულ წესებს ემორჩილებოდა. წითელმა ჯვარმა ქალაქს საჩუქრად 100, 000 პირბადე გადასცა. ხალხმა თავადაც დაიწყო მათი დამზადება.

პირბადის გამოყენებას, მომხრეებთან ერთად, მოწინააღმდეგეც მრავლად ჰყავდა. შეიქმნა ე.წ. „პირბადის ტა-

რების სანაღმდეგო ლიგა“. ისინი აცხადებდნენ, რომ „პირბადე პოლიტიკურ სიმბოლოდ და იარაღად“ გადაიქცა. აღნიშნულ ლიგაში სან-ფრანცისკოს მერიის საბჭოს წევრებიც გაერთიანდნენ, რომლებმაც პირბადის გამოყენების წინააღმდეგ მისცეს ხმა. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ პირბადეები არაეფექტური, ხშირ შემთხვევაში საშიშნოც კი იყო.

ურჩ მოსახლეობას ჯარიმებით, სახელებისა და გვარების გაზეთებში გამოქვეყნებითა და თავისუფლების აღკვეთით ემუქრებოდნენ.

ისტორიკოსი ნენსი ბრისტოუ აღნიშნავს, რომ გრიპით ამერიკის მოსახლეობის 25% - ი დაინფიცირდა, საშუალო ძალებში ეს მაჩვენებელი 40%-ს აღწევდა, მთლიანობაში 657 000 ადამიანი დაიღუპა, ამერიკელთა სიცოცხლის ხანგრძლივობა კი 12 წლით შემცირდა.

პირველმა მსოფლიო ომმა ექიმების მკვეთრი დეფიციტი გამოიწვია. ვინც ომს გადაურჩა, გრიპით დაავადა. სკოლები და სხვა შენობები დროებით საავადმყოფოდ გადაკეთდა, სადაც, მედპერსონალის უკმარისობის გამო, ექიმებად სამედიცინოს სტუდენტები მუშაობდნენ.

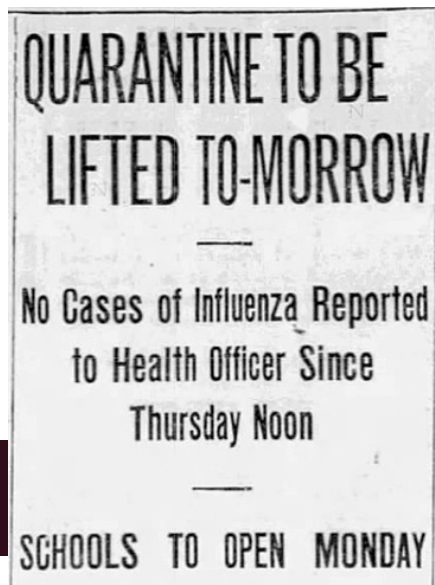
ექიმები მასაჩუსეტსიდან, სავსე საავადმყოფო, 1918 წელი.

მერილენდი, 1918 წელი.

სენტ ლუისი, 1918 წელი.

სამედიცინო პერსონალი, სიდნეი, 1919 წ.

ეს პერიოდი განსაკუთრებით ტრავმული იყო ექიმებისთვის, ისინი თავიანთ მემუარებში რამდენიმე სიტყვით აღწერენ ან საერთოდ არაფერს წერენ ესპანური გრიპის შესახებ. ვიქტორ ვონი გახლდათ ექიმი, რომელმაც ესპანური გრიპის მომავლინებელი ტალღა საკუთარ თავზე გამოსცადა. იგი თავის წიგნში, „ექიმის მოგონებები“, გაკვრით წერს ამ ისტორიული მოვლენის შესახებ - „არ ვაპირებ გრიპის ეპიდემიის ისტორიას ჩავეღრმავდე. მან მთელი მსოფლიო შემოიარა, ყველაზე მიუვალ ადგილებში შეაღწია და უდიდესი მსხვერპლი მოიტანა. არ დაბოგა არც ჯარისკაცი და არც სამოქალაქო პირი და თავისი წითელი დროშა მეცნიერების წინაშე ააფეთქა“. იგი აღნიშნავს, რომ პანდემიის წლები მისი ცხოვრების ყველაზე სევდიანი პერიოდი იყო, იმდენად სევდიანი, რომ საკუთარი პროფესიაც კი ეჭვქვეშ დააყენა.

აღსანიშნავია, რომ ისტორიკოსები 1918 - 1920 წლების მოვლენების შეფასებისას უფრო მეტ ყურადღებას პირველ მსოფლიო ომს უთმობდნენ, ვიდრე - ესპანურ გრიპს. ეს თავისთავად მოწმობს, რომ იმდროინდელი მსოფლიო მის დაგინყებას ცდილობდა.

რაღომ ჰქვია „ესპანური გრიპი“?

ადამიანების მასობრივი ინფიცირების შესახებ ცნობები პირველად ესპანურ გაზეთებში გამოქვეყნდა. პირველი მსოფლიო ომის დროს ესპანეთი ნეიტრალური ქვეყანა იყო და მიმდინარე მოვლენებს ცენზურის გარეშე აშუქებდა. ომში მონაწილე ქვეყნები კი გრიპის გავრცელების შესახებ თითქმის არაფერს ამბობდნენ. საწყის ეტაპზე მოსახლეობა საჯარისო ნაწილებში არსებული დაავადების შესახებ არ იყო სათანადოდ ინფორმირებული. გამოცემებში პერიოდულად იწერებოდა გრიპის შესახებ მცირე ინფორმაცია, მაგრამ ეს იმდენად უმნიშვნელო იყო, რომ ყურდლების მიღმა რჩებოდა.

რამ გამოიწვია ესპანური გრიპის სწრაფი გავრცელება მსოფლიოს მასშტაბით?

- საომარი მოქმედებების გამო, ერთმანეთის გვერდიგვერდ ათასობით ადამიანი იყრიდა თავს, რაც ვირუსის სწრაფად გავრცელებას უწყობდა ხელს; ჯარისკაცებს ნესტიან და ბინძურ ბანაკებში ამყოფებდნენ, სადაც ჰიგიენის ელემენტარული ნორმებიც კი არ იყო დაცული, ამას ემატებოდა არასათანადო გვების რაციონი. დაუძლურებული სამხედროები ადვილად ავადდებოდნენ, რადგან სუსტი იმუნური სისტემა გრიპის ვირუსს ვერ უმკლავდებოდა. 1918 წლის ზაფხულში ჯარისკაცები სახლებში დაბრუნდნენ, გრიპის ვირუსი კი მათ ქალაქებს, დაბებსა და სოფლებს მოედო. სწორედ ამიტომ პირველი მსოფლიო ომი სამართლიანად მიიჩნევა ვირუსის გავრცელების ერთ-ერთ მთავარ წყაროდ;
- შეზღუდული სამედიცინო სერვისები;
- ტესტებისა და ვაქცინის არ არსებობა;
- ექიმებმა არაფერი იცოდნენ გრიპის ვირუსის არსებობის შესახებ, შესაბამისად, პანდემიის მართვის კოორდინირებული გეგმაც არავის ჰქონდა.

„ესპანური გრიპის“ სიმკვრივეები

პაციენტები თავდაპირველად სიცხეს, თავის ტკივილსა და დაღლილობას უჩიოდნენ, რასაც ემატებოდა მშრალი ხველა, მადის დაკარგვა, კუჭის ტკივილი და ჭარბი ოფლიანობა. დაავადება სწრაფად ამიანებდა სასუნთქ ორგანოებს და პნევმონიას იწვევდა. რესპირატორული გართულებების ფონზე ადამიანები იღუპებოდნენ.

კანდამიისას დაწესებული ზეზღუდვები:

- ხალხმრავალი შეკრებების აკრძალვა;
- სოციალური დისტანცია;
- პირბადის ტარება;
- ქუჩებისა და თავშეყრის ადგილების დეზინფექცია;

- შენობების ხშირი განიავება;
- კარანტინი.

აღსანიშნავია, რომ გატარებულმა ღონისძიებებმა შედეგი გამოიღო, ინფიცირებულთა მაჩვენებელმა საგრძნობლად იკლო. უდიდესი როლი ითამაშა მაშინდელმა მედიამ, რომელიც დროულად აწვდიდა ხალხს საჭირო ინფორმაციას.

1919 - 1920 წლისთვის მსოფლიო მოსახლეობის უმეტესობამ ესპანური გრიპი გადაიტანა და ბუნებრივი იმუნიტეტი გამოიმუშავა, პანდემია კი ლოგიკურ დასასრულს მიუახლოვდა.

თუკი ესპანური გრიპისა და კოვიდ-19 პანდემიებს ერთმანეთს შევადარებთ, მიხვდებით, რომ ერთი საუკუნის მანძილზე ბევრი არაფერი შეცვლილა.

2021 წელს მსოფლიო ისევ დიდი წვალეებით უმკლავდება კორონავირუსს. დაწესებული შეზღუდვები დღესაც თითქმის იგივეა, რაც 1918-1920 წლებში იყო.

განსხვავება კი იმაშია, რომ კოვიდ-19 პანდემიის შემთხვევაში მეცნიერებმა რეკორდულ დროში შეძლეს ვაქცინების შექმნა და საყოველთაო ვაქცინაციაც ყველასთვის ხელმისაწვდომი გახდა. ვფიქრობ, ეს შესაძლებლობა უნდა გამოვიყენოთ, რათა შევამციროთ სიკვდილიანობა, შემდეგ კი საბოლოოდ დავამარცხოთ პანდემია.

ავტორი ირინა ჯაფარიძე

ხალხი პირბადეების რიგში, სან - ფრანცისკო, 1918 წ

The Spanish flu pandemic of 1918, the deadliest in history, infected an estimated 500 million people worldwide - about one-third of the planet's population and killed an estimated 20 million to 50 million victims. At the time, there were no effective drugs or vaccines to treat this killer flu strain. The Spanish Flu did not originate in Spain, though news coverage of it did. During World War I, Spain was a neutral country with free media that covered the outbreak from the start. Spanish news sources reported the results of the devastating disease that was sickening and killing people. People all over the world were getting sick and dying, but countries involved in World War I were censoring the news.

Spanish flu Symptoms:

Symptoms of the Spanish flu were similar to the symptoms we all watch out for during flu season. However, Spanish flu symptoms were more severe and included:

- *Fever;*
- *Dry cough;*
- *Headache and body aches;*
- *Sore throat;*
- *Chills;*
- *Runny nose;*
- *Loss of appetite;*
- *Extreme tiredness (fatigue).*

Spanish flu protection measures:

- *Isolation and staying away from crowds of people;*
- *Social distancing;*
- *Washing your hands completely and often;*
- *Wearing protection masks and gloves;*
- *Ventilation of buildings;*
- *Disinfection of streets;*
- *Not spitting in public;*
- *Quarantine.*

ზურა ჭინჭარაძე

ზურა ჩემს ცნობიერებაში შემოვიდა, როგორც ადამიანი-ჰარმონია, სიმშვიდე და უდიდესი პროფესიონალიზმი.

ჩემთვის ცხენი იყო მხოლოდ განტვირთვისა და გართობის საგანი. ზურასთან ურთიერთობის შემდეგ ისე ღრმად შემოვიდა ცხენის ფენომენი და ამ სამყაროსთან დაკავშირებული ნებისმიერი მოვლენა, იქნებოდა ეს ცხენის მოვლა, შეჯიბრი, ლაშქრობა თუ სხვა, რომ, შეიძლება ითქვას, დღეს ცხენის გარეშე ჩემი ცხოვრება ვერც კი წარმომიდგენია, როგორი შეიძლება იყოს. ახლაც მახსოვს ზურასთან პირველი ნაბიჯები, რომელი ცხენი გამაცნო და როგორ გამაცნო, სანამ ცხენზე დამსვავდა, ალბათ ერთი საათი მაინც ცხენის ფსიქოლოგიაზე მესაუბრა და მერე მკითხა, მზად ხარ ცხენს აჩვენო შენი სიყვარული? ისე არაფერი გამოვა, იცოდე, და თან იცინოდა.

როგორი თბილი, როგორი კულტურული დამოკიდებულება ჰქონდა თვითონ ცხოველის მიმართ, აღარაფერს ვამბობ ადამიანებზე. ზურამ ადამიანებს შეაყვარა ერთმანეთი ცხენებთან ურთიერთობის მეშვეობით. მე თვითონ ვიგრძენი ეს, როგორ შეცვალა ჩემი დამოკიდებულება ადამიანების მიმართ ცხენებმა.

ძალიან უყვარდა კლასიკური მუსიკა. მიყვებოდა ხოლმე, ლონდონში როგორ ეზიარა ჯერ კიდევ პატარა ასაკში ცხენისა და მუსიკის სინთეზს, ეს, მგონია, მისი აღმოჩენა უფრო იყო. განსაკუთრებით უყვარდა რიხტერი და პოგორელიჩი, გამუდმებით მასზე საუბრობდა. ხშირად კლასიკური მუსიკის თანხლებით ავარჯიშებდა ცხენებს. მან შექმნა პატარა სამოთხე, სადაც იყვნენ ცხენები, მოსიყვარულე ადამიანები და მუსიკა. სადაც ყველა იყო ბედნიერი.

ლაშქრობაში დაგყავდით ხშირად ცხენებით და ეს გრძელდებოდა ხანდახან 5-6 საათი. გავდიოდით საკმაოდ რთულ სავალ გზებს მთებზე. იმდენ საინტერესო ამბავს გვიყვებდა ხოლმე არა მხოლოდ ცხენოსნობაზე, არამედ საქართველოს ისტორიაზე, რელიგიაზე (თვითონ ზურა ტაძარში მსახურობდა, იყო მედავითნე), კლასიკურ მუსიკაზე, ჭადრაკზე.

არ გვინდოდა ჩამოვგრჩენილიყავით, რომ რაიმე არ გამოგვრჩენოდა. დიდი, საინტერესო ადამიანი იყო.

მასსოვს, ერთ დილას ბათუმში მიდიოდა მეგობრებთან ერთად და მოულოდნელად სახლში შემომიარა. წიგნები მომიტანა: საცხენოსნო ლექსიკონი, წვრთნის მეთოდები და ასევე შოპენის ნაწარმოებების დისკი ივო პოგორელიჩის შესრულებით. ესენი წაიკითხე, ამას მოუსმინე და რომ დავბრუნდები ბათუმიდან და ვარჯიშზე რომ მოხვალ ყველაფერი ერთად განვიხილოთო. თუკი ადამიანში ნახავდა რაიმე მარცვალს, რომ მას ცხენოსნობა აინტერესებდა, უამრავი საინტერესო მეთოდით ცდილობდა კიდევ უფრო ღრმა დაინტერესებას. თვითონ ზურა ძალიან ორგანიზებული და დისციპლინირებული იყო თავის საქმეში, ერთ დეტალსაც კი არ გამოტოვებდა თუ მიაჩნდა, რომ ეს გასაკეთებელი იყო.

კიდევ იმით იყო განსაკუთრებული და განსხვავებული ადამიანი, რომ ზურა შენიშნას არასოდეს მოგცემდა, ჭკუის სწავლება არ უყვარდა, აბსოლუტური თავისუფლება გეძლეოდა მისი მხრიდან. შეგიშვებდა მოედანზე და გეტყოდა-აი ეს არის შენი ტერიტორია, ესაა შენი ცხენი, შენ ხარ მხედარი და ახლა ეს ყველაფერი მართე ღირსეულად. ზურასთვის არ არსებობდა ცუდი განწყობა, ან ვინმეზე განაწყენება. იყო ბედმიწევნით კაცთმოყვარე. სულ გვეუბნებოდა, ჯერ უნდა იყო ადამიანი, მერე ცხენოსანი. ის ორივე ერთად იყო!..

ძალიან მიმძიმს ზურაზე წარსულ დროში წერა, სულ ჩემთანაა ყველგან, არც წავა არასოდეს. აი, ეგ არის, რომ ხალისი და ენთუზიაზმი, რაც ჩემში, იყო ის აღარაა. იქნებ დამიბრუნდეს ოდესმე... ისევ ზურას მეშვეობით.

სანდრო ბაქრაძე

ზურასთან მრავალი წლის მეგობრობა გვაკავშირებდა. ბევრი რამ შეიძლება მოიგონო მის შესახებ, ჩვენ გვინდა შევჩერდეთ იმაზე, რაც მას გამოარჩევდა, განსხვავებულს ხდიდა.

მოსწავლეებთან მუშაობის დროს იგი ეძებდა და პოულობდა არა ნაკლს, არა ხარვეზს, არამედ შესაძლებლობას, ძლიერ მხარეს და მასზე ააგებდა ხოლმე წვრთნის პროცესს. მისი ყურადღება ყოველთვის შეჩერდებოდა იმაზე, რაც ცხენსა და მხედარს გამოსდიოდათ, და შემდეგ ოსტატურად ავითარებდა ამ თითქოს მის მიერ აღმოჩენილ უნარს. ათასი შეცდომაც რომ დაგეშვათ, იგი მაინც კარგს დაინახავდა და წაგახალისებდათ. ასე იქცეოდა სირთულე საინტერესო გამოწვევად, მარცხი - გამოცდილებად, ვარჯიში კი შემეცნებად. სულ ცოტა ხანში ახალბედა მხედარი იმედიანად გრძნობდა თავს, ახალგაზრდა ცხენი სიამოვნებით და ცნობისმოყვარეობით ერთვებოდა მუშაობაში. ვფიქრობთ, ასეთი მიდგომა ეფუძნებოდა მის რწმენას, რომ სამყარო სამართლიანია და სხვაგვარად არ შეიძლება იყოს, რომ ყველაფერი, რაც ხდება, სასიკეთოა და ადამიანის მიერ გაწეულ ძალისხმევას ყოველთვის სასურველი ჯილდო მოჰყვება. არც კი ვიცი, რა შეიძლება ვუწოდოთ ამას... მსოფლმხედველობა? მაშინ ეს საოცარი მიმდებლობის მსოფლმხედველობა იყო.

ზურა წარმოუდგენლად შრომისმოყვარე იყო. ზაფხულ-ზამთარ, სიცხეში, სიცივეში, წვიმაში მას შეეძლო გულდასმით, მოთმინებით, სიყვარულით ემუშავა ერთსა და იმავე მოძრაობაზე, ერთსა და იმავე გადასვლაზე. ამდენი წლის განმავლობაში, რაც ჩვენ თითქმის ყოველდღე ერთად ვვარჯიშობდით, არ გვახსოვს იგი გაბრაზებულიყო და დაესაჯა ცხენი, ან გაეკიცხა მოსწავლე. ყველაფერი მიიღწეოდა უსასრულო გამეორებით - „ხელახლა“, „თავიდან“, „კიდევ ერთხელ“... ვფიქრობთ, სწორედ ეს იყო ის, ერთი შეხედვით, აუხსნელი დარწმუნების უნარი, როდესაც თითქოს რაღაც ჯადოსნური ძალით იგი ყოველთვის მიახვედრებდა, გააგებინებდა ცხენსა და მხედარს, რა მოითხოვებოდა მათგან და ეს უკანასკნელნიც ყოველთვის შესაბამისად პასუხობდნენ. რატომ მოქმედებდა იგი ასე? იმიტომ, რომ სჯეროდა მათი საუკეთესო თვისებების? ეს არავინ იცის, მაგრამ თუ ვინმე გვთხოვდა ერთი სიტყვით დაგვეხასიათებინა მისი მუშაობის მანერა, ვფიქრობთ, საუკეთესო აღწერა იქნებოდა „სწავლების ჰუმანისტური სტილი“. იგი ამბობდა: „მასწავლებლისათვის მოსწავლის მიღწევაზე დიდი სიხარული არააფერია.“

მას ჰქონდა კიდევ ერთი გასაოცარი თვისება - გაკვირვების უნარი. ვფიქრობთ, ეს იყო გადამწყვეტი მნიშვნელობის მქონე თვისება. მას არაფერი ტოვებდა გულგრილს. ყოველ დღე იგი თითქოს ხელახლა აღმოაჩენდა აქამდე კარგად ნაცნობ ნივთებს, მოვლენებს, ჭეშმარიტებებს და ყოველთვის ისევე იყო აღტაცებული და ბედნიერი ამით, როგორც პირველი აღმოჩენის დროს. რა ახალ შინაარსს პოულობდა იგი ყოველ ჯერზე? რატომ შეეძლო გაეზიარებინა ამდენი ნატიფი ნიუანსი და დაკვირვება ყოველი ვარჯიშის შემდეგ? რატომ გვეუფლებოდათ განცდა, რომ, მასთან ერთად, ყველაფერი ნაცნობი თითქოს ხელახლა იბადება?

ზურა არაფერს არავის აიძულებდა, არავის არიგებდა ჭკუას, არავის კარნახობდა, რა არის სწორი და რა - არა. იგი უბრალოდ აჩვენებდა მაგალითს, როგორ ასწავლო, როგორ იმუშაო ცხენთან, როგორ იქცეოდე ადამიანებთან... ეს წარმოდგენელი მიმღებლობა, ჰუმანიზმი და ბედნიერი აღმოჩენის უნარიც მან მაგალითის სახით დატოვა, მაგალითის იმისა თუ როგორი უნდა იყოს მხედარი, მასწავლებელი და მეგობარი.

ბესო სულაბერიძე
ლადო ბარამიძე
ლადო ინასარიძე

არსებობენ ადამიანები, რომლებიც იმისთვის მოდიან ამ სამყაროში, რომ უკეთესებად გვაქციონ, დაგვანახონ, როგორები შეიძლება ვიყოთ და დაგვეხმარონ, ასეთები გავხდეთ. ამას აკეთებენ ძალდაუტანებლად, ამას თქმა და შეგონება არ სჭირდება, უბრალოდ გინდება, რომ შენც მათთან მიახლოებული სინათლე მაინც გქონდეს და მერე ან ცდილობ ასეთი გახდე, ან ათას გამართლებას მოუძებნი, რატომ არ არის ეს სინათლე შენთვის.

ზურა არ იყო მასწავლებელი, რომელიც მხოლოდ გასწავლიდა, სწორად როგორ დამჯდარიყავი ცხენზე, ან ცხენში - როგორც მას უყვარდა თქმა, როგორ გეიძულებინა გაჯიუტებული ცხენი ის გაეკეთებინა, რასაც მისგან ითხოვდი და დაეძალებინა ის, რისთვისაც მზად არ იყავი. ზურა ცხენებს ეჩურჩულებოდა და ადამიანს, რომელსაც ცხოველებთან ასეთი ურთიერთობა შეუძლია, აქვს რაღაც, რაც ცხენზეც და ადამიანზეც ცხოვრების მანძილზე ისეთ ანაბეჭდს ტოვებს, ვერსად დაკარგავ, ვერაფრით წაშლი.

პირველად რამე ახალს რომ ცდი, გაქვს ადამიანს შიშისა და სურვილის ნაზავი, და რაღაც დროის შემდეგ ყველაფერ იმაზე დამოკიდებული, რომელი რომელს სძლევს, შიში - სურვილს და ხელს ჩაიქნევ, თუ სურვილი ისე გაძლიერდება, რომ, შიშის მიუხედავად, მზად ხარ არ გაჩერდე. ცხენოსნობა შორიდან ყოველთვის მხიბლავდა, მაგრამ საკუთარ თავზე ამის გამოცდას ვერიდებოდი, თან საკმარისზე მეტ ხანს, თუმცა ზურასთან შეხვედრით დაიწყო რაღაც ახალი.

თავიდანვე შევთანხმდით, რომ ცხენზე ჯდომისას თავის შეკავება და ნაბიჯი მაკმაყოფილებდა, მეტის გამბედაობა არ მქონდა. თავიდან ცოტა კი მეუცნაურა, როდესაც ვარჯიშისას ზურა ცხენებსა და ცხენოსნობაზე საინტერესო ამბებს მიყვებოდა, მიკვირდა, მანქანის აუდიო სისტემის ჩართვისასაც კი გიჩნდება გაფრთხილება, რომ მძღოლი ზედმეტად არ გაერთოს და ყურადღება არ მოადუნოს; თან, მანქანისგან განსხვავებით, ცხენი სუნთქავს, ფიქრობს და, კაცმა არ იცის, რას გეგმავს. შემდეგ იყო ამბები ესპანურ საცხენოსნო სკოლაზე, სომიურის საცხენოსნო სკოლაზე, კიდევ ბევრ სკოლაზე, ცხენსა თუ მხედარზე, ან რამე სხვა საინტერესო თემაზე, და ამ დროს ისე გადაიქცა ნაბიჯი ჩორთად და ჩორთი ნავარდად, ვერც მივხვდი. როდესაც გავაცნობიერე რა ხდებოდა, უკვე გვიანი იყო, ცხენოსნობის სურვილი ისე მოდიდებულიყო, შიში მას ვეღარ შეაკავებდა.

დღეს სხვა სამყაროში ეჩურჩულება ზურა ცხენებს, მაგრამ ამ სამყაროსაც სჭირდება ისეთი ადამიანები, რომლებსაც მათრახზე მეტად სიტყვისა და ადამიანობისა სჯერათ როგორც ცხენთან, ისე - ადამიანთან.

მარიკა ჭუმბურიძე

ცხოვრებაში მრავალჭირნახული კაცი ვარ, ბევრი სულიერი თუ მორალური ტკივილი გადამიტანია, მაგრამ რაც მე და ჩემმა ოჯახმა გადავიტანეთ ზურას ესოდენ უცნაურად და ტრაგიკულად წასვლის გამო, ყოველგვარ ზღვარს გასცდა. ჩემთვის უმძიმესია მასზე რაიმე ამბის გახსენება, რადგან იგი ჩემი ოჯახის განუყოფელი ნაწილი იყო. მისი ცხოვრების ყველა წვრილმანიც კი ერთად გვქონდა გადავლილი. არ მინდა პესიმიზმს მივეცე და თავს მოგახვიოთ ის ტკივილი, რომელიც ჩვენ განვიცადეთ. ერთს კი ვიტყვი, რომ ზურას ცხოვრებაზე ერთი კარგი რომანი შეიძლება დაიწეროს. შევეცდები (თუ ძალა მეყო) გვიამბოთ რამდენიმე ფრაგმენტი მისი ცხოვრებიდან. ადამიანი ნიჭიერი რომ დაიბადება, ეს ღმერთის კურთხევაა. ამბობენ, ნიჭს საზღვარი არა აქვსო, მაგრამ მისი რეალიზება ცხოვრებაში ყველას სხვადასხვაგვარად უხდება. არიან ნიჭიერები, კეთილები, ბოროტებიც კი, არიან ნიჭიერები სხვადასხვა მიმართულებითა და პროფესიით, მაგრამ ზურა იყო განსაკუთრებული, უნიკალური პიროვნება, მე სწავლაზე არ ვლაპარაკობ. რადგან სკოლა იყო თუ უმაღლესი სასწავლებელი, ყველგან მოწინავე იყო. ყოველგვარი ძალდატანებისა თუ ძალისხმევის გარეშე ლაღად სწავლობდა. ადრეულ ასაკში ჭადრაკს ეზიარა და ჭადრაკის სამყაროში ამომავალ ვარსკვლავად მოიაზრებოდა. მართლაც ასე იქნებოდა, რომ არა მაშინ-დელი ჭადრაკის მესვეურების უგულისყურობა: ერთ-ერთ ტურნირზე ამ პატარა ბიჭს, ალბათ მე-6- მე-7 კლასში იქნებოდა, ერთ მომრდილ მამაკაცთან ნააგებინეს, რაც მისთვის შეურაცხყოფელი აღმოჩნდა. დასამშვიდებლად 2 სიტყვა გაიმეტეს, გამოუცხადეს არა უშავს შენ მომავალი წინ გაქვსო. აქ გამოჩნდა მისი სულიერი სიმძინდე. პირველად ყველა ღონე ვიხმარეთ,

რომ როგორმე დაგვეშვიდებინა, მაგრამ ამაოდ, იმ დღიდან გამოემშვიდობა ჭადრაკის სპორტულ კარიერას, შემდგომში, რა თქმა უნდა, თამაშობდა ჭადრაკს, მაგრამ მხოლოდ გასართობად, სახალისოდ. 2 წლის შემდეგ მივიყვანე ცურვაზე, ლაგუნა „ვერე“ ახალი გახსნილი იყო, ერთ წელიწადში პირველი თანრიგი აჩვენა, მაგრამ მიხვდა, რომ მისი სამყარო არ იყო და თავი დაანება. ბავშვობიდანვე ხატავდა და ძერწავდა. მისი ნამუშევრების უმეტესობა ცხენებს უკავშირდებოდა; ამ მონაცემებით გადავწყვიტეთ არქიტექტურულზე ჩაებადებინა და მართლაც ბრწყინვალედ ჩააბარა და იქაც ერთ-ერთი საუკეთესო სტუდენტი გახდა. მოგეხსენებათ, ახლაც და მიუთმეტეს იმ დროს, არქიტექტურა ძალიან პრესტიჟულ პროფესიად ითვლებოდა და სერიოზულ მომავალს უწინასწარმეტყველებდნენ. ამ პერიოდში მე ბახტრიონზე ვცხოვრობდი, იპოდრომთან ახლოს, ზურა ჩემთან იყო და ჩემს მონადირე ძაღლთან ერთად იპოდრომზე წაიყვანე სასეირნოდ. მისივე თხოვნით, ცხენზე დავსვი. მას შემდეგ ცხენი არ მიუტოვებია; თითქმის ყოველდღე მოდიოდა, სანამ საცხენოსნო კლუბში არ ჩაენერა. ერთ თვეში ლისის ტბაზე გამართულ დოღზე საპრიზო ადგილი აიღო. ამ შედეგით ყველა განცვიფრებული დავრჩით.

ცხენი და მასთან ურთიერთობა მისი ცხოვრების დიდი ნაწილი გახდა; ხშირად იძინებდა თავლაში და ცხენების მოვლითა და ურთიერთობით იყო დაკავებული; კითხულობდა და სწავლობდა ცხენების შესახებ ყველაფერს; შემდეგ იყო „სომიური“, მსოფლიოში საუკეთესო საცხენოსნო სკოლა. ერთ-ერთი პირველი ქართველი იყო, ვინც წარმატებით გაიარა ეს სასწავლებელი და მას შემდეგ კონტაქტი არ გაუწყვეტია. ოცნებობდა საქართველოში „სომიურის“

ფილიალის დაარსებაზე. მითუმეტეს, რომ „სომიურის“ ერთ-ერთი დამაარსებელი ქართველი მამულიშვილი თავადი ვაჩნაძე იყო, რომლის კაბინეტი იქ დღემდე არსებობს, მას დიდი პატივით მოიხსენიებს არა მარტო საფრანგეთის საცხენოსნო სამყარო, არამედ მთლიანად ფრანგი ერი. ეს პიროვნება იყო ზურასთვის ღირსებისა და სულიერი სიწმინდის მეტრი. ჩემი აზრით, არის ორი რამ - საცხენოსნო სპორტი და ცხენოსნობა. სპორტი სპორტია, რომელიც დამოკიდებულია, რა თქმა უნდა, ცხენსა და მხედარზე, მაგრამ ცხენოსნობა მთელი მეცნიერება და ამოუწურავი სამყაროა. ალბათ, დედამიწაზე არ არსებობს მსგავსი დახვეწილობის, სილამაზის, ხასიათის, თვისებების არსება, რომელიც ადამიანს ასე ხიბლავს და იზიდავს, და ეს იყო გამჭადარი ზურაშიც. საოცარი და განსაკუთრებული იყო მისი დამოკიდებულება ცხენებისადმი, არ არსებობდა ცხენი, რომელიც მას არ მოეთვინებინოს.

გავიხსენებ რამდენიმე მომენტს მისი ცხოვრებიდან. ზურა მეუღლესთან ერთად ჰოლანდიიდან გერმანიაში მანქანით მიემგზავრებოდა, როცა რადიოში მოისმინა, რომ ერთ-ერთ გერმანელ ცხენოსანს, რომელსაც თავლა ჰქონდა და რამდენიმე საუკეთესო ჯიშის ცხენი ჰყავდა, ყველაზე ძვირადღირებული ცხენი კვიცის გარდაცვალების გამო ფსიქიკურად დაუავადდა და შველას ითხოვდა. რადგან ეს თავლა იქვე გზად იყო, გადაწყვიტეს შეეველოთ და ენახათ ცხენი. მეპატრონემ ზურას მადლობა გადაუხადა და მიიღო როგორც ვეტერინარი, ცხენი მართლაც საოცრად აღგზნებული იყო და შეურაცხადად გამოიყურებოდა - არ ჭამდა, არ სვამდა, არავის უჭერებდა; ზურამ მეპატრონეს სთხოვა ადვირის მიწოდება და ცხენის გარეთ გამოყვანა. მეპატრონე გაოგნდა, რამდენიმე დღეა ვერ ვეკარებით და შენ როგორ აპირებ ამასო. დიდი დავის შემდეგ, რა თქმა უნდა ხელწერილის ქვეშ, მეპატრონე დათანხმდა. ზურა

მივიდა ცხენთან, ესაუბრა, ეფერა კარგა ხანს, ყოველგვარი დამამშვიდებელი წამლების გარეშე მშვიდად ჩამოაცვა ადვირი და მოედანზე გამოიყვანა, ატარა მოფერებით გარკვეული დრო, დაადგა უნაგირი, შეკდა და ნახევარ საათში უვნებლად, დაწყნარებული და მშვიდი ცხენი დაუბრუნა პატრონს. ცხენის მეპატრონის განცვიფრებას სამღვარი არ ჰქონდა, მითუმეტეს რომ ზურამ ყოველგვარ სამლაურზე უარი უთხრა.

მსგავსი რამ მოხდა ესპანეთშიც. ესპანეთის ერთ-ერთ საუკეთესო იპოდრომზე ჰყავდათ საუკეთესო ჯიშის ცხენი, რომელსაც ბადალი არ ჰყავდა დოღში, ოღონდ ცხენის ფიცხი ხასიათის გამო ურთულესი იყო მხედრის დასმა, ყველა ვერც ბედავდა შეჯდომას, 2-3 კაცი სჭირდებოდა დასახმარებლად მხედარს. ამ ცხენს დიდი პაუზა ჰქონდა გაკეთებული და მომავალი დოღისთვის მთლად გაველურდა, არავის იკარებდა. აქაც, ბედის წყალობით, ზურა გაჩნდა (როგორც წესი ზურა მოგზაურობის დროს არ გამოტოვებდა იპოდრომს თუ საცხენოსნო კლუბს, ყველასთან ჰქონდა კონტაქტი და ცნობდნენ, როგორც სპეციალისტს). ზურას შეთავაზებაზე, რომ ცხენი მიეცათ მოსათვინიერებლად, აქაც იგივე პრობლემა იყო, ხელწერილით ანდეს. ზურასეულმა მეთოდმა აქაც გაჭრა, ნახევარ საათში დამშვიდებული ცხენი ჩააბარა პატრონს. ესპანელებმა ქართველი კოვბოი შეარქვეს.

ერთ-ერთმა არაბმა შეიხმა, რომელსაც, რა თქმა უნდა, შესანიშნავი თავლა და იპოდრომი ჰქონდა, ჰყავდა საუკეთესო ცხენები, ზურა მიიპატიჟა და სთხოვა ცხენების მოვლა - განვრთნაში დახმარება. ერთ კვირაში შეიხმა ზურას ჩააბარა საცხოვრებელი სახლი, მანქანა და თავლა. რა თქმა უნდა, ისეთი ანამლაურებით, რომ სხვაგან ამაზე ფიქრიც კი წარმოუდგენელი იყო. მაგრამ თავისი ქვეყნისა და ხალხის სიყვარულის გამო იქ დარჩენამაც უარი თქვა. მისი სიტყვები იყო: ცხენი უნდა გიყვარდეს, მისი ნდობა და სიყვარული რომ დაიმსახურო. მისი ყველაზე დიდი ტკივილი იყო თბილისის მრავალსაუკუნოვანი იპოდრომისა და ცხენოსნობის კულტურის, როგორც სპორტის, ჯანსაღი ცხოვრების წესის, ტურიზმისა და საცხენოსნო თერაპიის, საცხენოსნო ფედერაციის განადგურება, რომელიც ესოდენ სჭირდება ჩვენს მომავალ თაობას. ამ ბოროტ საქციელს ცხოვრების ბოლომდე ვერ ინელდება; ხშირად ამბობდა, რომ საცხენოსნო სპორტი კი არა, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კულტურული მემკვიდრეობა განადგურდაო.

და ბოლოს, ჩვენი ჟურნალის ყველა ნომერში იყო მისი სტატიები, რომელთა ღირებულებას მკითხველი ადვილად გაიგებდა. ეს არის ერთ-ერთი ქართული სახელმძღვანელო ცხენოსნობაზე, ისიც - დაუსრულებელი, რადგან ზურას კიდევ ბევრი ჰქონდა სათქმელი.

ჩვენმა რედაქციამ, ზურას საპატივსაცემოდ, გადაწყვიტა მისი ნაშრომები, როგორც სახელმძღვანელო, უახლოეს მომავალში გამოსცეს წიგნად.

თეიმურაზ ტყემალაძე

The article is based on the memories of Zurab Chincharadze's family members and friends. He was a passionate lover of horses and horseback riding. One of a few who was fortunate to graduate from Saumur Equestrian School in France. Zura wrote the articles about horses and horse riding sports in a Wildlife magazine. He had a lot of ideas on developing equestrian sports in Georgia. Unfortunately, he tragically passed away and couldn't fulfill his dreams.

"He dreamt to open the branch of the Saumur Equestrian School in Tbilisi with the mission to develop horse training, to teach riding for sport, and to teach the equestrian professions." – said his uncle, Teimuraz Tkemaladze.

"Zura whispered to horses, and a person who can have such a relationship with animals has something that leaves a deep imprint on the horse and the human being for the rest of his life, you can't lose it, you can't erase it." – said one of the friends.

ველური ბუნება

USAID/Zrda ადგილობრივ პარტნიორებთან თანამშრომლობით გიწვევთ ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა კუთხის კულინარიულ სამყაროში სამოგზაუროდ და წარმოგიდგენთ კულინარიული წიგნების სერიას: „კოლხური ტაბლა“, „მესხური ტაბლა“, „თუშური ტაბლა“ და „ქისტური ტაბლა“.

ჟურნალის ამ ნომერში წარმოგიდგენთ რეცეპტს „თუშური ტაბლიდან“.

Choban - Kaurma (Shepherd's Stew)

ჩობან-ყაურმა (მწყემსური ყაურმა)

INGREDIENTS:

1 kg fatty mutton
1 tsp. caraway
1 tbsp. salt

ინგრედიენტები:

ცხვრის ცხიმოვანი ხორცი - 1 კგ
წყლის ქონდარი (კვლიავი) - 1 ჩ/კ
მარილი - 1 ს/კ

PREPARATION:

Cut the fatty mutton into medium-size pieces and put them in a heavy-bottomed pot and slow cook on low heat. When the meat is roasted well in its own fat, add caraway and salt.

მომზადების წესი:

საშუალო ზომის ნატრებად დაჭრილი ცხიმოვანი ხორცი მოათავსეთ ქვაბში (უმჯობესია სქელ-ძირიანი ქვაბი) და დაბალ ცეცხლზე კარგად ჩაშუშეთ. როდესაც ხორცი საკუთარ ცხიმში კარგად დაიბრანება, დაუმატეთ წყლის ქონდარი (კვლიავი) და მარილი.

ეკო სოლუშენსი ECO SOLUTIONS

რეკულტივაცია - პროექტირება და განხორციელება RE-CULTIVATION - PROJECT AND REALIZATION

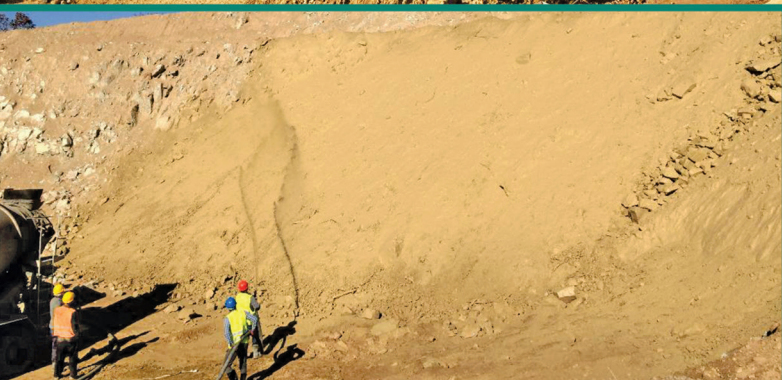
შემოდგომა 2018

ბაზაუზნული 2019

ბაზაუზნული 2020

პროექტის შედეგად

ბიომომენტის რეკულტივაცია ნიშნავს არა მხოლოდ მცენარე საფარი შექმნას, არამედ ნიადაგის ფუნქციის აღდგენას!

საქართველო, თბილისი, ვაჟა-ფშაველას 16, ოფისი #1401 +995 599 266070 INFO@ECOSOLUTIONS.GE WWW.ECOSOLUTIONS.GE